

**UNIVERZITET U SARAJEVU
FAKULTET POLITIČKIH NAUKA
ODSJEK ZA POLITOLOGIJU
ODSJEK ZA SIGURNOSNE I MIROVNE STUDIJE
POSTDIPLOMSKI STUDIJ
(4+1)**

**“ULOGA BOSNE I HERCEGOVINE U
ANTITERRORISTIČKOJ KOALICIJI NAKON 11.
SEPTEMBRA: OGRANIČENJA I MOGUĆNOSTI”**

– magistarski rad –

Kandidat

Emir Mrkaljević

Broj indeksa: 155-EI/16

Mentor

Prof. dr. Mirza Smajić

Sarajevo, (novembar, 2018)

**UNIVERZITET U SARAJEVU
FAKULTET POLITIČKIH NAUKA
ODSJEK ZA POLITOLOGIJU
ODSJEK ZA SIGURNOSNE I MIROVNE STUDIJE
POSTDIPLOMSKI STUDIJ
(4+1)**

**“ULOGA BOSNE I HERCEGOVINE U
ANTITERRORISTIČKOJ KOALICIJI NAKON 11.
SEPTEMBRA: OGRANIČENJA I MOGUĆNOSTI”**

– magistarski rad –

Kandidat

Mentor

Emir Mrkaljević

Prof. dr. Mirza Smajić

Sarajevo, *(septembar, 2018)*

S A D R Ž A J

Skraćenice	iii
Popis tabela	v
Uvod	1
Teorijsko – metodološki dio	3
1. Problem istraživanja.....	3
2. Predmet istraživanja	4
3. Teorijska osnova istraživanja	4
4. Kategorijalno – pojmovni sistem	6
5. Cilj istraživanja	8
6. Sistem hipoteza	8
Generalna hipoteza	8
Izvedbene hipoteze	8
7. Metode istraživanja	9
8. Vremenski plan istraživanja	9
Prvi dio	10
Izazovi definisanja terorizma i povezanih pojmova	10
1.1. O pojmu terorizma (teorijske pretpostavke).....	10
1.2. Koncept „mržnje“	15
1.3. Pojave koje se posmatraju u svjetlu terorizma	16
Drugi dio	23
Antiteroristička koalicija	23
2.1. Trenutak koji je promijenio svijet – „11. septembar“	23
2.2. Antiteroristička koalicija	28
2.3. Ujedinjene nacije nakon „11. septembra“	33
2.4. Sigurnost i međunarodna sigurnost nakon „11. septembra“.....	35

Treći dio	41
Globalna protuteroristička Strategija Ujedinjenih nacija	41
Četvrti dio	45
Bosna i Hercegovina nakon 11. septembra	45
4.1. Sigurnosna politika Bosne i Hercegovine	45
4.2. Jačanje sistema sigurnosti BiH pod uticajem „11. septembra“	52
4.3. Jačanje krivično-pravnog okvira	59
4.4. Terorizam i bosanskohercegovački kontekst – realnost ili interpretacija.....	63
4.5. Implementacija univerzalnih instrumenata za borbu protiv terorizma	75
4.6. Internacionalni i unutrašnji aspekti koaliranja Bosne i Hercegovine	82
Zaključak	95
L I T E R A T U R A	100

Skraćenice

ABCA	American, British, Canadian, Australian and New Zealand (američki, britanski, kanadski, australijski i novozelandski)
ANF	Al Nusra front
BDBiH	Brčko distrikt Bosne i Hercegovine
BiH	Bosna i Hercegovina
CIPS	Citizens Identity Protection System (Sistem zaštite identiteta građana)
CPPNM	Convention on the Physical Protection of Nuclear Material (Konvencija o fizičkoj zaštiti nuklearnog materijala)
CT	Counter Terrorism (borba protiv terorizma)
CTC	Counter Terrorism Committee (Protivteroristički komitet)
CVE	Counter Violent Exstremism (borba protiv nasilnog ekstremisma)
DGS	Državna granična služba (naknadno transformisana u Graničnu policiju)
DKPT	Direkcija za koordinaciju policijskih tijela
EEAS	European External Action Service (Europska služba za vanjsko djelovanje)
ESVD	Europska služba za vanjsko djelovanje (isto što i EEAS)
EU	European Union (Europska unija)
FATF	Financial Action Task Force on Money Loundering (Međudržavno tijelo za borbu protiv pranja novca)
FBI	Federal Bureau of Investigation (Federalni istražni biro)
FBiH	Federacija Bosne i Hercegovine
FOO	Finansijsko obavještajni odjel
FTF	Foreign Terrorists Fighter (strani teroristički borac)
GP BiH	Granična policija Bosne i Hercegovine
INTERPOL	ICPO - International Criminal Police Organization (Međunarodna organizacija kriminalističkih policija)
ISIL	Islamic State of Iraq and Levant (Islamska država Iraka i Levanta)

ISIS	Islamic State of Iraq and Syria (Islamska država Iraka i Sirije)
MoS	Ministry of Security (Ministarstvo sigurnosti)
MUP	Ministarstvo unutrašnjih poslova
MVP	Ministarstvo vanjskih poslova
NATO	North Atlantic Treaty Organization (Organizacija Sjeveroatlantskog ugovora)
NVO	Nevladina organizacija
OAS	Organization of American States (Organizacija američkih država)
ODIHR	Office for Democratic Institutions and Human Rights (Ured za demokratske institucije i ljudska prava)
OHR	Office of the High Representative (Kancelarija visokog predstavnika)
OIC	Organization of the Islamic Cooperation (Organizacija islamske kooperacije)
OSA	Obavještajno – sigurnosna agencija
OSCE	Organization for Security and Co-operation in Europe (Organizacija za europsku sigurnost i saradnju)
P/CVE	Prevention/Counter Violent Extremism (prevencija/borba protiv nasilnog ekstremizma)
RS	Republika Srpska
SAD	Sjedinjene Američke Države
SFOR	Stabilization Force (stabilizacijske snage)
SIPA	State Investigation and Protection Agency (Državna agencija za istrage i zaštitu)
UN	United Nations (Ujedinjene nacije)
UNSCR	United Nations Security Council Resolution (Rezolucija Vijeća sigurnosti Ujedinjenih nacija)
USA	United States of America
VE	Violent Extremism
WBCTi	Western Balkan -Counter Terrorism Initiative (Protuteroristička inicijativa za Zapadni Balkan)

Popis tabela

- Tabela 1:** Komparacija starog i novog terorizma po Gayraud i Senat (2008: 22-28)
- Tabela 2:** Ciljevi Sigurnosne politike Bosne i Hercegovine
- Tabela 3:** Univerzalni instrumenti za borbu protiv terorizma – konvencije i protokoli sa statusom Bosne i Hercegovine u odnosu na pojedinačni dokument

Uvod

Tradicionalno je u ulozi država u sigurnosnom sektoru dominirao nacionalni (državni) aspekt sigurnosti i rijetko kada je neki događaj (osim svjetskih ratova i regionalnih ratnih sukoba) prouzrokovao takve posljedice i promjene u nacionalnim sistemima sigurnosti i odnosima u svijetu kao što se to desilo nakon terorističkog napada izvedenog 11. septembra 2001. godine u Sjedinjenim Američkim Državama. Nesumnjivo da je „11. septembar“ formatirajući dalja historijska dešavanja snažno uticao i odredio ulogu mnogih država u gotovo svim aspektima sigurnosti od globalne (međunarodne) pa do nacionalne i individualne, koja se značajno „orijentisala“ ka uspostavljanju antiterorističke koalicije i intenziviranju „rata protiv terora“¹. U zahtjevima takve (internacionalne) sigurnosne arhitekture našla se i Bosna i Hercegovina sa svim svojim ograničenjima i mogućnostima, u uslovima ustavno – pravno – administrativne prirode koji ne samo da uređuju strukturu policijskih agencija i agencija za provođenje zakona u Bosni i Hercegovini nego i cjelokupan društveni ambijent i „političke filozofije“ u kojim će se u Bosni i Hercegovini shvatati „uloga u antiterorističkoj koaliciji“ i značenje „rata protiv terora“. I pored kompleksnosti sigurnosnih pojava, trendova, prijetnji i rizika na nacionalnom nivou, koji su se u najvećoj mjeri razvijali i definisali u okviru regionalnog i međunarodnog aspekta sigurnosti, te uzimajući u obzir svu kompleksnost sigurnosne strukture u Bosni i Hercegovini, u periodu od 11. septembra 2001. godine do danas, Bosna i Hercegovina je preduzela značajan niz mjera i radnji u cilju suprostavljanja terorizmu i svim pojavama koje vode terorizmu.

Nepostojanje općeprihvaćene (internacionalne) definicije terorizma univerzalnog karaktera s jedne strane, kao i s druge strane, postojanje različitih političkih filozofija u Bosni i Hercegovini od značaja za definisanje (nacionalne) sigurnosne politike i različiti, često „politički“ obojeni interesi, uticali su svakako i na pojavu različitih interpretacija pojedinačnih

¹ Nakon terorističkog napada 11. septembra 2001. godine, Bushova administracija proglasila je svjetski "rat protiv terora", koji uključuje otvorene i prikrivene vojne operacije, nove zakone o sigurnosti, napore za blokiranje finansiranja terorizma i još mnogo toga. Washington je pozvao druge države da se pridruže borbi protiv terorizma, tvrdeći da "ili ste sa nama ili ste sa teroristima". Mnoge vlade su se pridružile ovoj kampanji, često usvajanjem oštih novih zakona, podizanjem dugotrajne pravne zaštite i jačanjem unutrašnjeg policijskog i obavještajnog rada. (engl. „After the terrorist attacks of September 11, 2001, the Bush administration declared a worldwide 'war on terror', involving open and covert military operations, new security legislation, efforts to block the financing of terrorism, and more. Washington called on other states to join in the fight against terrorism asserting that "either you are with us, or you are with the terrorists." Many governments joined this campaign, often adopting harsh new laws, lifting long-standing legal protections and stepping up domestic policing and intelligence work“), Global policy forum, “War on Terrorism”, 2017.

dogadaja u kontekstu terorizma, što zasigurno ne predstavlja prihvatljiv format, s obzirom na štetu koja se može nanijeti Bosni i Hercegovini ili limitiranje njenih napora i uloge u antiterorističkom djelovanju, uopćeno ili u okviru različitih koalicija. Antiteroristička koalicija i uloga Bosne i Hercegovine u istoj sa svim svojim ograničenjima, kapacitetima i mogućnostima, pojam terorizma i ključni strateški aspekti u suprostavljanju terorizmu i pojavama koje vode terorizmu, upravo se zbog svega navedenog, definišu kao prioriteta za dodatno proučavanje i naučno – stručnu obradu.

Teorijsko – metodološki dio

1. Problem istraživanja

Od 11. septembra 2001. godine preduzimajući značajne mjere i aktivnosti (u različitim društvenim oblastima, od strane različitih aktera i različitog intenziteta) Bosna i Hercegovina se pozicionira kao (međunarodni) partner u borbi protiv terorizma i pojava koje se dovode u vezu sa terorizmom, a time i dijelom „antiterorističke koalicije“ (koalicije formirane nakon 11. septembra). Prepoznavanje značaja uloge Bosne i Hercegovine u „antiterorističkoj koaliciji“ ne prati (dovoljna) međusobna saradnja organa, organizacija, agencija, institucija i drugih tijela Bosne i Hercegovine uključenih u provođenje antiterorističkih mjera, zatim jasno prepoznavanje uloge Bosne i Hercegovine u ovoj koaliciji, njenih mogućnosti, obaveza, kao i uloge i ciljeva same koalicije. Stiče se utisak „deklarativnog“, „nedovoljno jasnog“, često „formalnog“, „subjektiviziranog“ i „parcijaliziranog“ pristupa u Bosni i Hercegovini u borbi protiv terorizma i pojava koje vode ka terorizmu. Nepotpuno razumjevanje značaja antiterorističke koalicije, obaveza i zadataka država na ovom planu, izazova i prijetnji u Bosni i Hercegovini koji se po različitim osnovama dovode ili mogu dovesti u ovaj kontekst i nedovoljno razvijena saradnja limitiraju napore i ulogu Bosne i Hercegovine u antiterorističkom djelovanju i sposobnosti adekvatnog odgovora na izazove u vezi s tim. Iako se bosanskohercegovačka uloga u antiterorističkoj koaliciji ne dovodi u pitanje ni na unutrašnjem ni na vanjskom planu (opredjeljenost i kapaciteti), nedovoljno razvijena unutrašnja saradnja (bilo da je „obojena“ institucionalnim subjektivizmom ili objektivizmom definisanim karakteristikama postojećeg administrativno – pravnog uređenja) uslovljava efikasnije postupanje i ulogu države na nacionalnom, regionalnom i međunarodnom planu. Upravo ova paradigma predstavlja temeljni problem istraživanja. Najznačajnija pitanja koja se nameću i zahtjevaju odgovore su: Kako je 11. septembar uticao na sigurnosnu politiku i sistem sigurnosti u svijetu pa i Bosni i Hercegovini? Da li je i koliko u Bosni i Hercegovini poznato šta je antiteroristička koalicija i kakva je uloga Bosne i Hercegovine u istoj? Kako se terorizam i srodne pojave definišu u bosanskohercegovačkom kontekstu? Koje su mogućnosti (kapaciteti) Bosne i Hercegovine u antiterorističkoj koaliciji? Koja su bosanskohercegovačka ograničenja? Koji su „pomaci“ koje je Bosna i Hercegovina do sada ostvarila? Može li se „planirati“ put Bosne i Hercegovine u ovom smislu i koje su glavni „putokazi“? Koji su to domaći i međunarodni pravni instrumenti za prevenciju i suzbijanje (naročito međunarodnog) terorizma, te kako se uloga Bosne i Hercegovine u antiterorističkoj koaliciji uklapa u sliku tzv. europske sigurnosti?

2. Predmet istraživanja

Predmet istraživanja u širem smislu predstavlja saradnja definisana u okviru antiterorističke koalicije, obaveze koje u sklopu opredjeljenosti ka saradnji prozilaze, odnosno uloga Bosne i Hercegovine u ovoj koaliciji u užem smislu, sa svim njenim ograničenjima i mogućnostima.

3. Teorijska osnova istraživanja

Većina autora, saglasna je da od 11. septembra 2001. godine - terorističkog napada izvršenog u Sjedinjenim Američkim Državama – do danas, ne prestaju stručna, teorijska, naučna, laička, motivisana teorijama zavjere i druga razmatranja i analiziranja ovog događaja, koji je nesumnjivo promijenio tok istorije i prouzrokovao (makar i dijelom) redefiniranje prioriteta sigurnosti, sigurnosnih izazova, prijetnji, sistemskih kapaciteta i aktera. Ovaj kontekst oslikava i Azinović kada kaže da „Rijetko kad suvremenici jednog događaja mogu odmah shvatiti da će dan kada se on odigrao postati graničnik povijesti i da nakon njega gotovo ništa više neće ostati isto. Jedanaesti septembra 2001. bio je takav dan“ (Azinović, 2012: 35). U izvještaju NATO parlamentarne skupštine, teroristički napad 11. septembra 2001. godine definiše se kao „transformacijski momenat“, „neusporedivi“ odnos „strasnog divljaštva i veličine sa brojem mrtvih i ranjenih“, koji je otkrio činjenicu „kako se terorizam razvio i kako su zapadna društva postala ranjivi ciljevi“ (Nato Parliamentary Assembly, AV 172 CC(02)9 General Report, 2002). Dodaćemo, ne samo „zapadna društva“ nego sva društva bez obzira na korištenu geopolitičku odrednicu (zapadna).² Da je ovaj događaj dio geopolitičke arhitekture podsjeća i Dodds svojim stajalištem po kojem „Odgovor SAD na napade izvedene 11. septembra 2001. godine bio je predmet mnogih analiza i rasprava. Danas se o tom događaju obično govori kao najvećoj prekretnici u savremenoj historiji SAD i u svjetskom poretku.“ (Dodds, 2009: 71). Dodds kulturološku dimenziju događaja apostrofira

² Iako se ovdje misli na države članice NATO-a koje se ponekad nazivaju zapadnim državama – zapadnim društvima, ne možemo a da ne pomenemo da su posljedice destruktivnog djelovanja katastrofalne za svako društvo. Prema Doodsu “Mada nekim britanskim i američkim građanima mogu smetati nove biometričke sigurnosne mjere na aerodromima i u lukama, posljedice napada na SAD 11. septembra 2001. godine bile su dalekosežne. Kasniji napadi bombaša samoubica na Baliju, u Kazablanci, Istanbulu, Jeruzalemu, Londonu i Madridu, praćeni krajnje spornom britansko – američkom invazijom na Irak, jasno su pokazali do koje su mjere pojedine oblasti i ljudi međusobno povezani. Najveći teret tog kolektivnog napada podnosili su gradovi, a među njima najviše irački gradovi – Bagdad, Faludžah i Mosul, čiji su stanovnici svjedoci gotovo svakodnevnih napada bombaša samoubica, odreda smrti i koalicionih snaga. Prema procjenama nekih nevladinih organizacija, od marta 2003. godine ubijeno je preko 650.000 Iračana, dva miliona je raseljeno, dok je deset miliona ostalo bez čiste vode” (Dodds, 2009: 3).

kroz mišljenje Edwarda Saida, kojeg je više „zabrinjavala činjenica da ideja 'sukoba civilizacija' formira američku predstavu svijeta u okviru koje se napadi 11. septembra mogu tumačiti u kontekstu kulture“ (Dodds, 2009: 107). Definitivno, nakon ovog napada, sigurnost od terorizma dobiva novo lice. „Formira“ se globalna antiteroristička koalicija, kojoj pristupa sve više država i borba protiv terorizma i pojava u vezi sa terorizmom postaje najvažnije sigurnosno pitanje, a opredjeljenost država u ovom smislu i njihovih politika postaje značajno nacionalno (državno) i pitanje međunarodnih odnosa, na diplomatskom, vojnom, policijskom, finansijskom, pravosudnom i drugom planu.

Na uticaj septembarskog terorističkog napada 2001. godine i događanja u međunarodnim odnosima i egzistenciju nekih organizacija na polju regionalne saradnje i „međunarodne“ (svjetske) sigurnosti ukazuje i Beridan u odgovoru na „upitnost“ koja se postavljala u smislu opstanka NATO-a kao organizacije koja je egzistirala nakon nestanka blokovskog bipolariteta, pri čemu iznosi stajalište prema kojem „[...] niz događanja u međunarodnim odnosima devedesetih godina prošlog stoljeća, a napose na prostorima bivše SFR Jugoslavije, po tom i septembarski teroristički napad 2001. godine na Sjedinjene Države, dali su odgovor na NATO dilemu“ (Beridan, 2008: 174).

Priroda ovog (nasilnog) akta i posljedice koje je izazvao opredjelile su na porast zanimanja za terorizam, na potrebu konkretnijeg i „prihvatljivijeg“ definisanja terorizma, međutim prema Azinoviću „Ni znatan porast zanimanja za studije terorizma nakon 2001. godine nije nas doveo ništa bliže priželjkivanom ishodu – pojavi univerzalne akademske definicije tog oblika političkog nasilja“ (Azinović, 2012: 16). Bosna i Hercegovina od 11. septembra 2001. godine do danas planira, organizuje i preduzima širok spektar mjera i antiterorističkih aktivnosti, koje neminovno deklarišu Bosnu i Hercegovinu kao dio antiterorističke koalicije, mada još uvijek postoje dileme da li je i ako jeste, kako je formalizovano učešće Bosne i Hercegovine u ovoj koaliciji i šta je to sve što država preduzima a dio je ovog konteksta. Ne pretendirajući kako to reče Azinović pukoj „produkciji znanstvenih radova koji su o ovoj temu objavljeni nakon napada na Sjedinjene Države“ (Azinović, 2012: 17), nameće se ipak potreba tematskog osvjetljavanja značaja 11. septembra, antiterorističke koalicije i uloge Bosne i Hercegovine i njenih organa u tome. U prilog ovome govore i činjenice da se vrlo često, posebno u medijima ali i u naučnim i stručnim radovima, određenim dokumentima i aktima koristi pojam „antiterorističke kolacije“ kojim se definišu i obaveze države, iako najčešće sam pojam ostaje nepoznat ili nejasan za najveći broj građana ali i za značajan broj služenog osoblja, koji po različitim osnovama preduzimaju mjere različite prirode. Analizirajući dostupne sadržaje mogu se identifikovati različite prirode i svrhe tih sadržaja pa možemo pronaći političke,

strategijske³ ili medijsko - informativne sadržaje⁴, u kojim se na neki način definiše ili jednostavno pominje Bosna i Hercegovina kao dio antiterorističke kolacije, ne objašnjavajući o čemu se u stvari radi. Sigurnosna politika Bosne i Hercegovine, struktura sigurnosnog sistema ove države, postojeća strategija u borbi protiv terorizma, organiziranja, unutrašnji kapaciteti i mogućnosti, preduzete mjere i aktivnosti, unutrašnja i međunarodna saradnja, kao i shvatanje terorizma i dovođenje istog u bosanskohercegovački kontekst svakako su ključne tačke bilo kakvog razmatranja ove teme, čija priroda i opasnost, kao i odgovornost prema društvu zaslužuje dodatno vrijeme, akademski prostor i napore.

4. Kategorijalno – pojmovni sistem

Država – Prema kriteriju iz Mišljenja br. 1 od 29. novembra 1991. godine, Arbitražne komisije pod predsjedanjem Roberta Badintera, u okviru Konferencije o Jugoslaviju u Den Hagu, „država se općenito definira kao zajednica koja se sastoji od teritorija i stanovništva podvrgnutih organiziranoj političkoj vlasti koja takvu državu čini suverenom“ (citirano u Degan, 2011: 212).

Koalicija – „Izraz koji potiče od latinske riječi *coalescere* (srasti se, svezati se) koji označava pojam kojim se definiše politički ili vojni savez više država koje djeluju protiv jedne ili više

³U Strategijima Bosne i Hercegovine za prevenciju i borbu protiv terorizma, za period 2010. – 2013. godina i period 2015. – 2020. godina, na nekoliko mjesta u tekstu dokumenta pominje se antiteroristička koalicija, pa tako između ostalog naznačeno je da se Bosna i Hercegovina „...svojim potezima potvrdila kao aktivna članica Antiterorističke koalicije...“, zatim da je Bosna i Hercegovina „...sukladno svojim mogućnostima, sudjelovala i sudjelovat će u aktivnostima međunarodne koalicije u borbi protiv terorizma...“; Strategija Bosne i Hercegovine za prevenciju i borbu protiv terorizma za period 2010. – 2013. godina, strana 6, i Strategija Bosne i Hercegovine za prevenciju i borbu protiv terorizma za period 2015. – 2020. godina, strana 5 (osnovna načela) (Ministarstvo sigurnosti, 2010/2015). Takođe, u brošuri Državne agencije za istrage i zaštitu, izrađene 2012. godine, povodom obilježavanja godišnjice ove Agencije takođe se navode aktivnosti Agencije u sklopu bosanskohercegovačke uloge u antiterorističkoj koaliciji; Brošura „10 godina Državne agencije za istrage i zaštitu“ (2002-2012), izrađena povodom obilježavanja godišnjice Državne agencije za istrage i zaštitu (SIPA), strana 7, naslov: „Adekvatan i efikasan odgovor kriminalu, Kriminalističko-istražno odjeljenje“ (Državna agencija za istrage i zaštitu, 2012).

⁴ Dana 21.09.2014. godine, na internet portalu Dnevnog avaza objavljen je članak pod naslovom „*Naša zemlja dala doprinos globalnoj borbi – BiH na listi koalicije protiv terorista IS-a!*“ u kojem je između ostalog navedeno da se „Bosna i Hercegovina nalazi na listi zemalja koje su uključene u globalnu antiterorističku kolaciju...“ (Dnevni Avaz, 2014). Na web stranici Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine dana 30.4.2015. godine, objavljen je tekst pod naslovom „Članovi kolegija obaju domova PSBiH razgovarali sa ministrom vanjskih poslova Turske“ u kojem se između ostalog navodi da „Tijekom susreta zajednički je osuđen nedavni teroristički napad na policijsku stanicu u Zvorniku. S tim u svezi zamjenik predsjedatelja Doma naroda PSBiH Ognjen Tadić pozvao je Tursku da bude regionalni saveznik BiH u borbi protiv terorizma, naglašavajući da mete terorista predstavljaju vrijednosti koje mora da čuva međunarodna antiteroristička koalicija, čiji su članovi i BiH i Turska.“ (Parlamentarna skupština, 2015).

drugih država ili udruživanje političkih partija u ostvarivanju programa ili koalicione vlade“ (Beridan, Tomić, Kreso, 2001: 165).

Ekstremizam – Pojam koji označava „zastupanje krajnjih i isključivih društvenih i političkih mišljenja, stavova, ideja, ideologija, i to na socijalnoj ravni, najčešće kao krajnji oblik nesnošljivosti prema različitim društvenim grupama (pa razlikujemo vjerski, rasistički, nacionalistički i druge ekstremizme), a na političkoj ravni krajnje radikalnih političkih opcija (lijevi i desni ekstremizam), koji se odlikuje fanatičnim i nekritičkim zastupanjem vlastitih ideja, isključivošću i netrpeljivošću prema drugačijim učenjima, stavovima, grupama, pokretima ili strankama i u svojoj izvedbi često prelazi u terorizam“ (Abazović, 2002: 112 - 113).

Sigurnost – „Općenito podrazumjeva stepen zaštićenosti ljudi od različitih oblika ugrožavanja, zaštitu materijalnih i kulturnih dobara u ličnoj i državnoj/društvenoj svojini, zaštitu društva i njegovih vrijednosti, cjelovitu zaštitu naroda, nacije, države..., svjetske zajednice, od svih vidova ugrožavanja, a naposljetku, sigurnost podrazumjeva stepen zaštićenosti od ugrožavanja na kozmičkom i planetarnom nivou života općenito, ljudskog roda u cjelini“ (Beridan, 2009: 26). Beridan sigurnost posmatra kroz dva osnovna aspekta: „*funkciju* (djelatost države, društva i pojedinca)“ i „*stanja* (odnosi između država, stanje unutar jedne države, među ljudima, u prirodi i kozmosu spram života općenito)“. „Vanjska sigurnost se odnosi na nezavisnost, suverenitet i teritorijalni integritet države i stepen njenog ugrožavanja, odnosno zaštite u određenom vremenu“, dok se unutrašnja sigurnost odnosi na „mogućnost funkcioniranja ustavnog, ekonomskog i pravnog sistema države, stepenom zaštite ljudi (građana), njihovih prava, materijalnih dobara u ličnoj i svakoj drugoj svojini“ (Beridan, 2009: 26-24). U kontekstu strukture nacionalne sigurnosti možemo govoriti i o drugim aspektima sigurnosti.⁵

Terorizam – Pojam kojim se označava „doktrina i metod borbe za određene ciljeve sistemskom upotrebom nasilja“ (Abazović, 2002: 275). Prema Leksikonu sigurnosti pojam terorizma se definiše kao „organizirana i sistemska primjena nasilja sa namjerom da se, izazvanjem straha i lične nesigurnosti građana, naruši autoritet države ili ostvare neki od političkih ciljeva. Kao sredstvo političke borbe zabranjen je od međunarodne zajednice“ (Beridan, Tomić, Kreso, 2001: 380).

⁵ Sigurnost na državnom, nacionalnom nivou podrazumjeva: stanje, sistem, funkciju i djelatnost (Beridan, 2009: 55).

5. Cilj istraživanja

S obzirom da predmet istraživanja predstavlja značajan društveni problem koji se tiče najprije sigurnosti ljudi, zatim uloge i ugleda Bosne i Hercegovine na nacionalnom (državnom), regionalnom i međunarodnom planu, istraživanje je definisano društvenim ciljem, usmjerenim na dobrobit zajednice i doprinos funkcionisanju organa, organizacija, agencija i institucija čija je misija identična ili u relaciji sa širim društvenim interesom. Imajući ovo u vidu predmetno istraživanje će biti usmjereno u cilju pokušaja ostvarenja informativne, afirmativne i inicijativne funkcije.

6. Sistem hipoteza

Generalna hipoteza

U skladu sa prethodno postavljenim problemom, predmetom i ciljem istraživanja, generalna hipoteza glasi:

Uloga Bosne i Hercegovine u antiterorističkoj koaliciji nakon 11. septembra determinirana je nivoom saradnje sigurnosnih aktera na jednoj i međunarodne saradnje na drugoj strani.

Izvedbene hipoteze

Na osnovu generalne hipoteze postavljaju se sledeće izvedbene hipoteze:

- a) Iako je Bosna i Hercegovina na spoljnom planu opredjeljena ka djelovanju u okviru antiterorističke koalicije, na unutrašnjem planu nije razvijen dovoljan nivo unutrašnje saradnje između organa i institucija u ovom kontekstu, niti postoji odgovornost za nesaradnju.
- b) Iz nedovoljne unutrašnje saradnje i nerazumjevanja „ključnih pojmova“, procesa i „obaveza“ proizilaze različite interpretativne politike.
- c) Kroz svoje integralno antiterorističko postupanje Bosna i Hercegovina pored kreiranja nacionalnog i individualnog sigurnosnog ambijenta, istovremeno učestvuje u kreiranju međunarodne i regionalne sigurnosti i evropskog sigurnosnog identiteta u ovom kontekstu .
- d) Sigurnosna arhitektura Bosne i Hercegovine utiče na efikasnost borbe protiv terorizma i nasilnog ekstremizma.

7. Metode istraživanja

Predmetno istraživanje zahtjeva interdisciplinarni pristup i korištenje sledećih metoda: analiza, apstrakcija, dedukcija, indukcija, sinteza, studija slučaja, deskripcija, komparativna i povijesna metoda, te metoda predviđanja.

8. Vremenski plan istraživanja

Istraživanje će biti primarno usmjereno na period od 11. septembra 2001. godine do danas.

Prvi dio

Izazovi definisanja terorizma i povezanih pojmova

O pojmu terorizma (teorijske pretpostavke)

Koncept „mržnje“

Pojave koje se posmatraju u svjetlu terorizma

1.1. O pojmu terorizma (teorijske pretpostavke)

Bez obzira što se radi o široko istraživanom, intenzivno analiziranom i različito tumačenom fenomenu i pojmu, svaki ozbiljan pokušaj priče o terorizmu ili bilo kojoj drugoj pojavi koja se dovodi u vezu sa terorizmom mora da obuhvati, ako ne pokušaj definisanja pojma terorizma, onda barem „približavanje“ pojmu terorizma. Svakako, uzimajući u obzir da „mnoge današnje verzije terorizma pretpostavljaju da shvatiti terorizam znači uvidjeti da je to pojam koji se ne može u potpunosti shvatiti“ (Furedi, 2009: passim, citirano u Bilandžić, 2010: 73), ali i da kako Azinović (2012: 34) ističe: „dosadašnje iskustvo sugerira kako se terorizam ne može do kraja iskorijeniti niti zadovoljavajuće definirati... [ali] ...Može ga se, međutim, bolje razumjeti i učiniti predvidljivijim, a tako i manje opasnim“, u nastavku ćemo, više radi elementarnog razumjevanja i shvatanja osnovne suštine, izložiti određene definicije sadržane u mišljenjima nekih autora, nekim relevantnim dokumentima domaćeg i međunarodnog karaktera koji tretiraju ovaj termin i pojam, zatim one koje su sadržane u definicijama prihvaćenim od strane određenih institucija i organizacija, kao i one koje proizilaze iz određenih zakonskih rješenja, političkih dokumenata i drugo.

Važan dokument u ovom smislu je Međunarodna konvencija o suzbijanju finansiranja terorizma (engl. „*International Convention for the Suppression of the Financing of Terrorism*“), koja usvojena u New Yorku 9. decembra 1999. godine, a na snazi je od 10. aprila 2002. godine, s tim da je i Bosna i Hercegovina strana ugovornica, koja je ratificirala Konvenciju 10. juna 2003. godine. Konvencija je „istorijski dokument jer sadrži na ugovoru zasnovanu generalnu definiciju terorizma“ (Stahn, 2002). Prema ovoj Konvenciji terorizam je „akt koji je namijenjen da izazove smrt ili ozbiljnu tjelesnu povredu civilu ili bilo kojoj drugoj osobi koja ne učestvuje aktivno u neprijateljstvima u situaciji oružanog sukoba, kada je svrha takvog akta, po svojoj prirodi ili kontekstu zastrašivanje stanovništva ili prisiljavanje vlade ili

međunarodne organizacije da djeluju ili se uzdrže od bilo kojeg djelovanja.“⁶ „Događaji od 11. septembra 2001. godine pokazali su da je neophodno aktima međunarodnog prava precizirati ono što je teror, pa i terorizam“ (Robertson, 2007, citirano u: Smajić, Seizović, Turčalo, 2017: 66). Mišljenja smo da je ovo vrlo korisno i u kontekstu Bosne i Hercegovine i da bi približavanje nekim definicijama u okviru Bosne i Hercegovine pomoglo u opredjeljenjima, metodama i instrumentima borbe protiv terorizma.

Prema Abazoviću (2002: 275) „Terorizam je doktrina i metod borbe za određene ciljeve sistematskom upotrebom nasilja. Motivi za terorističke akcije mogu biti veoma različiti: reakcionarni revanšizam, reakcionarni pokušaji restauracije starih režima, očajnička bezizlaznost ili nada grupacija ljudi nad kojima se inače obavlja teror, demonstriranje snage itd.“ Objasnjavajući vrste terorizma Abazović (2002: 276) konstatuje: „Bez obzira o kojoj vrsti terorizma se radi te s kojim ciljem se izvode teroristički akti, on je nehuman i apsolutno neprihvatljiv.“ Beridan, Tomić i Kreso (2001: 380) pojam terorizma opisuju kao „organizirana i sistematska primjena nasilja sa namjerom da se, izazivanjem straha i lične nesigurnosti građana, naruši autoritet države ili ostvare neki od političkih ciljeva.“ Objasnjena riječi terorizam i izvedenica ove riječi, između mnogih ostalih daju Gayraud i Senat (2008: 15), objašnjavajući to na sledeći način:

„'Terorizam' je francuska riječ (kao i njezine izvedenice: 'terorizirati', 'terorist'). Drugi jezici posudili su je iz francuskog: *terrorism* (engl.), *terrorismo* (tal.). Uzalud bismo tražili zajednički latinski korijen. 'Terorizam' ne postoji u latinskom: postoji samo *terror*, riječ je koja ne pripada političkom vokabularu već emotivnom, a označava veliki strah, užas. Engleski *terrorism* i talijanski *terrorismo* dolaze direktno iz francuskog, jer se ova riječ nametnula posve prirodno: vrlo jasno i nedvosmisleno opisivala je tačno određen događaj. Odatle i paradoks da riječ 'terorizam' ulazi u povijest s dolaskom ljudskih prava. Već početkom XIX stoljeća, značenje riječi 'terorizam' se mijenja; ono je izokrenuto kako bi bilo u stanju opisati strategiju nasilnog rušenja trenutne državne vlasti. Od metode očuvanja i zaštite države, terorizam postaje oruđe za njezino nasilno svrgavanje. Taj se oporbeni terorizam hrani, dakle, dvjema velikim borbenim ideologijama koje je izrodila Revolucija: socijalizmom i nacionalizmom.“

Ovi autori prave komparaciju između „starog“ i „novog“ terorizma. Ova komparacija, radi boljeg pregleda prikazana je u tabeli 1.

Tabela 1: Komparacija starog i novog terorizma po Gayraud i Senat (2008: 22-28)

⁶ Vidi: Međunarodna konvencija o suzbijanju finansiranja terorizma (1999), član 2(b).

stari – terorizam hladnog rata	savremeni terorizam
nasilje – homeopatsko	nasilje – razulareno
kontroliran	iracionalan
političko – ideološki	kriminaliziran
indirektan	direktan
obrtnički i rudimentarni postupci	obrtnički i rudimentarni postupci
strogo hijerarhijski sa nepromjenjivim entitetima i vertikalnom piramidalnom strukturom	organizacija u obliku rojeva, koji su nestalni, pokretni i privremeni

„Terorizam se može definirati kao taktika širenja straha pomoću nasilja, nasilni čin usmjeren prema privlačenju pažnje i slanja poruke javnosti“ (Kuntić, Udruženje novinara Srbije, 2015). Svakako je interesantno i definisanje terorizma iz medijske perspektive, jer se mediji definišu kao „glavni kanal za širenje informacija o terorističkim i sličnim akcijama i igraju ključnu ulogu u načinu razmišljanja i djelovanju terorista“, pri čemu je jasno „da samo širenjem straha i javnosti teroristi mogu steći maksimalni potencijal svojih akcija u svrhu ostvarivanja svojih ciljeva“, a da s druge strane, „informacije o terorističkim akcijama medijima predstavljaju izvor dramatičnih vijesti koje privlače javnost, povećavaju broj čitatelja i gledatelja te vode prema rastu profita medijskih kompanija, jer se mediji se često vode mantrom kako je loša vijest najbolja vijest“ (Kuntić, Udruženje novinara Srbije, 2015). Upravo u vezi s tim je svojevremeno britanska premijerka Margaret Thatcher (1985), izjavila da demokratske nacije „moraju pokušati naći način da izladnjuju teroriste i otmičare kisika promidžbe na kojem ovise“ (New York Times, 1985). „Terorizam podrazumijeva, s jedne strane, doktrinu o pretpostavljenoj učinkovitosti posebne taktike zastrašivanja političkim nasiljem, a s druge konspirativnu upotrebu sračunatog, demonstrativnog i izravnog nasilja, bez pravnih ili moralnih ograničenja, usmjerenog uglavnom protiv civila i neboraca, koje se provodi zbog propagandnog i psihološkog efekta na više ciljanih skupina i strana u sukobu.“ (Schmid, 2011, citirano u: Azinović, 2012: 15). Stajić (2015: 266) izdvaja nekoliko definicija terorizma, među kojim i definiciju Dimitrijevića (1982) prema kojoj se terorizam definiše kao:

„akt fizičkog nasilja, čiji je predmet izabran tako da izaziva jake psihičke reakcije, u prvom redu strah, kod šireg kruga ljudi u nadi da će one pomoći da se održi ili promeni ponašanje, koje je važno za postizanje političkog cilja, ako takav akt nije opravdan opštim interesima koji

su određeni nezavisno od njega i ako nije izvršen po pravilima koja se uobičajeno primjenjuju na društvene vidove vršenja vlasti“.

Koju god definiciju prihvatili, a svakako postoji mnoštvo definicija, koje bez obzira na svoju vrijednost, naučnu i teorijsku, nisu omogućile univerzalno definisanje terorizma, jasno je da nam one omogućavaju približavanje definisanju terorizma u nacionalnom kontekstu i ponovo nas vraćaju na razmišljanje koliko je, kako to ističu Smajić, Seizović i Turčalo (2017: 66) nakon 9/11 borba protiv terorizma „vratila i tradicionalna promišljanja o nacionalnoj sigurnosti, ali i intenzivirala međunarodnu saradnju u sigurnosti“. S obzirom na historiju terorizma i važnu ulogu Ujedinjenih nacija interesantno je kako Kegley (2003) ističe da su Ujedinjene nacije dosta vremena izbjegavale da definišu terorizam, ali da se ipak, u novembru 2000. godine, Šesti komitet UN približio generalnoj definiciji kada je objavio da terorizam predstavljaju “kriminalni činovi namijenjeni ili proračunati da prouzrokuju opšte stanje terora u društvu, ostvareni od grupa ili određenih osoba, koji su u političkom smislu neprihvatljivi, bez obzira na razloge koje koriste da ih opravdaju, bilo da su vezani za politiku, filozofiju, ideologiju, rasne, etničke, religiozne ili druge prirode”. „Posljedice terorističkih napada na Sjedinjene Države znatno su promijenile percepciju o terorizmu na nacionalnom i međunarodnom nivou. Prije 11. septembra vlasti u Sjedinjenim Državama ovaj fenomen su posmatrale su iz kriminalističke perspektive, odnosno primjenjivale konvencionalne policijske tehnike i postupke suprostavljanja terorističkim grupama. Međutim, era poslije 9/11 proizvela novu, 'ratnu' analogiju suprostavljanja terorizmu (Lutz i Lutz, 2010: 332, citirano u: Smajić, Seizović i Turčalo, 2017: 65-66). U ovom kontekstu značajno je istaći da Ministarstvo vanjskih poslova Sjedinjenih Američkih Država u svom dokumentu „Obrasci globalnog terorizma“ (1999) pojam terorizam označava kao „smrtonosno, politički motivisano nasilje protiv neborbenih meta od strane podnacionalnih grupa ili tajnih agenata, obično namijenjeno da utiču na publiku“. Federalni istražni biro (FBI) jedna od sigurnosnih agencija Sjedinjenih Američkih Država, u svom izvještaju Terorizam 2002-2005, konstatuje da ne postoji jedinstveno, univerzalno prihvaćeno definiranje terorizma, te da je terorizam definiran u Kodeksu saveznih propisa kao "nezakonita upotreba sile i nasilja nad osobama ili imovinom radi zastrašivanja ili prisiljavanja vlade, civilnog stanovništva ili bilo kojeg njezinog segmenta u svrhu političkih ili socijalnih ciljeva". FBI, svoje aktivnosti povezane sa terorizmom, posmatra u dva aspekta: *Terorističkog događaja*, koji je nasilni čin ili čin koji je opasan za ljudski život i predstavlja kršenje kaznenih zakona Sjedinjenih Država ili bilo koje države, s ciljem da da zastrašuje ili prisili vladu, civilno stanovništvo ili bilo koji njezin segment u svrhu političkih ili društvenih ciljeva i *prevencije terorizma* koju posmatra kao

dokumentiranu instancu u kojoj se istražnom aktivnošću uspješno zabranjuje nasilni čin poznate ili sumnjive terorističke skupine ili pojedinca s sredstvima i dokazanom sklonosti nasilju. FBI istražuje pitanja povezana s terorizmom bez obzira na rasu, vjeru, nacionalno porijeklo ili spol, međutim u izvještaju napominje da upućivanje na pojedine članove bilo koje političke, etničke ili vjerske skupine u izvještaju ne znači da svi članovi te skupine su teroristi, jer „teroristi predstavljaju malu kriminalnu manjinu u bilo kojem većem društvenom kontekstu“. Čini nam se da bi prethodno moglo biti interesantno za bosanskohercegovački društveni kontekst, u kojem se ponekad izjednačava „kriminalna“ i „društvena“ grupa, bar kada su rizici i prijetnje od terorizma u pitanju, ili se to bar vješto „potencira“.

Korisno definisanje terorizma, posebno zbog činjenice da prozilazi iz UNSCR Rezolucije 1566 (2004), daje OSCE vodič - Sprječavanje terorizma i suzbijanje nasilnog ekstremizma i radikalizacije koji vode ka terorizmu: Pristup kroz rad policije u zajednici (2014) – u kojem se navodi da je Vijeće sigurnosti UN-a pomenutom rezolucijom upotrijebilo tri kumulativna kriterija za kvalifikaciju terorizma: namjera, svrha i specifično ponašanje. Ovi kriteriji se sastoje od krivičnih djela (uključujući i krivična djela protiv civilnog stanovništva): koja su *počinjena sa namjerom ubijanja ili nanošenja teške tjelesne povrede, ili uzimanja talaca*, bez obzira da li je motivisano razlozima političke, filozofske, ideološke, rasne, etničke ili neke druge slične prirode, *s ciljem izazivanja straha* u široj društvenoj zajednici, grupi pojedinaca ili određenih pojedinaca, zastrašujući stanovništvo ili vršeći pritisak na organe vlasti ili međunarodne organizacije da provedu ili da se suzdrže od provedbe bilo kakvih radnji, te naposljetku to su *krivična djela koja su predmet i koja su utvrđena, međunarodnim konvencijama i protokolima koji se odnose na terorizam*). Okvirna odluka Vijeća Europe za borbu protiv terorizma (2002/475/JHA) od 13. juna 2002. godine, pruža važan okvir za definisanje terorizma. Ova odluka u svom članu 1, utvrđuje da svaka država članica preduzeti potrebne mjere i osigurati da djela, koja su navedena u odluci, budu definisana kao krivična djela prema nacionalnom pravu, a koja, s obzirom na njihovu prirodu ili kontekst, mogu ozbiljno oštetiti zemlju ili međunarodne organizacije u kojoj su počinjeni. Prema odluci terorističkim djelima će se smatrati djela počinjena u cilju: ozbiljnog zastrašivanja stanovništva, ili prisiljavanja vlade ili međunarodne organizacije da nešto izvrši ili se uzdrži od obavljanja nekih aktivnosti, ili ozbiljnog destabiliziranja ili uništavanja osnovnih političkih, ustavnih, ekonomskih ili društvenih struktura jedne zemlje ili međunarodne organizacije. Dalje se utvrđuje da to mogu biti: napadi na život osobe koji mogu izazvati smrt, napadi na fizički integritet osobe, kidnapovanje ili uzimanje talaca, izazivanje velikog uništenja na vladinom ili javnom objektu, transportnom sistemu, infrastrukturnom objektu,

uključujući informacijski sistem, fiksnu platformu koja se nalazi u kontinentalnom pojasu, javno mjesto ili privatnu imovinu, koje bi moglo ugroziti ljudski život ili rezultirati velikim ekonomskim gubicima, oduzimanje aviona, brodova ili drugih sredstava javnog prevoza ili prevoza robe, proizvodnju, posjedovanje, nabavku, transport, snabdijevanje ili upotrebu oružja, eksploziva ili nuklearnog, biološkog ili hemijskog oružja, kao i istraživanje i razvoj biološkog i hemijskog oružja, oslobađanje opasnih materija ili izazivanje požara, poplava ili eksplozija čiji je efekat ugrožavanje ljudskog života, ometanje ili narušavanje snabdijevanja vodom, snagom ili bilo kojim drugim osnovnim prirodnim resursom čiji je učinak ugrožavanje ljudskog života, kao i prijetnja nekim od navedenih djela.

Imajući u vidu da se tema našeg rada odnosi na ulogu Bosne i Hercegovine u Antiterorističkoj koaliciji nakon 11. septembra sa fokusom na ograničenja i mogućnosti, kao i da se u predmetna razmatranja nismo upustili s ciljem utvrđivanja prihvatljive definicije, u nastavku ćemo se više fokusirati na definisanje koje proizilazi iz određenih političkih, pravnih i strateških dokumenata Bosne i Hercegovine i pokušat ćemo dati osvrt na približavanje definiciji terorizma u bosanskohercegovačkom kontekstu.

1.2. Koncept „mržnje“

Kada govorimo o razvoju kapaciteta Bosne i Hercegovine za borbu protiv terorizma, posebno nakon „11. septembra“, najčešće se terorizam percipira kao „nasilno djelovanje koje proizilazi iz vjerskog fundamentalizma“, dakle kao terorizam koji najveći dio javnosti dovodi u vezu sa religijom, odnosno vjerskim ekstremizmom. Informacija o stanju sigurnosti u Bosni i Hercegovini u 2016. godini konstatira između ostalog da „raspoloživi podaci ukazuju da je, pored vjerskog ekstremizma, u Bosni i Hercegovini vidno prisutan i etnički/nacionalni ekstremizam sa negativnim uticajem na sigurnosni ambijent“ (Ministarstvo sigurnosti BiH, 2017). Prevladavaju mišljenja da u Bosni i Hercegovini pomenuta dva koncepta stoje u međusobnom odnosu i da se „jedan drugim hrane“ i međusobno se smjenjuju kada je sigurnosna dimenzija u pitanju. Iako je ovo uže gledište, mogli bi smo ga posmatrati u okviru pokušaja procjene perspektiva terorizma i traženja efikasnog odgovora na terorizam, kako to navodi Bilandžić (2010: 57) kada govori o primjeni „tzv. koncepta valova terora (*wave of terror concept*)“ inspirisan tumačenjem Davida Rapoporta. Naime, „David Rapoport razlikuje četiri vala terora: 'anarhistički val'. koji je trajao do 1920-ih, 'antikolonijalni val', koji je završio 1960-ih, 'val nove ljevice', koji je trajao do kraja 1980-ih te 'religijski val' terorizma koji je danas na sceni“ (Damoto, 2007, citirano, Bilandžić, 2010: 57). Ovdje Bilandžić (2010:

57) interesantno primjećuje: „U okviru tog modela teror se posmatra kao aktivnost cikličnog karaktera, a terorističke organizacije kao socijalno dinamična kategorija. Oba entiteta imaju tačku nastanka, razdoblje ekspanzije i trenutak nestanka odnosno prestanak postojanja“. Upravo zbog toga, kao i zbog činjenice da se u Bosni i Hercegovini u okviru određenih procjena ugrožavanja sigurnosti od terorizma (i nasilnog ekstremizma) osim religijske dimenzije pronalaze i drugi elementi koji u svojoj osnovi mogu imati koncept mržnje, u nastavku ćemo se ukratko upoznati sa ovim konceptom, kako bi ga razumjeli u svjetlu terorizma i ekstremizma. Uostalom suprostavljanje krivičnim djelima i incidentima pročinjenim iz mržnje prepoznato je i u aktuelnoj Strategiji Bosne i Hercegovine za prevenciju i borbu protiv terorizma. U Priručniku OSCE/ODIHR *Razumjevanje krivičnih djela počinjenih iz mržnje* (2010) krivična djela iz mržnje opisuju se kao krivična djela motivirana netrpeljivošću prema određenim grupama u društvu. Ova krivična djela podliježu određenim kriterijumima prema kojim djelo počinjeno iz mržnje mora biti propisano kao krivično djelo u krivičnom zakonu i mora biti motivirano predrasudom. Motivirano predrasudom znači da je počinitelj izabrao žrtvu krivičnog djela na osnovu zaštićenih karakteristika (temeljna ili glavna karakteristika koju dijele članovi grupe, kao što je rasa, religija, nacionalna pripadnost, jezik ili seksualna orijentacija).

Jasno nam je da je zbog svega izloženog, za borbu protiv terorizma i ulogu Bosne i Hercegovine u Antiterorističkoj koaliciji i preduzimanju sveobuhvatnih mjera protiv terorizma i svih pojava koje mogu da vode terorizmu, neophodno razumjevanje i koncepta mržnje i pojava i događaja koji mogu da proizlize iz ovog koncepta. Značajni napor u razumjevanju ovog koncepta u Bosni i Hercegovini uloženi su od strane OSCE-a i akademske zajednice i to kroz razne vidove edukacije aktera iz sigurnosnog sektora, ponajprije agencija za provođenje zakona (tužilaštava i policije), kao i kroz unapređenje krivičnogpravnog okvira i drugih propisa koji tretiraju ovaj koncept.

1.3. Pojave koje se posmatraju u svjetlu terorizma

Svjedoci smo do danas da se kroz tretiranje problema terorizma često koriste pojmovi koji se posmatraju usko u svjetlu terorizma ili se ponekad koriste i kao sinonimi za terorizam, odnosno ponašanje koje vodi terorizmu, a da se najčešće ne zna šta ti pojmovi znače i kakva je njihova konceptualna veza sa terorizmom. Iako se ne radi o novonastalim pojmovima, postoji opasnost da u ekspanziji „eksperata“ za terorizam u Bosni Hercegovini, prvo koncept terorizma dobije mnogo šire značenje nego što to stvarno jeste, odnosno da s druge strane

budu zanemarene ključne pojave od značaja za borbu protiv terorizma ali i uspješnu prevenciju. Ovdje moramo istaknuti još jedan vrlo važan problem. Naime, sigurnosne snage u Bosni i Hercegovini (posebno policijske snage) nerijetko su suočene sa dilemom šta je to protiv čega se trebaju „boriti“ kada je u pitanju borba protiv terorizma, šta istraživati i o čemu prikupljati podatke i informacije. Je li to radikalizacija ili ekstremizam i ako jeste koja radikalizacija ili koji ekstremizam? Kada određena pojava postaje sigurnosni problem? Zna li policija šta treba da traži? Ovo je samo dio pitanja, a ima ih mnogo. Ispod površine prosječnog pristupa terorizmu, uvidjećemo koliko je to kompleksan fenomen sa svim svojim uzrocima, oblicima, pojavama i ideologijama, koji se vješto asimiliraju u sve društvene i strukturno – organizacione protivrječnosti koje ima društvo kakvo je bosanskohercegovačko. „Edmund Burke će mudro napisati kako je dovoljno samo malo zagrepsti ideologa ispod kože ne bi li se ispod blistave površine lako otkrio terorist.“ (Gayraud, Senat, 2008: 14) Upravo zbog toga pokušat ćemo konstruisati sliku i približiti se pojmu terorizma i interesantnim pojavama kroz skroman doprinos koji se ogleda u prikazu, u literaturi već postojećih objašnjenja nekih pojmova kao što su nacionalizam, agresivni nacionalizam, fundamentalizam, radikalizam, radikalizam koji vodi terorizmu, ekstremizam, nasilni ekstremizam, ideologija i slično. Bitno je napomenuti da za neke od ovih pojmova uošte ne postoje univerzalno prihvaćene definicije. Da su terorizam i srodne pojave kompleksni pojmovi i da se kao takvi trebaju posmatrati, izučavati, prevenirati i suzbijati govori nam i mišljenje prema kojem „terorizam sadrži političke, socijalne i sigurnosne elemente, tako da naučno i stručno, strategije za prevenciju i suzbijanje terorizma trebaju sadržavati iste te elemente“ (Bilandžić, 2010: 179). Kompleksnost potvrđuje i činjenica da svaki od nabrojanih elemenata sadrži neke svoje podelemente na osnovu čega se definiše međusobna uslovljenost i zavisnost pojmovne strukture.⁷

Nacionalizam prema Abazoviću (2002: 195) predstavlja „pokret nacionalne isključivosti i hegemonije, gdje se sopstvena nacija nekritički pozitivno vrednuje u odnosu na druge.“ [...] „...danas se pod sadržinom nacionalizma podrazumjevaju različite tendencije da se, stvarni ili pretpostavljeni interesi jedne nacije, ostvaruju na račun interesa druge ili drugih nacija. Takođe, u suvremenom dobu, nacionalizam zadobiva negativni i smisao i značenje kada se

⁷ „Sigurnosna djelovanja su fokusirana na četiri elementa: na uzroke koji dovode do terorizma (diskriminacija, deprivacija, politička represija, socijalne, političke i ekonomske nepravde, podjarmljivanja, nizak životni standard itd., što pogoduje nastanku i kadrovskom struktuiranju terorističkih organizacija); na sposobnosti terorističkih entiteta (reduciranje sposobnosti za izvršenje terorističkih akata); na namjere terorističkih entiteta (pravodobno raspolaganje točnim analizama o namjerama terorističkih organizacija i utjecaj na namjeravane akcije), na konkretne sigurnosne aktivnosti i protumjere“ (Pillar, 2004, citirano: Bilandžić, 2010: 179-180).

profilira u ideologiju što apsolutizira vrijednosti i interese vlastite nacije i pokušava ih ostvariti na račun drugih naroda i nacija. Tada dobiva oblik imperijalizma, a ako je zadojen mržnjom prema drugim narodima i nacijama prelazi u šovinizam.“

„Izražavanje agresivnog nacionalizma“ je izraz koji se koristi u OSCE Kodeksu ponašanja u vojnopolitičkim aspektima sigurnosti (1994) ali i izraz koji se mogao a i danas može često sresti u štampi i medijima.⁸ Pretraživanjem značenja izraza „agresivni nacionalizam“ identifikujemo da se ovaj izraz odnosi na „šovinizam koji se objašnjava kao ekstremni i agresivni nacionalizam koji teži sužavanju i ograničavanju slobode drugih nacija, vjera, rasa i njihovih obilježja, a služi se raspirivanjem mržnje i radnjama kojima se krše ljudska prava drugih etničkih, rasnih, vjerskih i spolnih zajednica“.⁹

Sveobuhvatni programi, naročito programi prevencije terorizma i pojava koje se dovode u vezu sa terorizmom, mjere i aktivnosti u borbi protiv terorizma dio su uloge Bosne i Hercegovine u Antiterorističkoj koaliciji, u korelaciji su sa svim onim pojavama koje su (najmanje) uzročno i posljedično vezane za borbu protiv terorizma i ulogu države po tom pitanju.

Fundamentalizam prema Abazoviću (2002: 135) „općenito označava konzervativni vjerski svjetonazor i na njemu utemeljene militantne vjerske pokrete koji suprostavljajući se liberalnim vjerskim i društvenim reformama, kao i utjecaju suparničkih religijskih i svjetovnih ideja – pozivaju na povratak drevnim vjerskim vrednotama i dogmama i na njima pokušavaju utemeljiti čitav društveni i politički život.“ Abazović (2009) ističe da „religijski fundamentalizam nije svojstven samo nekoj od religija ili nekoj od zemalja, niti su mu nosioci siromašni sloj ili neobrazovana populacija. Religijski fundamentalizam izvire svugdje gdje ljudi osjete potrebu da se bore protiv „bezbožničke“ sekularne kulture. Ono što svi fundamentalisti imaju kao zajedničko jeste sposobnost da oblikuju svoje poruke tako da odgovoraju suvremenim vremenima. Autor dalje daje odgovore na neka od važnih pitanja: „Svi fundamentalisti su religijski? – DA; Fundamentalizam je ograničen na monoteizam? – NE; Fundamentalisti su „bukvalisti“? - NE BAŠ; Fundamentalizam privlači najsiromašnije?

⁸ Oslobođenje, (2017), „*Agresivni nacionalizam prepreka budućnosti*“, dostupno na: <<https://www.oslobodjenje.ba/vijesti/bih/danas-u-oslobodjenju-agresivni-nacionalizam-prepreka-buducnosti>> (24. maj 2018.); Nova srpska politička misao, (2014) „*Lamberto Zanijer: Agresivni nacionalizam u zapadnoj Evropi stvara konflikte i konfotacije*“, dostupno na: <<http://www.nspm.rs/hronika/lamberto-zanijer-agresivni-nacionalizam-u-zapadnoj-evropi-stara-konflikte-i-konfrontacije.html>> (24. maj 2018.); Radio Slobodna Evropa, (2007), „*U BiH i dalje vlada agresivni nacionalizam*“, dostupno na: <<https://www.slobodnaevropa.org/a/695874.html>> (24. maj 2018.).

⁹ Vidi više: Proleksis enciklopedija online, *šovinizam*, dostupno na: <<http://proleksis.lzmk.hr/48095/>> (24. maj 2018.).

– UOPĆENO NERAZUMIJEVANJE; Fundamentalisti se opiru promjenama? – TEŠKO PRIHVATLJIVO i Kult ličnosti pokreće fundamentalizam? – NE“.

Radikalizam označava „korjenitost, beskompromisnost, temeljitost i dosljednost u zastupanju nekog mišljenja, djelovanja, teorije ili ideologije, odnosno usmjerenost na temeljitu provedbu određene političke pozicije, do krajnjih granica, do korijena stvari. U političkom smislu riječ radikalizam unekoliko je srodna ekstremizmu, No, za razliku od ekstremizma, koji se u ostvarenju svojih ciljeva služi i nasilnim metodama te prelazi u terorizam, radikalizam u pravilu svojim djelovanjem ostaje u okvirima ustava i zakona.“ (Abazović, 2002: 237). Pitanje razlike između radikalizma i ekstremizma postavlja i Schmid (2014), koji ističe da ove „termine često koriste naizmenično“ i da je „primamljivo definisati 'nenasilne ekstremiste' u smislu treće opcije Wibtropea – 'ekstremno po cilju, ali ne metodu' – 'prihvatljivim' ekstremistima“. Prema ovom autoru: „Tačnija razlika između ekstremizma i radikalizma može se postići gledanjem istorije ideja o ovim terminima. Sa te tačke gledišta, ekstremisti imaju tendenciju da budu supremacisti zatvorenog uma, a radikali imaju tendenciju da budu otvoreno misleći egalitarci.“ (Schmid, 2014). S obzirom da se radikalizacija posmatra kao psihološki proces interesantno je istaći da se trenutna upotreba termina „radikalizacija“ odnosi na sistematičan proces prihvatanja ekstremnih uvjerenja i za osobu koja prihvati ekstremna uvjerenja kažemo da je „radikalizirana“. Radikalizacija je proces, osobe koje su radikalizirane nisu neminovno uključene u nasilne aktivnosti, a intenzitet radikalnih uvjerenja raste u procesu radikalizacije (Ganović, 2017).

Radikalizacija koja vodi ka terorizmu (teroristička radikalizacija), u vodiču - Sprječavanje terorizma i suzbijanje nasilnog ekstremizma i radikalizacije koji vode ka terorizmu: Pristup kroz rad policije u zajednici, objašnjava se kao dinamičan proces tokom kojeg osoba bude dovedena u stanje da prihvati terorističko nasilje kao moguće, možda čak i opravdano, djelovanje. Ovo u konačnici ali ne i nužno može navesti osobu da zastupa, podržava ili da se uključi u terorizam. Svaki slučaj terorističke radikalizacije i regrutovanja u terorizam rezultat je jedinstvenog presjeka povoljnog okruženja, ličnih prilika i psihologije datog muškarca ili žene (OSCE, 2014).

Pojam ekstremizma je jedan od najinteresantnijih pomova u kontekstu terorizma. Vrlo često se javljaju zabune o diferencijacijama između terorističkog i ekstremističkog djelovanja. Prema dostupnim izvorima ekstremizam je:

„Pojam koji označava zastupanje krajnjih i isključivih društvenih i političkih mišljenja, stavova, ideja i ideologija. Na socijalnoj ravni, ekstremizam najčešće označava krajnji oblik

nesnošljivosti prema različitim društvenim grupama pa razlikujemo vjerski, rasistički, nacionalistički i druge ekstremizme, dok se na političkoj ravni odnosi na zastupaje krajnje radikalnih političkih opcija (lijevi i desni ekstremizam). Bilo da je riječ o socijalnom ili političkom kontekstu, ekstremizam se odlikuje fanatičnim i nekritičkim zastupanjem vlastitih ideja te isključivošću i netrpeljivošću prema drugačijim učenjima, stavovima, grupama, pokretima ili strankama. Mada je po svom značenju ekstremizam srodan radikalizmu, među njima postoji bitna razlika. Dok politički radikalizam svoje krajnje i isključive političke ideje nastoji ostvariti u okvirima ustava i zakona, ekstremizam u pravilu koristi sva dostupna pa i nasilna sredstva za ozbiljenje izvedbi, ne poštujući pritom ni ustav ni institucije pravne države. Stoga u svojoj izvedbi, ekstremizam često prelazi u terorizam.“ (Abazović, 2002: 112-113).

Schmid (2014) primjećuje da „iako drugi '-izmi' (terorizam, imperijalizam, rasizam, antisemitizam, fašizam, komunizam i slično) imaju semantičko jezgro koje barem dijelom objašnjava upotrebu koncepta, ekstremizam nema takvo jezgro koje bi moglo ponuditi smjernice kao njegovo značenje.“ Ekstremizam se opisuje kao "[...] aktivnosti (vjerovanja, stavovi, osjećanja, akcije, strategije) karaktera daleko od običnog.“ (Coleman i Bartoli citirano: Schmid, 2014). Drugi autori prave razliku između tri vrste ekstremista, „[...] onih koji su: (1) ekstremni po metodi ali ne po cilju; (2) ekstremni po cilju i metodi; i (3) ekstremni po cilju, ali ne metodi“. Vjerski ekstremisti se razlikuju ne samo od radikala već i na neki način i od više sekularnih (npr. desničarskih) ekstremista i prema nekim stajalištima identifikovao je pet znakova upozorenja (koji se ne odnose isključivo na pojedince, jer se ponekad mogu primjeniti na cijelu grupu ili teokratski režim): apsolutna istina, slijepa poslušnost, uspostavljanje "idealnog" vremena, kraj opravdava svako sredstvo i proglašavanje Svetog rata (Kimbal, 2002, citirano u: Schmid, 2014). „Svi znamo - ili mislimo da znamo - šta je 'nasilje' i mnogi pretpostavljaju da je 'nenasilje' jednostavno odsustvo nasilja. Međutim, poput 'terorizma', 'nasilje' je sporni koncept. Nasilje po državnim organima ponekad se označava kao 'sila', izraz koji se koristi i za 'odbrambeno' nasilje koje može dati legitimitet za nanošenje tjelesne povrede osobi. Bliži pogled na nasilje otkriva mnoštvo nijansi i značenja, naročito u kombinaciji sa pridjevima poput fizičkog, psihološkog, strukturalnog, kulturnog, direktnog ili indirektnog, kriminalnog, političkog, nesmrtonosnog i smrtonosnog.“ (Schmid, 2014)

Definisanje nasilnog ekstremizma je isto tako sporno. Glazzard i Zeuthen (2016) ističu da „zvaničnu definiciju nasilnog ekstremizma nemaju ni Ujedinjene nacije niti Evropska unija, a da USAID nasilni ekstremizam definiše kao „zalaganje, angažovanje, pripremanje ili na drugi način podržavanje ideološki motivisanog ili opravdanog nasilja za socijalne, ekonomske ili političke ciljeve“. Ovi autori dalje postavljaju više pitanja, da li ova naizgled jednostavna i

očigledna izjava sakriva veliku kontroverzu i nesigurnost, da li je nasilni ekstremizam po definiciji nešto što vrše nedržavni akteri, kako se mogu razlikovati nasilni ekstremisti od drugih, legitimnih aktera sukoba, da li nasilni ekstremizam uvek mora biti ideološki - može li, na primjer, biti kriminalan, ili čak bez cilja, da li je nasilni ekstremizam samo sinonim za terorizam, te u kojim slučajevima nasilni ekstremizam znači različite stvari različitim ljudima.

Ne želeći da ulazimo u dublju stručnu analizu, ovog očigledno kompleksnog pojma, namjera nam je samo da skrenemo pozornost na značaj proučavanja ovog i sličnih pojmova, u cilju razumjevanja pojava, odnosno procesa i mjera i aktivnosti koji se preduzimaju u vezi sa istim. Prema brošuri OSCE-a *Prevenција i borba protiv nasilnog ekstremizma – svi imaju ulogu!*, nasilni ekstremizam je određen kao „podrška ili vršenje nasilja nad drugim ljudskim bićima u korist političkih ciljeva“. U brošuri se dalje objašnjava da se takvo nasilje vrši, bez obzira na vjeru, rasu, etničku pripadnost, spol ili seksualnu orijentaciju. U izradi ovakve definicije korištene su određene ključne karakteristike, izražene kroz činjenice da *ekstremizam nije sinonim za nasilni ekstremizam* i da se on javlja samo kada se radikalne ideje ili uvjerenja nasilno nameću drugima, bilo da se radi o članovima porodice, široj grupi/društvenoj zajednici ili društvu u cjelini, kao jedini ispravan kodeks ponašanja i djelovanja, zatim da *počinitelji nasilnog ekstremizma pokušavaju dobiti identitet* koji će im pružiti širu društvenu podršku i opravdati ili legitimizirati nasilje i da u tom smislu, identitet najčešće traže kroz pripadnost određenoj religiji, rasi, etničkoj ili nacionalnoj grupi, pokretu, potom da *vlastiti stav ili ideju, čak i ekstremnu, spajaju sa nasiljem*, bez obzira što se to ne može opravdati općeprihvaćenim ljudskim pravima i slobodama i na kraju *djela nasilnog ekstremizma često imaju za cilj izazivanje gubitka ljudskih života, ekonomsku ili materijalnu štetu ili prouzrokuju nemir ili strah*. Vijeće sigurnosti Ujedinjenih naroda takođe naglašava potrebu za sveobuhvatnim pristupom na borbu protiv širenja terorizma i nasilnog ekstremizma (*Violent Extremism – VE*). Jedan aspekt takvog pristupa postao je poznat kao suprotstavljanje nasilnom ekstremizmu (*Counter Volent Extremism – CVE*). U svojoj rezoluciji 2178 (2014), o zaustavljanju protoka stranih terorističkih boraca (*Foreign Terrorist Fighters - FTF*), Vijeće naglašava da je CVE "bitan element" u rješavanju prijjetnje međunarodnom miru i sigurnosti koju postavljaju FTF-ovi. Vijeće potiče zemlje članice da se uključe s relevantnim lokalnim zajednicama i nevladinim akterima u razvoju strategija za borbu protiv nasilne ekstremističke priče koja može potaknuti teroristička djela (Counter Terrorism Committee¹⁰, 2018). Iako se u

¹⁰ Kao što je već spomenuto Protu-teroristički komitet (*Counter-Terrorism Committee-CTC*), uspostavljen je rezolucijama Vijeća sigurnosti 1373 (2001) i 1624 (2005) i radi na jačanju sposobnosti država članica

dostupnoj literaturi mogu pronaći i drugi pojmovi koji tipiziraju neku vrstu ekstremizma (radikalni ekstremizam i slično) ovom prilikom nećemo se baviti svim ovim pojmovnim i njihovim semantičkim oblicima, smatrajući da smo dovoljno skrenuli pažnju na značaj korištenja ovih izraza i a posteriori činjenicu koliko nejasnoće u razumjevanju pojmova i nestručno označavanje određenih događaja mogu uticati na subjektivnu i objektivnu percepciju stanja sigurnosti na jednom području.

Drugi dio

Antiteroristička koalicija

Trenutak koji je promijenio svijet – „11. septembar“

Antiteroristička koalicija

Ujedinjene nacije nakon „11. septembra“

Sigurnost i međunarodna sigurnost nakon „11. septembra“

2.1. Trenutak koji je promijenio svijet – „11. septembar“

...11. septembra 2001. godine izvršen je teroristički napad na teritoriji Sjedinjenih Američkih Država, u kojem je primjenjena do tada neviđena taktika djelovanja, koja je obuhvatala četiri zasebne ali koordinirane otmice putničkih aviona u kojim su se nalazili putnici, pri čemu su avioni iskorišteni kao projektili. Napad je izvršen od strane terorista pripadnika terorističke mreže Al-Kaida, izazivajući ljudsko stradanje, materijalno - finansijsku štetu i strah. Ovaj događaj je potaknuo uspostavljanje nove geopolitičke slike svijeta inove sigurnosne arhitekture, pri čemu je obilježio novo „historijsko poglavlje“...

Kako god ga nazivali, „11. septembar“, „september 11“, „9/11“, „nine/eleven“ i bez obzira da li posmatrali samo činjenični, historijski, etiološki, feomenološki ili koji drugi aspekt onoga što se dogodilo 11. septembra 2001. godine na teritoriji Sjedinjenih Američkih Država, nedvojbeno ćemo se složiti da se radi o događaju koji je „uticao“ na dalja svjetska dešavanja i događaju koji je još i danas predmet mnogih analiza, rasprava, naučnog i stručnog sagledavanja i izučavanja.

Izveštaj „9-11 Komisije“ (9/11 Commission Report) (2004) - Nacionalne komisije za terorističke napade na Sjedinjene Američke Države ¹¹, 11. septembar 2001. godine definiše kao dan „šoka bez presedana i patnje u historiji Sjedinjenih Država“, istovremeno ističući „nepripremljenost“ i postavljajući pitanje „kako se to desilo i kako se može izbjeći takva tragedija ponovo“. Izdvojeni naslovi i dijelovi Izveštaja 9/11 Komisije (2004), identifikuju činjenični supstrat onoga šta se desilo „11. septembra“:

¹¹ 9-11 Komisija uspostavljena je zakonom „Public Law 107-306, November 27, 2002“ i ukinuta je 21. avgusta 2004. godine. Komisija je uspostavljena kao nezavisna bipartijska komisija uspostavljena kongresnim zakonom i potpisom predsjednika Georga W. Busha. Sastojala se od 10 članova (pet republikanaca i pet demokrata) i osoblja Komisije (National Commission on Terrorist Attacks Upon the United States, 2004).

(1) „**Otmica American 11**“ - „U 08:46:40, American 11 zabio se u Sjeverni toranj Svjetskog trgovačkog centra u New Yorku. Svi ukrcani sa nepoznatim brojem ljudi u tornju ubijeni su odmah.“

(2) „**Otmica United 175**“ - „U 09:03:11, let 175 United Airlinesa udario je u Južni toranj Svjetskog trgovačkog centra u New Yorku. Svi ukrcani zajedno sa nepoznatim brojem ljudi u tornju ubijeni su odmah.“

(3) „**Otmica American 77**“ - „U 09:37:46, let 77 American Airlinesa udara u Pentagon, brzinom oko 530 milja na sat. Svi na letu kao i mnogi, vojno i civilno osoblje u zgradi su ubijeni.“

(4) „**Bitka za United 93**“ - „Sa zvucima kontra – napada putnika, avion je pao u prazno polje u Shanksvilleu, Pensilvania, brzinom 580 milja na sat, oko 20 minuta leta od Washington DC [...] Jarrahov cilj je bio razbijanje aviona u simbol američke republike, Capitol odnosno Bijelu kuću. Bio je poražen od upozorenih, nenaoružanih putnika Uniteda 93“ (Ziad Jarrah je jedan od identifikovanih napadača na letu United 93).

U izvještaju „Obrasci globalnog terorizma 2001“, Ministarstva vanjskih poslova Sjedinjenih Američkih Država iz 2002. godine, u dijelu pod nazivom „September 11 and Review of Terrorism in 2001“, navodi se da je 11. septembra 2001. godine u Sjedinjenim Američkim Državama izvršen najgori međunarodni teroristički napad ikad, koji je obuhvatao četiri zasebne ali koordinirane otmice aviona, devetnaest otmičara koji su pripadali terorističkoj mreži Al-Kaida, prema istražiteljima i zapisima poziva sa mobitela upućenih od strane putnika ukrcanim u avione koristili su noževe i skalpele da ubiju ili povrijede putnike i pilote, a zatim preuzmu letjelice, koju su otmičari iskoristili (kao projekte) za uništenje izabranih meta – tornjeva Svjetskog trgovinskog centra u New Yorku i zgrade Pentagona u Arlingtonu u Virginiji, pokraj Washingtona, pri čemu je ubijeno više od 3000 osoba u ova četiri napada, a samo u Svjetskom trgovačkom centru poginuli su državljani sedamdeset i osam država. „Sloboda i demokracija su napadnuti“ rekao je predsjednik Bush narednog dana. „Lideri iz cijelog svijeta nazvali su 11. septembar – napadom na civilizaciju“. Pripadnici Al-Kaide u terorističkom aktu izvršenom 11. septembra primjenili su do tada neviđeni *modus operandi*¹²

¹² Pet terorista otelo je let American Airlines broj 11, od Bostona prema Los Angelesu u 7:45 sati ujutro. Jedan sat kasnije avion je namjerno usmjeren u Sjeverni toranj Svjetskog trgovačkog centra u New Yorku. Pet terorista otelo je let United Airlinesa broj 175 od Bostona za Los Angeles u 7:58 sati ujutro. U 9:05 sati avion je udario u Južni toranj Svjetskog trgovačkog centra. Oba tornja su se srušila kratko nakon toga, ubijajući oko 3000 osoba, uključujući stotine vatrogasaca i spasilačkog osoblja koji su pomagali evakuirati zgrade. Četvoro terorista otelo je let United Airlinesa broj 93, iz Newarka prema San Franciscu u 8:01 sati

koji je iznenadio cijeli svijet, kako u pogledu taktike djelovanja, tako i u odnosu na broj žrtava, destrukciju i šok koji su izazvali. Ovaj događaj (11. septembar) posmatra se u svjetlu primjenjenih terorističkih metoda, posljedica, propusta sigurnosnog sektora i identifikacije odgovornih. Gayraud i Senat (2008: 7-8), 11. septembar opisuju na sledeći način:

„Sunitski islamisti skreću četiri američka aviona s njihova pravca leta i pretvaraju ih u moćno ratno oružje protiv Sjedinjenih Američkih Država. Posljedice su tisuće mrtvih, jedna trajno traumatizirana zemlja, desetine milijardi dolara štete; sigurnosna (Federal Bureau of Investigation) i obavještajna služba (Central Intelligence Agency) optužne su za nesposobnost, a novoizabrani predsjednik prisiljen je naglo improvizirati novu vanjsku politiku. Istovremeno, ekonomija pada u recesiju. Taj napad, jedinstven je u povijesti Sjedinjenih Američkih Država, brutalno mijenja tijek povijesti vodeće svjetske sile i velikog dijela planeta. Ali, tko je zapovijedio taj ratni čin? Osama bin Laden, ratni veteran u afganistanskom ratu protiv Sovjetskog Saveza, odnosno čovjek kojeg su u početku podupirali i financirali CIA, saudijske i pakistanske tajne službe. Za samo dva sata, taj čovjek je uspio Sjedinjenim Državama zadati više gubitaka nego sve klasične vojne operacije za deset godina.“

Prema vodiču za obuku *Interdicting Terrorists Activities* (2010), uticaj napada nije se odrazio samo na Sjedinjene Američke Države nego i na druge zemlje (iz četiri glavna razloga): Među oko 3000 žrtava nisu bili samo Amerikanci, već porodice i osobe iz više od 80 zemalja. Broj osoba koje su ubijene tog jednog dana jednak je broju poginulih u transnacionalnim terorističkim napadima tokom svih prethodnih 13 godina zajedno. Prije 11. septembra, nijedan pojedinačni teroristički incident, u zemlji i izvan nje, nije izazvao više od 500 mrtvih. Ovaj napad je bio šest puta ubitačniji. Napadi su jasno pokazali da čak i bez uobičajenih vrsta oružja za masovnog uništenja, teroristi su u stanju da izazovu ogromne gubitke, ne samo i ljudskim životima, već i finansijsku štetu, u ovom slučaju finansijski gubici procjenjuju se na preko 90 milijardi dolara. Sama priroda ovih napada pokazala je veliku brutalnost koju su neki teroristi fundamentalisti spremni da ispolje. Prije 11. septembra, stručnjaci koji se bave terorizmom upozoravali su da su vjerski motivisane terorističke grupe smatrale nevjernike legitimnim metama, kasniji napadi pokazali su odlučnost terorista da izazovu maksimalno

ujutro. U 10:10 sati avion je srušen u Stony Creek Townshipu u Pensylvaniji ubijajući svih četrdeset i pet ukrcanih osoba. Namjere otmičara ovog aviona nisu poznate, ali se vjeruje da su putnici savladali teroriste, tako spriječili da avion bude upotrijebljen kao projektil. Pet terorista oteli su let American Airlinesa broj 77, iz Washingtonskog Dulles aerodroma za Los Angeles u 8:10 sati ujutro. U 9:39 sati avion je uletio direktno u Pentagon u Arlingtonu u Virginiji pokraj Washington D.C. Ukupno 189 osoba je poginulo, uključujući sve koji su bili ukrcani u avion (Office of the Coordinator for Counterterrorism, U.S. Department of State, *September 11 and Review of Terrorism in 2001, 2002*).

moguću destrukciju. Napadi su poslužili kao upozorenje industrijalizovanim i zemljama u razvoju da ponovo razmotre svoje unutarnje mjere sigurnosti. Uticaj napada i prijetnja od budućih terorističkih akcija navela je ove zemlje da znatno povećaju sredstva i napore koji se ulažu u unutrašnju sigurnost zemlje (Office of Antiterrorism Assistance, *Interdicting Terrorists Activities*, 2010). Broj žrtava u vezi sa ovim događajem neki posmatraju i šire, odnosno indirektno, ne ograničavajući taj broj samo na žrtve koje su poginule na američkom tlu nego taj broj vežu i za nastanak međunarodne koalicije u ratu protiv terorizma, pad talibanskog režima u Afganistanu i „vjеровatno“ hiljade poginulih u vrijeme rušenja tog režima. Ističu se činjenice da „bez obzira na to je li napad na Sjedinjene Države izveden 11. septembra 2001. uistinu najteži u povijesti terorizma – a to ovisi o tome kako tačno definirate terorizam – nedvojbeno je da je riječ o najvažnijem i najpoznatijem terorističkom činu u povijesti“ (Pettiford i Harding, 2005: 120). Učinak ovih napada ovi autori sagledavaju kroz finansijsku nestabilnost nastalu nakon napada, atmosferu pojačane napetosti i straha i finansijske gubitke u privredi, privrednim granama i aktivnostima (Pettiford i Harding, 2005). Karakterističan aspekt ovog događaja predstavlja i medijski fokus koji traje i danas i to kako u kontekstu samog napada „... jer je bio izveden na do tada neviđen način i protiv države koja se na svom tlu smatrala neranjivom“ (Kuntić, 2015), ali i u kontekstu „oblikovanja jedne nove paradigme“ definisane kroz odgovor na pitanje „Da li se može locirati promjena u pristupu medija izvještavanju o terorizmu nakon 9/11 i u čemu se očituje promjena diskursa?“:

„...čini mi se da su događaji nakon 11. septembra na neki način popunili prostor koji je nastao nestankom hladnoratovske paradigme. U tom trenutku nije više bilo blokovske podjele svijeta, 'nas' i 'njih', nije više bilo hladnog rata. Lokalizirani terorizmi Baska, Tamila, Kurda su bili lako razumljivi i mogli su se kontekstualizirati. No, događaje od 11. septembra bilo je vrlo teško razumjeti. Najčešće pitanje koje su ljudi u Americi tada postavljali, bilo je 'zašto nas toliko mrže?' Odgovoriti na to pitanje je jako teško, tako da je odgovor – što po automatizmu, što ciljano, bio uklopljen u jednu paradigmu koja nije više postojala, ali je bila tu – to je ta hladnoratovska paradigma. Tako da je ponovo nastao podijeljeni svijet, 'mi i oni', taj arhetipski lik neprijatelja i neprijateljstva i sa jedne i sa druge strane, i to je čini mi se jedna od posljedica 11. septembra - da opet imamo neku vrstu paradigme sukobljenih svijetova“ (Mediacentar Online, intervju sa Vladom Azinović, 2009).

Ovaj nasilni događaj pokazao je još jedan interesantan aspekt a to da je „terorizam ustvari instrumentalizacija straha“ i to od različitih aktera i u tom smislu „[...] ne samo da su teroristi pokušali da instrumentalizuju strah, već je i vladajuća garnitura to isto radila kako bi dobila izbore i sebe prikazala kao glavnog zaštitnika Amerike i zapadnog svijeta protiv terorizma.

Apsurdna situacija u kojoj su i mediji, i teroristi i vlast inducirali strah u dinamiku jednog društva, sa potpuno različitim ciljevima“ (Medicentar Online, intervju sa Vladom Azinović, 2009). Pojedini autori zaključuju da, uopće nema sumnje da su planiranje, organiziranje i provođenje otmice aviona iziskivali profinjenu, svjesnu i temeljitu grupu terorista s dovoljno novčanih sredstava i mogućnosti za operacije takvih razmjera, a da su to činjenice koje ukazuju naiskusnu terorističku grupu kakva je Al – Kaida, zbog čega je odmah nakon napada pokrenut „lov“ na bin Ladenu (Pettiford i Harding, 2005).

Sve ovo ukazuje da je „11. septembar“ uticao na stvaranje nove geopolitičke arhitekture u svijetu ili kako o tome govori Dodds (2009: 71) stvaranje „novog carstva“, odnosno da 11. septembar predstavlja najveću prekretnicu „u savremenoj historiji Sjedinjenih Američkih Država i u svjetskom poretku“. Radi se o događaju koji „ima potencijal da ode u historiju kao tačka novog početka u međunarodnim odnosima“ (Picula, 2001).

Dakle, „11. septembar“ je sinonim za napad izveden na teritoriji Sjedinjenih Američkih Država koji je izazvao šok, patnju i žrtve, među kojim su se nalazile osobe iz oko 80 zemalja. Nikada do tada nije zabilježen sličan događaj, koji je inicirao rasprave o (ne)pripremljenosti, ogromni gubici su izazvani bez korištenja oružja za masovno uništenje (ljudski životi i finansijska šteta), a napadi su upozorenje svim zemljama da razmotre svoje unutarnje mjere sigurnosti i povećaju sredstva i napore koji se ulažu u unutarnju sigurnost zemlje. Radi se o događaju koji je nesumnjivo uticao na dalja svjetska dešavanja, sa posebnim medijskim fokusom, događaju koji je ponovo uspostavio neku vrstu polarizacije svijeta, nove međunarodne odnose i uspostavljanje nove sigurnosne paradigme. Kako se desilo i kako slično izbjeći u budućnosti nesumnjivo su pitanja koja su okupirala sve aktere sigurnosti i tom kontekstu je vrlo značajan dalji slijed događaja i razvoj jedne specifične sigurnosne arhitekture međunarodnog karaktera. Upravo zbog toga 11. septembar je uticao na nacionalni sigurnosni aspekt mnogih država među kojim je svakako i Bosna i Hercegovina. „'Nine Eleven' je bio više od istorijskog upiranja prstom. To je puno više dan, kada je borba protiv terorizma označila početak novog stoljeća“ (Deutsche Welle, Šorić, 2016). Prema Mülleru (2003: 7-8) tri su najvažnija aspekta identifikovana kao promjene nakon 11. septembra. Prvi se odnosi na „iznenadnu pojavu jasne i aktuelne opasnosti, za sada, pitanje dominantnog sigurnosnog problema u hladnoratovskom svijetu – megaterorizam, nedržavnog oblik terorizma u kojem spremnost za uzimanje život nema granice“. Sledeći je sadržan u „iznenađujućoj činjenici da ovaj rizik predstavlja zajednički interes za velike sile bez presedana, jer su svi ugroženi, na jedan ili drugi način, velikim terorističkim incidentima“. I na kraju važan je i aspekt koji se odnosi na „odlučujuće promjene, kao posljedica ove nove

sigurnosne situacije, posebno u odnosima između Rusije i Zapada na osnovu zajedničkog interesa, determinisanog sadašnjom stvarnošću da je period indiferentnosti, ili čak povećanja tenzija, između dvije strane sa krajem devedesetih gotov i da se sada pojavljuju čvrsti odnosi u sigurnosnoj saradnji, što predstavlja važan pomak u geopolitičkom pejzažu.“

2.2. Antiteroristička koalicija

...Antiteroristička koalicija je sinonim za internacionalnu koaliciju, aranžman između više nacija za zajedničku, multinacionalnu akciju protiv terorizma, koja uključuje primjenu sistematičnih mjera za slamanje terorističkih globalnih dometa, kroz aktivnosti na vojnom, političkom, diplomatskom, sudskom, policijskom i drugom planu...

Kako je nastala? Koja je njena uloga? Kako djeluje? Pitanja su koja se, između ostalih, vrlo često pojavljuju kako u opštoj tako i dijelu stručne javnosti, kada se govori o Antiterorističkoj koaliciji koja je uspostavljena nakon 11. septembra 2001. godine. Iako se čini da su odgovori na ova pitanja dostupni i veoma jednostavni, analizom raspoložive literature, nekih dokumenata i javnih izvora vidimo da postoje razlike u percepciji i razumjevanju Antiterorističke koalicije a time i uloge naročito državnih aktera u tom smislu. Pored navedenog takođe, postoje i mišljenja da se radi, o ne više tako aktuelnom pitanju, koje je izgubilo na svom značaju. Međutim, nepobitne su činjenice da je formiranje Antiterorističke koalicije nakon 11. septembra 2001. godine formatiralo jedan drugačiji pristup pitanjima sigurnosti, a da se vrlo malo dalo značaja nekim činjeničnim i formalnim aspektima koji se tiču nastanka Antiterorističke koalicije čiji uticaj neposredno ili posredno traje još i danas. Stiče se naime utisak da se uloga u Antiterorističkoj koaliciji podrazumjeva sama po sebi, da je preuzeta bez razumjevanja suštine i spoznaje da ista ne predstavlja prostu formu, bilo da se radi o konkretnom postupanju ili deklarisanomj pripadnosti.

Prije nego što se upustimo u neke aspekte uspostavljanja i djelovanja Antiterorističke koalicije nakon 11. septembra, navešćemo nekoliko definicija, važnih za shvatanje cijelog ovog koncepta. Prema ABCA¹³ Priručniku za operacije koalicije (2008), „koalicija je ad hoc aranžman između dvije ili više nacija za zajedničku akciju“, a „koaliciona akcija je multinacionalna akcija izvan granica uspostavljenih saveza, obično za jednu priliku, ili za dužu saradnju u uskom sektoru zajedničkog interesovanja“. Nadalje priručnikom je definisano da „koalicione operacije sprovode snage dvije ili više nacija, koje ne moraju biti saveznici,

¹³ The American, British, Canadian, Australian and New Zealand (ABCA) Armies Program

djelujući zajedno za ostvarivanje jedne misije“. U rječniku hrvatske enciklopedije koalicija označava politički ili vojni savez više država koje djeluju zajednički protiv jedne države ili više drugih država. Po karakteru koalicija može biti napadačka (agresivna) ili miroljubiva (obrambena). U povijesti je poznat niz koalicija, od protunapoleonske (ukupno 7 u razdoblju 1792–1815), antihitlerovske (1941–45) do protuirračke (1990). Nakon terorističkoga napada na SAD 11. rujna 2001. godine stvorena je antiteroristička koalicija, kao dosad najšira političko-vojna koalicija na svijetu, a podupire je više od 100 država.¹⁴ Shodno ovim definicijama, a s obzirom na to, da veliki dio antiterorističkih napora čine aktivnosti sprovođenja zakona, nerijetko definisane kao korištenje „sile“. U objašnjenju šta se misli pod ovom „silom“, pojedini autori pod tim podrazumjevaju „domaće policijske i sudske akcije protiv terorista“ (Dillon, 2003). Odgovore na neka (naprijed postavljena) pitanja u vezi antiterorističke koalicije nakon 11. septembra, možemo pronaći analizom sadržaja određenih dokumenata, izjava i aktivnosti vodećih svjetskih lidera i država, ponajprije Georga W. Busha, američkog predsjednika u to vrijeme, zatim zvaničnika njegove administracije i naposljetku Sjedinjenih Američkih Država i njenih organa i institucija, kao države, koja je uostalom i bila direktna meta terorističkog napada 11. septembra 2001. godine.

Nakon napada, tačnije 12. septembra 2001. godine, američki predsjednik Bush nakon susreta sa savjetnicima za nacionalnu sigurnost i vodećim članovima Kongresa, ostvaruje telefonsku komunikaciju sa liderima Velike Britanije, Kanade, Francuske, Njemačke, Kine i Rusije, „što je predstavljalo prve korake u izgradnji jedne internacionalne koalicije protiv terorizma“. Napade na Sjedinjene Američke Države naziva „aktima rata“ i obznanjuje da će od Kongresa tražiti dodatne fondove za zaštitu nacionalne sigurnosti. U isto vrijeme državni sekretar Powell komunicira sa tijelima Ujedinjenih Nacija (UN) i Evropske Unije (EU), a istovremeno traži podršku „prijateljskih muslimanskih zemalja“ u borbi protiv terorizma (Saudijska Arabija, Pakistan, Arapska liga i drugi), a NATO se poziva na član 5, Sjeverno – Atlantskog ugovora, čime terorističke napade na Sjedinjene Američke Države razmatra kao napade na sve države članice, garantirajući svu moguću podršku. Oba tijela UN-a, Generalna skupština i Vijeće sigurnosti, rezolucijama osuđuju terorističke napade na New York i Washington i pozivaju države članice da sarađuju kako bi se "izvršiocima, organizatorima i sponzorima ubijanja" doveli pred lice pravde. Ministri finansija zemalja G-7 obećali su svoja finansijska sredstva kako bi osigurali da teroristički napadi na Sjedinjene Države ne dovedu do destabilizacije svjetske ekonomske zajednice (United States Department of State, *The United States and the*

¹⁴ (franc. i engl. *coalition*; srednjovj. lat. *coalitio*: savez, udruživanje), više na Hrvatska enciklopedija, dostupno na <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=32135> (pristupano 22.9.2018.).

Global Coalition Against Terrorism, September 2001 – December 2003, 2004). Američki državni sekretar, Colin L. Powell, u svojoj izjavi od 13. septembra 2001. godine navodi da su Sjedinjene Američke Države kreirale antiterorističku koaliciju koja je uključivala UN, EU, NATO, OAS i Organizaciju islamskih zemalja, a da je Osama bin Laden primarni osumnjičeni za terorističke napade na Sjedinjene Američke Države (United States Department of State, *The United States and the Global Coalition Against Terrorism, September 2001 – December 2003, 2004*). „Naš rat protiv terora počinje sa Al-Qaidom, ali tu nije kraj. Neće biti kraja sve dok svaka teroristička grupa globalnog doseg ne bude pronađena, zaustavljena i poražena“, riječi su predsjednika Sjedinjenih Američkih Država, Georja W. Busha, kojim se obratio Kongresu, 20. septembra 2001. godine (United States Department of State, *Patterns of Global Terrorism 2001, 2002*). Ove riječi formatiraju smjer u kojem će nakon terorističkih napada 11. septembra 2001. godine, Bushova administracija proglasiti „rat protiv terora“ odnosno rat protiv globalne terorističke mreže Al-Kaide i država i organizacija u svijetu koje su podržavale ovu i druge terorističke mreže. Antiteroristička koalicija, prema američkom državnom sekretaru Powellu, bila je odgovor nacija svih kontinenata, kultura, vjera, svih regija, rasa i religija, na poziv predsjednika Busha, za uspostavljanje globalne koalicije protiv terorizma, koja je u mjesecima nakon napada preduzela sistematične mjere za slamanje terorističkih globalnih dometa, naročito kroz jačanje agencija za provođenje zakona i obavještajne saradnje, pooštavanje graničnih kontrola za otežavanje kretanja terorista, komunikacije i izvođenja planiranih aktivnosti (United States Department of State, *Patterns of Global Terrorism 2001, 2002*).

Mjere antiterorističke koalicije, pod vođstvom Sjedinjenih Američkih Država, bile su usmjerene na nekoliko frontova: diplomatskom, ekonomskom, obavještajnom, u provođenju zakona i vojnom frontu u okviru kojeg je i operacija „Trajna sloboda“ (engl. „Enduring Freedom“) – vojna komponenta koalicije, koja je započela 7. oktobra 2001. godine (Office of the Coordinator for Counterterrorism, *September 11 and Review of Terrorism in 2001, 2002*). Ove mjere koje prema Šegviću (2009) „svaka za sebe, multilateralno i bilateralno“ moraju provesti država, isti autor dijeli u osam kategorija: „političke i upravljačke; gospodarske i socijalne; psihološko-komunikacijsko-edukacijske; vojne; sudske i zakonske; policijske i zatvorske; obavještajne te mjere tajnih službi i ostale mjere“.

Ovim slijedom više nego prije, rat protiv terorizma i antiteroristička koalicija dobijaju svoje geopolitičko značenje, čiji značaj objašnjava Dodds (2009: 72), osvrćući se na događaje nakon 11. septembra 2001. godine:

„Suočena sa nezabilježenom nesrećom da toliki broj ljudi bude ubijen u samoj Americi, Bushova administracija je, zajedno sa saveznicima kao što su Velika Britanija, Pakistan i Australija, krenula u rat protiv terorizma progoneći organizatore napada 11. septembra, kao i drugih oblika terorizma. Na meti diplomatskih i vojnih aktivnosti našle su se zemlje kao što su Afganistan, Irak, Iran, Jemen, Sudan i Sirija. Saveznici SAD u toj regiji, kao što su Izrael, Katar, Saudijska Arabija i Pakistan, pružili su pomoć u prikupljanju obavještajnih podataka, kao i usluge američkim vojnim snagama za operacije protiv elemenata osumnjičenih koji pripadaju terorističkim mrežama kojim je cilj izazvanje razaranja i haosa širom svijeta. Rat protiv terorizma je u geopolitičkom svijetu veoma značajan jer je usmjeren protiv država koje se optužuju da pružaju utočište terorističkim grupama i mrežama. Glavni cilj rata protiv terorizma bio je uništenje mreže Al-Kaide i njenih vođa, Osame bin Ladena i njegovog zamjenika Egipćanina dr. Al-Zawahirija, koje su povezivali s napadom 11. septembra i ranijim bombaškim napadima na američke ambasade u Istočnoj Africi“.

Dakle, nakon 11. septembra, „Novonastala situacija proizvela je 'protuterorističku koaliciju' na čelu sa Sjedinjenim Državama te su uspostavljeni novi mehanizmi i oblici saradnje na nacionalnom, međunarodnom i globalnom nivou, a s ciljem zajedničkih napora u suzbijanju terorizma kao globalne sigurnosne prijetnje.“ (Smajić, Seizović, Turčalo, 2017: 66). Uspostavljanje i djelovanje koalicije ukazalo je da se praktično radi o svjetskoj koaliciji, o jednom do tada (od Drugog svjetskog rata) neviđenom sveobuhvatnom, dosljednom, internacionalnom i usklađenom naporu, u kojem su učestvovalе sve velike sile (Picula, 2001).

Iako kroz izneseno nismo definisali formiranje Antiterorističke koalicije, kao proizvod temeljen na nekom formalnom procesu vezanom za stvaranje, izmjenu ili prestanak pravnih pravila ili postojanje nekog obvezujućeg međunarodnog dokumenta koji definiše aspekte formalne, pravne, strukturne i druge prirode u ovom smislu, mišljenja smo ipak da izneseno pruža dovoljno potrebnih informacija za shvatanje nastanka, uloge i djelovanja Antiterorističke koalicije. U ovom smislu važno je takođe istaći i činjenicu da je u septembru 2001. godine Vijeće sigurnosti UN-a, pod pokroviteljstvom Sjedinjenih Američkih Država, jednoglasno usvojilo rezoluciju koja poziva države članice da okončaju finansijske, političke i vojne veze sa terorističkim grupama i zamrznu imovinu, uz obavezu izvještavanja odbora za usklađenost, svakih 90 dana (United States Department of State, 2004). Radi se o Rezoluciji 1373 (2001) o kojoj ćemo više govoriti u nastavku, za koju pojedinci smatraju da „proglašava sveopći lov na terorizam, ali se pri tome ne upušta u njegovo definisanje (Gayraud, Senat, 2008: 35). Takođe, Organizacija Američkih Država se složila da aktivira Interamerički ugovor o recipročnoj pomoći iz 1947. godine (Ugovor iz Ria) u vezi s čim je zakazan sastanak ministara spoljnih poslova država članica za 21. septembar kako bi razgovarali o mogućim mjerama protiv terorizma dana (United States Department of State, 2004). U izlaganju uloge

Antiterorističke koalicije, korisno je pomenuti i kako Strategija Bosne i Hercegovine za prevenciju i borbu protiv terorizma (za period 2010 – 2013. godina) donesena od strane Vijeća ministara Bosne i Hercegovine 2010. godine, definiše tu ulogu, u kontekstu čega se u istoj navodi da se „Bosna i Hercegovina sa svojim potezima potvrdila kao aktivna članica Antiterorističke koalicije, kojoj je cilj borba protiv međunarodnog terorizma“. Dakle uloga u Bosne i Hercegovine u Antiterorističkoj koaliciji se shvata kao borba protiv međunarodog terorizma.

Pitanje je, da li danas još uvijek postoji Antiteroristička koalicija nastala nakon 11. septembra 2001. godine? Neki su mišljenja da ne postoji, da to nije više aktuelna priča, iako su i danas na snazi mjere i instrumenti uspostavljeni nakon ovog napada i dio su koalicionog djelovanja, a države su kontinuirano posvećene borbi protiv terorizma, doduše u jednom procesu vremenski, prostorno i prognostički nedefinisanom. Kako je rečeno „nova era terorizma je počela, a mi ne znamo kao će završiti“ (Gayraud, Senat, 2008). Upravo su to ona pitanja, koja se vezuju za postojanje nekih formalnih elemenata vezanih za upostavljanje ove koalicije, koji bi bili referentni i za njen eventualni „nestanak“. Međutim, iako postoje drugačija mišljenja, zastupamo stav da u vezi sa Antiterorističkom koalicijom ne treba tražiti samo formalne elemente uspostavljanja i postojanja, nego da je ista više jedna posebna sigurnosna filozofija, pravac nacionalnog i međunarodnog, dakle, zajedničkog, sistemskog i fokusiranog djelovanja u borbi protiv terorizma. A kako nije izgledno da će terorizam u potpunosti biti poražen i iskorijenjen u dogledno vrijeme, tako i antiteroristička koalicija nastavlja da postoji kroz mjere, aktivnosti i različite forme. Jedna od takvih formi je i Globalna koalicija protiv Daeša, formirana u septembru 2014. godine, koja je jedinstvena po svom članstvu (pripadnosti), obimu i posvećenosti. Globalna koalicija je „posvećena degradaciji i konačnom pobjedi Daeša“. Ukupno 74 članova koalicije posvećeno je suočavanju sa Daešom na svim frontovima, razbijanjem njihovih mreža i borbi protiv njihovih globalnih ambicija. Posle vojne kampanje u Iraku i Siriji, Koalicija je posvećena: suočavanju sa finansiranjem Daeša i ekonomskom infrastrukturuom, sprečavanju protoka stranih terorističkih boraca preko granica, podržavajući stabilizaciju i obnavljanje osnovnih javnih usluga u područjima oslobođenim od Daeša i borbi protiv propagande (Globalna koalicija, 2018). Bosna i Hercegovina (BiH) pristupila je Globalnoj koaliciji u cilju suzbijanja Daeša u novembru 2014. godine. Pored svoje političke i diplomatske podrške Globalnoj koaliciji, BiH je donirala municiju iračkoj vladi, kako bi joj pomogla u suprostavljanju naporima Daeša (Global Coalition, 2017).

U ovom dijelu našeg rada mogli bi smo se zapitati: Koje i kakve su to mjere koje se mogu preduzimati u borbi protiv terorizma i pojava vezanih sa terorizmom? Odgovor na ovo pitanje

svakako će nam biti koristan u nastavku kada budemo izlagali konkretnije stanje koje se odnosi na ulogu Bosne i Hercegovine.

Prema Priručniku za parlamentarce *Parlamentarni nadzor nad sektorom sigurnosti: Principi, mehanizmi i prakse* (2004) sigurnosni organi, u zaštiti društva i institucija države od terorističkih napada, mogu reagovati na tri načina: *antiterorističkim mjerama* (učiniti ljude, javni život, zgrade i infrastrukturu manje osjetljivom), zatim *protuterorističkim mjerama* (spriječiti teroriste od napada otkrivanjem njihovog identiteta i zaustavljanjem) i *upravljanjem kriznim situacijama* (rješavanje i stabilizovanje problema u slučaju katastrofa, vanrednih situacija ili nakon terorističkog napada). Vidimo dakle, da postoje određene (terminološko – pojmovne) razlike između antiterorističkog i protuterorističkog djelovanja što bi nas u nastavku moglo dovesti do određenih nejasnoća u kontekstu djelovanja u okviru Antiterorističke koalicije. Upravo zbog toga bitno je ovdje napomenuti da se ponekad pod antiterorističkim mjerama misli i na protuterorističke i obratno. Ovo korištenje izraza odnosno pojmova je vrlo važno napomenuti, zbog pojedinih mjera i aktivnosti koje će biti istaknute u nastavku, koje se trebaju posmatrati u odnosu na cjelokupni kontekst. Primjećujući da je „terorizam postao globalni društveni problem, najveća bezbjednosna prijetnja i izazov“ (Nikodinović, 2017: 217) ističe kako je većina zemalja „...prihvatila Bušov poziv za učešće u globalnom obračunu protiv domaćih i međunarodnih terorističkih organizacija i grupa. Još trajući 'rat protiv terorizma' zapravo predstavlja najsveobuhvatniju beskompromisnu globalnu međunarodnu antiterorističku kampanju u istoriji. On pored dve glavne bitke, invazija na Avganistan i Irak, i ostalih vojnih intervencija i protivterorističkih asistencija obuhvata čitav spektar lokalnih policijskih i obavještajno-operativnih akcija bezbjednosnih struktura SAD i koalicionih partnera, zarad otkrivanja i uništenja Al Kaidinih ćelija i drugih terorističkih grupa po svijetu.“

2.3. Ujedinjene nacije nakon „11. septembra“

Pitanje koje se nameće kada govorimo o Antiterorističkoj koaliciji je pitanje: Zašto je bila potrebna Antiteroristička koalicija ako je postojao UN? Zbog nepostojanja prostog odgovora moramo sagledati nekoliko činjenica koje bi nam pomogle da utvrdimo koji su ključni razlozi opredjelili djelovanje u ovom smijeru. Jedan od važnih razloga je svakako nepostojanje općeprihvaćene – univerzalne definicije terorizma. Prema Nikodinoviću (2017: 244) „zbog nesuglasica pri definisanju terorizma, tj. činjenice da jedna država ne priznaje pravnu kvalifikaciju terorizma na isti način kao i druge, međunarodno pravo nije predvidjelo

krivične sankcije za njega, već se samo ograničilo na određivanje pojedinih oblika terorizma kroz konvencije (međunarodno-pravne akte). To ujedno predstavlja osnovni problem (pravnu prepreku) međunarodne borbe protiv terorizma“. Kako primjećuju određeni autori „...događaji od 11. septembra su otprilike preoblikovali međunarodnu sigurnosnu arhitekturu iz državnog mehanizma za odvratanje u transnacionalnu sigurnosnu mrežu, odgovarajući na prijetnje koje nastaju iz globalnih terorističkih grupa. Jedna od najočiglednijih karakteristika prava poslije 11. septembra je sve veća transformacija uloge domaćeg i međunarodnog prava u borbi protiv međunarodnog terorizma, a prije svega rastuća (kon)fuzija različitih oblasti međunarodnog prava, odnosno međunarodnog krivičnog prava, prava o ratu i prava o samoodbrani.“ (Stahn, 2002). Objašnjavajući odnos tretiranja terorizma prije i poslije „11. septembra“ ova autor primjećuje:

„U prošlosti teroristička dela se generalno tretirala kao zločini i krivična dela, kažnjiva po nacionalnom i/ili međunarodnom krivičnom pravu ili su regulisana posebnim međunarodnim ugovorima, osmišljena da olakšaju ekstradiciju i nacionalno procesuiranje. Iako su napori zasnovani na ugovoru na suzbijanju međunarodnog terorizma bili suočeni sa poteškoćama zbog odsustva sveobuhvatne konvencije o terorizmu, čak i zemlje poput Sjedinjenih Država su usredsredile svoje napore na mehanizme za sprovođenje zakona i mehanizam ekstradicije. Na primjer, 1998. godine, Sjedinjene Države su se uzdržavale od upotrebe sile protiv Libije kao odgovor na vazдушnu nesreću nad Lockerbie-om i djelovale u Vijeću sigurnosti UN-a, kako bi osumnjičeni doveli na suđenje. Slučaj je konačno odlučio sud u skladu sa škotskim pravom u Holandiji. Osim toga, nakon bombardovanja WTC-a 1993. i napada 1998. na američke ambasade u Najrobiju i Dar-es-Salaamu, Sjedinjene Države su se oslanjale prvenstveno na pristup zasnovan na krivičnom pravu, tražeći saradnju stranih vlada da počinocima sude američki sudovi. Iako su vazdušni udari kasnije sprovedeni protiv Sudana i Avganistana 1998. godine, upotreba vojne sile nije služila toliko u svrhu dobijanja starateljstva nad osumnjičenima, već da se unište sredstva i infrastrukturu terorističkih grupa.“ (Stahn, 2002)

Očigledno je da su se Ujedinjene nacije nakon „11. septembra“ suočile sa pravnim naslijeđem i autoritetom velikih sila koji su integralno odredili kreiranje dalje politike i uloge Ujedinjenih nacija u kreiranju „svjetskog antiterorističkog ambijenta“. „Intervencija Vijeća sigurnosti poslije '9/11' se pokazala kao presudna prekretnica ka sveobuhvatnom režimu koji obavezuje države na međunarodne pravne norme protiv akcija terorizma i povećava obaveze preduzimanja 'izvršnih mjera' protiv svih vrsta terorizma. Realizacija zavisi od suštinskog poboljšanja međunarodne saradnje u krivičnom pravosuđu uopšte, podizanja perspektive 'efekata prelivanja' u druge oblasti kriminalističke policije, pravosudne politike i prakse.“ (Norman, 2004)

„Napadi 11. septembra su odmah istakli jaz između retoričke namjere i posvećenosti međunarodne zajednice u odgovoru na međunarodni terorizam. Od ranih 1960-ih godina, Generalna skupština UN-a trudila se da razvije niz specijaliziranih konvencija i protokola za suprotstavljanje aktima međunarodnog terorizma, ali do 2001. godine samo su dvije države, Bocvana i Ujedinjeno Kraljevstvo, pristupile svim dvanaest konvencija UN-a koje su predstavljale univerzalni pravni odgovor međunarodne zajednice na međunarodni terorizam“ (Ward 2003, 903 citirano u Norman, 2004). Nadalje, „samo četiri države, Bocvana, Šri Lanka, Ujedinjeno Kraljevstvo i Uzbekistan su ratifikovale Konvenciju iz 1999. godine koja se odnosi na finansiranje terorizma (četrdeset šest drugih država je signaliziralo namjeru potpisivanjem Konvencije), mjeru koja će postati ključna za strateški odgovor Vijeća sigurnosti na napade“ (Szasz 2002, 903, citirano u Norman 2004). Norman (2004) ističe da se strateški odgovor Vijeća sigurnosti UN-a nakon 11. septembra kretao unutar Poglavlja 7 Povelje UN-a koja se odnosi na „akciju u pogledu prijetnji miru, kršenja mira i akata agresije“, na osnovu čega se rezolucijom mogu propisati "preduzimanje akcija", ali da se ovaj obavezni oblik akcije ranije koristio (rijetko) u odnosu na akciju protiv određenih grupa ili prijetnji.

2.4. Sigurnost i međunarodna sigurnost nakon „11. septembra“

...mnoge države, nakon napada 11. septembra, pokrenule su postupke za prihvatanje određenih konvencija, doneseni su novi instrumenti koji su direktno kreirali određene međunarodne sigurnosne aspekte...11 septembar 2001. promijenio svijet i ugasio predosjećaj svijetle budućnosti u međunarodnim odnosima, „pa mnogi stručnjaci ...tvrde da je jedan od mogućih scenarija bliske budućnosti i svjetski kaos izazvan terorizmom“, te da je „u XXI. vijeku nova era terorizma počela, a mi ne znamo kako će završiti“

Često, kada razmišljamo i govorimo o sigurnosti nakon 11. septembra 2001. godine, uvijek nam je u prvom planu sigurnost u odnosu na terorizam kao jedan od oblika ugrožavanja te sigurnosti. I naravno ne možemo reći da to nije opravdano jer je terorizam jedna od najvećih sigurnosni prijetnji, kako unutrašnjoj tako i međunarodnoj sigurnosti. Suprotstavljanje terorizmu je složeno i uslovljeno nizom faktora (supstancijalnih i relacionih posebno kada su u pitanju druge vrste kriminala, prije svega organizirani kriminal, te drugih kako etioloških i fenomenoloških faktora, tako i onih koji se tiču aktera...).

Da bi smo shvatili uticaj Antiterorističke koalicije na sigurnost prvo ćemo se pozabaviti pojmovima sigurnosti i međunarodne sigurnosti. Iako u literaturi postoji mnogo tumačenja i

definicija ovih pojmova, u cilju shvatanja koncepta pomenućemo samo neke, prihvatajući, da za naše potrebe, pojmovi „sigurnost“ i „bezbjednost“ imaju isto značenje. Kako ne postoji jedna jedinstvena definicija sigurnosti, navešćemo nekoliko, u literaturi dostupnih definicija. Tako prema Beridanu (2008: 26):

„Sigurnost općenito podrazumjeva stepen zaštićenosti ljudi od različitih oblika ugrožavanja, zaštitu materijalnih i kulturnih dobara u ličnoj i državnoj /društvenoj svojini, zaštitu društva i njegovih vrijednosti, cjelovitu zaštitu naroda, nacije, države..., svjetske zajednice, od svih vidova ugrožavanja, a naposljetku, sigurnost podrazumjeva stepen zaštićenosti od ugrožavanja na kozmičkom i planetarnom nivou života općenito, ljudskog roda u cjelini“.

Bilandžić (2010: 19) smatra da je sigurnost „jedna od osnovnih životnih funkcija, to je istovremeno interes, cilj i vrijednost pojedinca, države, skupine država ili međunarodne zajednice i uvijek predstavlja nastojanje da se osiguraju vrijednosti i stanje za koje se smatra da su od vitalne važnosti“. Abazović (2002: 250) pojam sigurnosti vidi kao „odsustvo potencijalnih i stvarnih opasnosti za pojedinca i društvo“, dok Stajić (2015: 28) sigurnost (odnosno bezbjednost) definiše kao

„svojstvo nekog realnog društvenog, prirodnog ili tehničkog subjekta (bića, tvorevine ili stvari) ispoljeno kao uspostavljeno, održano i unapređeno stanje i(li) vrijednost, a koja se izražava kroz ispunjenost minimuma određenih (bezbjednosnih) standarda svojstvenih tom subjektu, a što mu omogućava realnu osnovu za opstanak, rad, rast i razvoj bez obzira na nosioce, oblike, vreme i mesto ugrožavanja“.

Prema Wolfersu (1952) „Sigurnost je vrijednost, dakle, od koje nacija može imati više ili manje i za što može da teži u većoj ili manjoj mjeri“. Kako dalje navodi: „Ima mnogo zajedničkog, u tom pogledu, u vezi moći i bogatstva, dvije druge vrijednosti od velikog značaja u međunarodnim pitanjima. Ali, dok bogatstvo mjeri količinu materijalne imovine nacije, a moć svoju sposobnost da kontroliše djelovanje drugih, sigurnost u objektivnom smislu mjeri odsustvo pretnji stečenim vrijednostima, u subjektivnom smislu, odsustvo straha da će te vrijednosti biti napadnute.“ (Wolfers, 1952). Dakle, proizilazi pitanje „sigurnost kojih vrijednosti“ (Baldwin, 1997), odnosno kontekst sigurnosti se postavlja u odnos prema stečenim vrijednostima jednog društva.¹⁵ Pojedini autori smatraju da je sigurnost stanje bez

¹⁵ U cilju shvatanja koncepta stečenih vrijednosti, interesantno bi bilo definisati koje su to vrijednosti Bosne i Hercegovine. U ovom smislu možemo iskoristiti Sigurnosnu politiku BiH, dokument koji definiše dugoročnu i koherentnu strategiju, koja daje okvir i smjernice za izgradnju sistema, strukture i svih mehanizama neophodnih za efikasno djelovanje sektora sigurnosti. U uvodu ovog dokumenta, između ostalog, u uvodu stoji: Bosna i Hercegovina će nastaviti izgrađivati povoljno stanje sigurnosti u kojem će biti osigurane osnovne vrijednosti koje proističu iz Ustava BiH, a to su: državni kontinuitet, suverenitet, politička nezavisnost, teritorijalni integritet i međunarodni subjektivitet, ljudska prava i osnovne slobode njenih

opasnosti i ugrožavanja, da podrazumjeva i osjećaj sigurnosti ali i aktivnosti odnosno sistem za ostvarenje sigurnosti (Mangold, 1990; Mitar, 1994; citirano u Bilandžić, 2010: 43). Prema određenim podjelama sigurnost se dijeli na unutrašnju (individualnu, socijetalnu i nacionalnu) i međunarodnu (regionalnu, globalnu, zajedničku, kolektivnu i kooperativnu) (Stajić, Gaćinović 2007; citirano u Stajić, 2015: 32). Međunarodna sigurnost se definiše kao „sveukupno stanje međunarodnih odnosa u kojima se svi članovi međunarodne zajednice osjećaju bezbjednim i sigurnim i u kojima postoje izgrađeni efikasni mehanizmi zaštite nacionalnih država od svih oblika ugrožavanja i ugroženosti njihove bezbjednosti“ (Stajić, 2015: 34). Nesumnjivo da je međunarodna sigurnost nakon napada 11. septembra 2001. godine postala izraz „nove svijesti o tome da svi ljudi dijele našu planetu i čine globalnu zajednicu, u kojoj moraju da se uvažavaju i neka pravila kako bi se moglo živjeti zajedno“ (Stajić, 2015: 35). Iako međunarodnu sigurnost ne možemo posmatrati kao prosti zbir nacionalnih sigurnosti, definitivno pojedinačne nacionalne sigurnosti utiču na međunarodnu sigurnost. Upravo zbog toga sve ono što se desilo na međunarodnom planu nakon napada 11. septembra 2001. godine, snažno je kreiralo jednu međunarodnu sigurnosnu arhitekturu koja je između ostalog istovremeno snažno uticala u kojem će smjeru ići nacionalne sigurnosti, a isto tako svoje utemeljenje gradila na mjerama i aktivnostima koje su se provodile na nacionalnom (državnom) planu. Za kreiranje takve sigurnosne arhitekture potrebni su određeni instrumenti i to su uglavnom konvencije, rezolucije i drugi instrumenti. Nakon terorističkog napada na Sjedinjene Američke Države 2001. godine, karakterističan je „prelaz“ od konvencija za borbu protiv terorizma koje donosi Opšta skupština UN ka pravnoobavezujućim rezolucijama Vijeća sigurnosti UN, kojim je uređivana oblast borbe protiv terorizma, što je predstavljao radikalna zaokret u odnosu na dotadašnji rad Ujedinjenih naroda, a „rezolucije koje je Vijeće sigurnosti donijelo nisu više bile vezane za specifične incidente i nisu vremenski ograničene, nego se odnose na svaki čin terorizma koji je prijetnja miru i sigurnosti, bez obzira na ozbiljnost i međunarodne učinke“ (Saul, 2005, citirano u Pedić, 2012). Svakako je ovdje bitno istaći da su mnoge države, nakon napada 11. septembra, pokrenule postupke za prihvatanje određenih konvencija, kao i da su doneseni neki novi instrumenti koji su direktno kreirali određene međunarodne sigurnosne aspekte. S obzirom da se u vezi s tim radi o vrlo važnom segmentu o

građana po međunarodnim standardima, razvoj parlamentarne demokratije i slobodnih demokratskih izbora, vladavina prava, nacionalna ravnopravnost i pomirenje naroda, stabilan ekonomski razvoj u uvjetima slobode kretanja robe, usluga i kapitala, socijalna pravda i sigurnost, prirodno i kulturno bogatstvo, zdravstvena zaštita njenih stanovnika, zdravi i stabilni ekološki uvjeti za život čovjeka i razvoj međunarodne regionalne saradnje. Sigurnosna politika, kao dio državne politike, je organizovano provođenje mjera i aktivnosti na uspješnoj i dugotrajnoj zaštiti navedenih i drugih vrijednosti Bosne i Hercegovine, uz optimalno korištenje svih resursa koji joj stoje na raspolaganju.“ Sigurnosna politika BiH, broj 01-011-142-35-1/06 od 8. februara 2006. godine, Predsjedništvo BiH.

tome će biti više u nastavku, gdje ćemo obraditi najznačajnije međunarodne i regionalne pravne instrumente u borbi protiv terorizma. Svjesni da terorizam nije nešto novo jer kao što navode Gayraud i Senat (2008: 16), „...u ulici Saint-Nicaise, 24. decembra 1800, Napoleon čudom uspjeva pobjeći pred bombom rojalističkog šuana Georges-a Cadoudala. Dana 28. juna 1914. godine Gavrilo Princip izvršio je atentat na austrijskog nadvojvodu Ferdinanda u Sarajevu i dolio ulje na vatru u tadašnjoj Europi koja je samo čekala požar“ [ipak] „Napadi 11. septembra 2001. u Sjedinjenim Državama, označavaju pravi početak XXI. stoljeća“. Oni s pravom opisuju da je, nakon početnog optimizma zbog kraja „hladnog rata i pada željezne zavjese“, 11. septembra 2001. promijenio svijet i ugasio predosjećaj svijetle budućnosti u međunarodnim odnosima, „pa mnogi stručnjaci iz ovog područja tvrde da je jedan od mogućih scenarija bliske budućnosti i svjetski kaos izazvan terorizmom“ [te da je] „...u XXI. stoljeću nova era terorizma počela, a mi ne znamo kako će završiti“ (Gayraud, Senat, 2008). Pitanje uticaja napada 11. septembra 2001. godine na nacionalne (državne) i međunarodne politike svakako je značajno. Ovim pitanjem su se bavili neki autori, koji smatraju da je ovaj uticaj nesporan i da se može definisati kao „ograničenijeg ili privremenog karaktera a negdje je imao i dugotrajnije efekte“ (Perthes, 2011). Interesantne su tri su glavne karakteristike uticaja koje daje Perthes (2011): „unilateralizam Sjedinjenih Država, politika smjene režima i sekuritizacija spoljne politike u Sjedinjenim Državama i Europi, posebno u odnosu na srednji istok i muslimanski svijet“, objašnjavajući da unilateralizam Sjedinjenih Država vidi kao nešto što je:

„bilo aktuelno u prve dvije ili tri godine nakon napada 11. septembra, kroz djelovanje u Afganistanu, a zatim i Iraku (odbacivanje podrške saveznika, djelovanje protivno savjetima mnogih), što je naposljetku okončano zbog poteškoća i pritisaka - pobune u Iraku i Afganistanu, pogoršavanja arapsko-izraelske scene, iranskog nuklearnog programa, brzog napretka Kine, kolapsa nekih kompanija i finansijske krize – usljed čega je Washington „revidirao“ NATO i partnerstvo sa Europskom unijom i afirmisao multilateralizam, kao dominantan princip svoje politike. U ovaj kontekst se dovodi i institucionalizacija G20 kao glavnog foruma za globalno ekonomsko upravljanje, koje je započelo kad je George Bush bio na vlasti, a Barack Obama zatim napravio eksplicitnu promjenu jer je smatrao da "nijedna nacija - bez obzira koliko moćna – ne može sama odgovoriti globalnim izazovima" (Perthes, 2011).

Smatra se da su suočeni sa prozivanjem za unilateralizam, zvaničnici Sjedinjenih Država često opovrgavali takve tvrdnje, pa tako je Colin Powell u oktobru 2001. godine tvrdio „da niko više ne zove Sjedinjene Države unilateralnim“. Takođe, „tokom prvih faza vojne kampanje u

Afganistanu, Powell je isticao kako su američki antiteroristički napori postali multilateralni. Vjerodostojnost njegovih procjena počivala je na snazi koalicije, jer je multilateralni fokus neke inicijative održiv kada se dominantni članovi koalicije slažu o pravilnom pravcu“ (Collier, 2003). Drugu karakteristiku koja se odnosi na „smjene režima“ kao model, prema Perthesu (2001) ogledala se u tvrdnji prema kojoj „invazija na Irak, ubrzo je zbog 'ograničenja vojne i drugih moći' zamjenjena 'promjenom politike' umjesto smjene režima. Nakon višegodišnjeg učešća u misiji stabilizacije koja je pretvorena u neizvjestan rat, za NATO i partnere postavilo se pitanje smanjenja ambicije za političku i društvenu transformaciju Afganistana, jer nije bilo dovoljno vojnih i civilnih resursa, uglavnom ih je nestalo. Primjer Libije je to jasno pokazao“. I na kraju kako Perthes (2011) objašnjava „ali ne manje bitno, iako su američki unilateralizam i politika promjene režima bili prilično kratkotrajni, jedan od trajnijih efekata napada septembra 2001. godine bio je sekuritizacija spoljne i unutrašnje politike“. On dalje objašnjava da „evropljani generalno nisu usvojili terminologiju američkog 'rata protiv terorizma' i prihvatili neke praktične aspekte - pritvaranja (bez suđenja), izručenje osumnjičenih drugim zemljama ili ciljanih atentata - kao legitimnih akata državne politike“ (Perthes, 2011). Prema ovom autoru:

„postojale su i razlike u pogledu stepena do kojeg bi vlasti trebalo dozvoliti da prikupljaju i razmjenjuju podatke ili prate komunikacije svojih građana, bez obzira što su usvojeni kvalitetni zakoni protiv terorizma na obje strane Atlantika i ojačana pravila viza i imigracije. Sigurnosna prizma je bila dominantna u međudržavnim odnosima, posebno sa srednjoistočnim i muslimanskim državama. Prilagođavanje sigurnosne prizme je bilo nužno. Europa i Sjedinjene Države moraju prilagoditi prizmu kroz koju su naučili da vide region od 2001. godine, jer moraju naučiti da čisti pristup sigurnosti neće funkcionisati u budućnosti. Režimi koji saraduju u borbi protiv terorista nisu nužno partneri na koje se oslanjaju. Europa sa svoje strane mora redefinisati svoj koncept stabilnosti. Stabilna društva i stabilni odnosi su zaista vrijedni truda, međutim, postoji jednostavan politički-naučni uvid koji treba prevesti u razmišljanje o spoljnoj politici: naime, stvarna stabilnost mora biti dinamična, zasnovana na ravnoteži i omogućiti promjene“ (Perthes, 2011).

Državni sekretar Sjedinjenih Američkih Država, Condolezze Rice, govori takođe o uticaju napada 11. septembra, na nacionalne i međunarodne odnose, međunarodnu politiku i međunarodnu sigurnost, na način da to oslikava kroz „šest varijacija ili šest istina“, koje se odnose na nacionalnu sigurnosnu politiku, koje prenosi Ryan (2009: 69-70). Prva istina je „'kraj nevinosti' Amerike u pogledu njene ranjivosti prema terorističkim napadima“, pri čemu se ističe da je napad „pojačao jednu ponovo otkrivenu istinu o današnjem svijetu: robusna vojna pitanja u međunarodnoj politici i sigurnosti“. Druga istina, prema Condolezze Rice, bila

je da kod kuće počinje zdrava spoljna politika, što je značilo poboljšanje sigurnosti aerodroma, pooštavanje zahtjeva za rukovanje vizama stranih posjetilaca i imigranata, te zaštitu infrastrukture, nuklearnih elektrana i kompjuterizovanih sistema (Rice citirano u Ryan, 2009: 69-70). Treća je po njoj bila „očigledna istina“ da „možemo učiniti samo toliko da se zaštitimo kod kuće, tako da je najbolja odbrana dobar prekršaj [i da] „Moramo da se borimo protiv terorista.“ (Rice citirano u Ryan, 2009: 69-70). Njena četvrta istina bila je potreba da se teroristima i neprijateljskim državama uskrati mogućnost nabavljanja oružja za masovno uništenje. Ono što je to značilo, rekla je, bila je da: „Najopasnijem svijetu jednostavno ne može biti dozvoljeno da dobije najopasnije oružje na svijetu“ (Rice citirano u Ryan, 2009: 69-70). Da globalni teror zahtijeva globalno rješenje peta je istina, jer "novi izazovi", rekla je ona „naglašavaju krucijalan značaj saveznika, partnera i koalicija“ (Rice citirano u Ryan, 2009: 69-70). A „broj šest“ (šestu istinu) opisala kao „još jednu važnu istinu iz ovog perioda: Zemljotres veličine 9/11 može da prebaci tektonske ploče međunarodne politike“. Propast sovjetske vlasti u decembru 1991. godine, rekla je ona, obilježila je početak takve smjene i stavila svijet u period promjene ili tranzicije u međunarodnoj politici. Napad 11. septembra, prema njenom razmišljanju vjerovatno je završio smjenu. Ovaj događaj je otvorio novi period „ne samo za tešku opasnost, već i za ogromnu priliku“ (Rice citirano u Ryan, 2009: 69-70). U početnim reakcijama Ujedinjenih nacija (UN), na napade 11. septembra, nije postojala jasnija kvantifikacija podrške Sjedinjenim Američkim Državama. U hitnom odgovoru Vijeća sigurnosti UN je usvojilo Rezoluciju 1368, koja „u najjačem smislu nedvosmisleno osuđuje užasne terorističke napade 11. septembra 2001. godine“. Rezolucija podstiče međunarodnu saradnju u okviru Povelje UN i posebno kroz postojeće antiterorističke konvencije, u vezi s čim je postojao problem jer Sjedinjene Američke Države još nisu bile ratifikovale najrelevantnije antiterorističke konvencije. S obzirom na ovu situaciju, od strane UN prvenstveno je ponuđena nematerijalna podrška Sjedinjenim Državama, kao što su „saučešće i uznemirenost“ (Collier, 2003). Iako smo to već ranije naveli, još jednom ćemo u kontekstu međunarodne sigurnosti napomenuti značaj postupanja Vijeća sigurnosti UN koje je 28. septembra 2001. godine usvojilo Rezoluciju 1373, koja poziva na antiterorističke mjere slične onim sadržanim u Konvenciji o bombama i Konvenciji o finansiranju. „Rezolucija i Ugovori kriminalizuju finansiranje terorista i omogućavaju dijeljenje dokaza u krivičnim istragama u vezi sa terorističkim djelima. Vijeće sigurnosti UN odlučilo je da u skladu s Glavom VII Povelje UN, sve države trebaju, između ostalog, primjeniti antiterorističke mjere predviđene Rezolucijom 1373, kojom je takođe formiran Komitet za borbu protiv terorizma (CTC)“ (Collier, 2003).

Treći dio

Globalna protuteroristička Strategija Ujedinjenih nacija

Od strane Generalne skupštine Ujedinjenih nacija, 20. septembra 2006. godine, rezolucijom je usvojena Globalna protuteroristička strategija Ujedinjenih nacija. Akcioni plan, kao sastavni dio Strategije, definisano je četiri grupe mjera: Mjere za rješavanje uslova koji pogoduju terorizmu, mjere za prevenciju i borbu protiv terorizma, mjere za izgradnju kapaciteta država za sprečavanje i suzbijanje terorizma i jačanje uloge sistema UN u tom smislu i mjere za osiguranje poštivanja ljudskih prava i vladavine zakona kao osnove za borbu protiv terorizma (The United Nations Global Counter-Terrorism Strategy, 2006).

Mjere za rješavanje uslova koji pogoduju terorizmu odnose se na jačanje mogućnosti i kapaciteta UN u oblastima prevencije konflikta, pregovaranja, posredovanja, pomirenja, sudskog rješavanja, vladavine prava, mirovne operacije i izgradnju mira, koje bi donijele uspješnoj prevenciji i miroljubivosti, u namjeri da se mirnim rješavanjem konflikta doprinese jačanju globalne borbe protiv terorizma. Promoviše se dijalog, tolerancija, međusobno poštivanje i sprečavanje klevete religija, vjerskih vrijednosti, vjerovanja i kultura, kultura mira, pravde, ljudskog razvoja, etničke, nacionalne i vjerske tolerancije i njihovog poštivanja, uspostavljanjem i poticanjem edukativnih programa svjesnosti javnost uključujući sve sektore društva, kroz obrazovanje, nauku, kulturu i multidisciplinarni pristup i dijalog. Takođe se apostrofra potreba zabrane terorističkog djelovanja i ponašanja, te potvrđuje posvećenost iskorjenjivanju siromaštva i promoviranju održivog ekonomskog rasta, održivog razvoja i globalnog prosperiteta za sve. Definiše se potreba jačanja programa razvoja i socijalne inkluzije na svim nivoima, prepoznavajući da uspjeh u ovoj oblasti, posebno nezaposlenost mladih, može smanjiti marginalizaciju i naknadni osećaj viktimizacije koji pokreće ekstremizam i regrutovanje terorista. Utvrđenim mjerama se razmatra mogućnost dobrovoljnog uspostavljanja i razvoj nacionalnih sistema pomoći kojim bi se promovisali potrebe žrtava terorizma i njihovih porodica i olakšali normalizaciju njihovog života. Takođe se promovišu međunarodna solidarnost u podršci žrtvama i podstiče uključivanje civilnog društva u globalnu kampanju protiv terorizma i osudu terorizma (The United Nations Global Counter-Terrorism Strategy, 2006).

Mjere za prevenciju i borbu protiv terorizma odnose se na obavezu uzdržavanja od organizovanja, podsticanja, olakšavanja, učestvovanja, podsticanja ili tolerisanja terorističkih aktivnosti i preduzimanje odgovarajućih praktičnih mjera kako bi se osiguralo da se teritorije

države ne koriste za terorističke instalacije ili kampove za obuku ili za pripremu ili organizaciju terorističkih djela namijenjenih protiv drugih država ili njihovih građana. Promoviše se i zahtjeva potpuna saradnja u borbi protiv terorizma, u skladu sa obavezama prema međunarodnom pravu, kako bi se na osnovu principa ekstradicije ili krivičnog gonjenja pronašli, uskratili im sigurno utočište i doveli pred lice pravde, svaka osoba koja podržava, olakšava učestvuje ili pokušava da učestvuje u finansiranju, planiranju, pripremi ili izvršenju terorističkih akata ili pruža sigurno utočište. Mjere obuhvataju zaključivanje i primjenu sporazuma o uzajamnoj pravnoj pomoći i ekstradiciji i jačanje saradnje između agencija za sprovođenje zakona, intenziviranje saradnje, provovremenu razmjenu tačnih informacija o sprečavanju i suzbijanju terorizma, jačanje koordinacije i saradnje među državama u borbi protiv djela koja mogu biti povezana sa terorizmom, uključujući i trgovinu drogom u svim aspektima, nezakonitu trgovinu oružjem, naročito s malim i lakim oružjem, uključujući i prenosive sisteme protuvazdušne odbrane, pranje novca i krijumčarenje nuklearnim, hemijskim, biološkim, radiološkim i drugim potencijalno smrtonosnim materijalima. Takođe se zahtjeva da se prije donošenja azila preduzmu odgovarajuće mjere kako bi se osiguralo da tražilac azila nije učestvovao u terorističkim aktivnostima i da se ne zloupotrebljava dodjela azila. Podstiču se relevantne regionalne i subregionalne organizacije da kreiraju ili ojačaju mehanizme ili centre za borbu protiv terorizma, kao i sprovođenje sveobuhvatnih međunarodnih standarda sadržanih u četrdeset preporuka o pranju novca i devet posebnih preporuka o finansiranju terorizma Operativne radne grupe za finansijske aktivnosti, uz priznavanje da države mogu zatražiti pomoć u njihovom sprovođenju. Takođe borba protiv terorizma se proširuje i na sve oblike i manifestacije na internetu i preporučuje se korištenje interneta kao sredstva za borbu protiv širenja terorizma, uz istovremeno priznavanje da države mogu zatražiti pomoć u tom pogledu. Ove mjere se takođe odnose i na ubrzavanje nacionalnih napora i potrebne bilateralne, subregionalne, regionalne i međunarodne saradnje, kako bi se poboljšale granične i carinske kontrole kako bi se spriječilo i otkrilo kretanje terorista i spriječili i otkrili ilegalni promet, između ostalog lakog naoružanja, konvencionalne municije i eksploziva, i nuklearnog, hemijskog, biološkog ili radiološkog oružja i materijala. Podstiče se i Odbor uspostavljen u skladu sa Rezolucijom 1267 (1999) Vijeća sigurnosti da nastavi sa radom na jačanju efikasnosti zabrane putovanja u okviru režima sankcija Ujedinjenih nacija protiv Al-Kaide i talibana i povezanih pojedinaca i entiteta, kao i kako bi se, prioritetno, osiguralo da postoje poštene i transparentne procedure za stavljanje pojedinaca i entiteta na liste, njihovo uklanjanje i odobravanje humanitarnih izuzetaka i definiše da je potrebno ubrzati napore i saradnju na svim nivoima, kako bi se poboljšala sigurnost proizvodnje i

izdavanja identiteta i putnih dokumenata i spriječila i otkrila njihova promjena ili lažna upotreba. Ujedinjene nacije se pozivaju da poboljšaju koordinaciju u planiranju odgovora na teroristički napad upotrebom nuklearnog, hemijskog, biološkog ili radiološkog oružja ili materijala, posebno kroz pregled i poboljšanje efikasnosti postojećih mehanizama za koordinaciju među agencijama za pružanje pomoći, operacije oslobađanja i podrške žrtvama. Potrebno je intenzivirati sve napore za poboljšanje sigurnosti i zaštite posebno osjetljivih ciljeva, kao što su infrastruktura i javna mjesta, kao i odgovor na terorističke napade i druge katastrofe, posebno u oblasti civilne zaštite (The United Nations Global Counter-Terrorism Strategy, 2006).

Mjere za izgradnju kapaciteta država za sprečavanje i suzbijanje terorizma i jačanje uloge sistema UN u tom smislu odnose se na uključivanje privatnog sektora (naročito za luke, pomorstvo i civilno vazduhoplovstvo), podsticanje mjera, uključujući i redovne neformalne sastanke, kako bi se po potrebi povećala razmjena informacija o saradnji i tehničkoj pomoći između država članica, tijela Ujedinjenih nacija koje se bave borbom protiv terorizma, relevantnih specijalizovanih agencija, relevantnih međunarodnih, regionalnih i subregionalnih organizacija i donatorska zajednica, razvijanje kapacitete država da implementiraju relevantne rezolucije Ujedinjenih nacija, podsticanje Komiteta za borbu protiv terorizma i Izvršne direkcije da nastavi da poboljša koherentnost i efikasnost pružanja tehničke pomoći u oblasti borbe protiv terorizma, naročito jačanjem svog dijaloga sa državama i relevantnim međunarodnim, regionalnim i subregionalnim organizacijama, blisku saradnju, uključujući razmjenu informacija, sa svim bilateralnim i multilateralim pružaocima tehničke pomoći, podsticanje Kancelarije Ujedinjenih nacija za drogu i kriminal, u cilju poboljšanja u bliskoj konsultaciji sa Komitetom za borbu protiv terorizma i Izvršnom direkcijom, pružanja tehničke pomoći državama, da olakšaju primjenu međunarodnih konvencija i protokola koji se odnose na prevenciju i suzbijanje terorizma i relevantnih rezolucija Ujedinjenih nacija, podsticanje Međunarodnog monetarnog fonda, Svjetske banke, Kancelarije Ujedinjenih nacija za borbu protiv droge i kriminala i Međunarodne organizacije kriminalističke policije radi unapređenja saradnje sa državama kako bi im se pomoglo da se u potpunosti pridržavaju međunarodnih normi i obaveza u borbi protiv pranja novca i finansiranja terorizma, podsticanje Međunarodne agencije za atomsku energiju i Organizacije za zabranu hemijskog oružja da nastave napore, u okviru svojih mandata, pomoći državama u izgradnji kapaciteta za sprečavanje terorista da pristupe nuklearnim, hemijskim ili radiološkim materijalima, kako bi osigurali sigurnost na odgovarajućim objektima i efikasno odgovorili u slučaju napada sa takvim materijalima, podsticanje Svjetske zdravstvene organizacije da pojača svoju tehničku

pomoć koja pomaže državama da poboljšaju svoje sisteme javnog zdravstva kako bi spriječili i pripremili se za biološke napade terorista, nastavak rada unutar sistema Ujedinjenih nacija radi podrške reformi i modernizaciji sistema upravljanja granicama, objektima i institucijama na nacionalnom, regionalnom i međunarodnom nivou i podsticanje Međunarodne pomorske organizacije, Svjetske carinske organizacije i Međunarodne organizacije civilnog vazduhoplovstva da ojačaju svoju saradnju, rade sa državama radi identifikacije bilo kakvih nacionalnih nedostataka u oblastima sigurnosti saobraćaja i pruže potrebnu pomoć, podsticanje Ujedinjenih nacija da rade sa zemljama članicama i relevantnim međunarodnim, regionalnim i subregionalnim organizacijama da identifikuju i razmjenjuju najbolje prakse kako bi spriječile terorističke napade na posebno osjetljive ciljeve (The United Nations Global Counter-Terrorism Strategy, 2006).

Mjere za osiguranje poštivanja ljudskih prava i vladavine zakona kao osnove za borbu protiv terorizma potvrđuju rezoluciju Generalne skupštine 60/158 od 16. decembra 2005. godine koja daje osnovni okvir za "zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda u borbi protiv terorizma", te definišu da države moraju osigurati da sve mjere koje se preduzimaju za borbu protiv terorizma poštuju svoje obaveze prema međunarodnom pravu, posebno o ljudskim pravima, izbeglicama i međunarodno humanitarno pravo, zatim definišu napore da razviju i održe efikasan sistem krivičnog pravosuđa zasnovanog na zakonu koji može u skladu sa obavezama prema međunarodnom pravu osigurati da svaka osoba koja učestvuje u finansiranju, planiranju, pripremi ili izvršenju terorističkih akata ili podrški terorističkim aktima, bude privedena pravdi na osnovu načela ekstradicije ili krivičnog gonjenja uz poštovanje ljudskih prava i osnovnih sloboda i da se takva teroristička djela ustanove kao ozbiljna krivična djela u domaćim zakonima i propisima, podržavaju Vijeće za ljudska prava, podržavaju jačanje operativnih kapaciteta Ureda Visokog komesarijata Ujedinjenih nacija za ljudska prava, sa posebnim naglaskom na povećanju terenskih operacija i prisustva, podržavaju ulogu Specijalnog izviđača o promociji i zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda u borbi protiv terorizma (The United Nations Global Counter-Terrorism Strategy, 2006).

Četvrti dio

Bosna i Hercegovina nakon 11. septembra

Sigurnosna politika Bosne i Hercegovine

Jačanje sistema sigurnosti Bosne i Hercegovine pod uticajem „11. septembra“

Jačanje krivično-pravnog okvira

Terorizam i bosanskohercegovački kontekst – realnost ili intepretacija

Implementacija univerzalnih dokumenata u borbi protiv terorizma

Internacionalni i unutrašnji aspekti koaliranja Bosne i Hercegovine

4.1. Sigurnosna politika Bosne i Hercegovine

Za sagledavanje i razumjevanje unutrašnjeg konteksta i uloge Bosne i Hercegovine u antiterorističkoj koaliciji i ograničenja i mogućnosti sigurnosnih aktera, neophodno je prije svega sagledati uređenje, položaj i teritorijalno ustrojstvo Bosne i Hercegovine kao države sa svojim međunarodnim subjektivitetom. Općim okvirnim sporazumom za mir u Bosni i Hercegovini – „Dejtonskim mirovnim sporazumom Bosna i Hercegovina je uređena kao izrazito decentralizovana država. Iako Ustavom nije definiran oblik njenog državnog uređenja, prema nadležnostima koje pripadaju entitetima, Bosna i Hercegovina najbliža federalno uređenoj državi. Prema nekim teroretičarima ustavnog prava Bosna i Hercegovina je prosta decentralizovana država“ (Sadiković, 2014: 317). Bosna i Hercegovina je država sa unutrašnjom strukturom koja se sastoji od dva entiteta Federacije Bosne i Hercegovine¹⁶ (FBiH) i Republike Srpske (RS), te Brčko distrikta Bosne i Hercegovine¹⁷ posebne jedinice

¹⁶ Sporazumom potpisanim 18. marta 1994. godine u Washingtonu, uspostavljena je Federacija na području Bosne i Hercegovine sa većinskim bošnjačim i hrvatskim stanovništvom, koja se sastoji od deset federalnih jedinica (kantona) sa jednakim pravima i odgovornostima. Nakon Dejtonskog mirovnog sporazuma, broj granice i nazivi kantona su izmjenjeni i 12. juna 1996. godine usvojen je Zakon o federalnim jedinicama kojim je uspostavljeno deset kantona: Unsko – sanski kanton sa sjedištem u Bihaću, Posavski kanton sa sjedištem u Orašju, Tuzlanski kanton sa sjedištem u Tuzli, Zeničko – dobojski kanton sa sjedištem u Zenici, Bosansko – podrinski kanton sa sjedištem u Goraždu, Srednjobosanski kanton sa sjedištem u Travniku, Hercegovačko – neretvanski kanton sa sjedištem u Mostaru, Zapadno – hercegovački kanton sa sjedištem u Širokom Brijegu, Kanton Sarajevo sa sjedištem u Sarajevu i Hercegbosanski kanton sa sjedištem u Livno (Sadiković, 2014: 313-317).

¹⁷ Amandmanom na Ustav Bosne i Hercegovine, donesenim u martu 2009. godine od strane Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine definisan je ustavni status Brčko distrikta Bosne i Hercegovine: „Brčko Distrikt Bosne i Hercegovine, koji postoji pod suverenitetom Bosne i Hercegovine i spada pod nadležnosti institucija Bosne i Hercegovine onako kako te nadležnosti proizilaze iz ovog ustava, čija je teritorija u zajedničkoj svojini (kondominiju) entiteta, jedinica je lokalne samouprave s vlastitim institucijama, zakonima i propisima i s ovlaštenjima i statusom konačno propisanim odlukama Arbitražnog tribunala za spor u vezi s međuentitetskom linijom razgraničenja u oblasti Brčkog. Odnos između Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine

lokalne samouprave pod suverenitetom Bosne i Hercegovine. Ovako uređena Bosna i Hercegovina „ima 14 administrativno-upravnih jedinica, pet nivoa administracije i više od 150 ministarstava i vladinih agencija“ (Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine, 2010), što je vrlo značajno sa aspekta sagledavanja obaveza države i provođenja (anti)protuterorističkih mjera koji su ponekad u nadležnosti različitih ustavnih i administrativno – pravnih nivoa. Radi se o političkim mjerama, operativno – policijskim i diplomatsko – međunarodnim mjerama i aktivnostima, sadržanim u antiterorističkom planskom djelovanju koje između ostalog obuhvata: zaštitu identifikacije građana, obavještajno – sigurnosne poslove, istraživanje terorizma, pitanja državljanstva, azila i imigracija, civilne avijacije, trgovine ljudima, praćenje računa i transakcija sumnjivih organizacija, pravne i pravosudne mjere, kao i sve druge mjere potrebne za uspješno suprostavljanje terorizmu i pojavama koje vode terorizmu.

Utvrđivanje i ostvarivanje sigurnosne politike Bosne i Hercegovine, predstavlja važne aktivnosti Bosne i Hercegovine koja je uslijedila nakon pokretanja sveobuhvatnih protuterorističkih mjera u okviru Antiterorističke koalicije nakon „11. septembra“, zbog čega ćemo Sigurnosnu politiku pozicionirati na početku našeg izlaganja o ulozi Bosne i Hercegovine u ovoj koaliciji. Sigurnosna politika Bosne i Hercegovine je jedan od najvažnijih strateških dokumenata u provođenju efikasne antiterorističke politike, kao i jedan od ključnih strateških dokumenata u sektoru sigurnosti Bosne i Hercegovine. Donesena je od strane Predsjedništva Bosne i Hercegovine u februaru 2006. godine. Dokument se sastoji od sedam poglavlja: Uvod, Principi sigurnosne politike, Stanje sigurnosti, Elementi sigurnosne politike, Ciljevi sigurnosne politike, Provođenje sigurnosne politike i Završna riječ. Radi se o općem i konceptualnom dokumentu u oblasti sigurnosti, „koji je svojom strukturom i rješenjima kompatibilan sa odgovarajućim dokumentima iz ove oblasti u državama parlamentarne demokratije“ (Sigurnosna politika Bosne i Hercegovine, 2006). Ovaj dokument nudi okvir s kojim je moguće i potrebno uskladiti sva zakonska i druga normativna rješenja, kao i razvojne i doktrinarne dokumente kojima se uređuju pojedini dijelovi sigurnosne politike i obuhvata osnovne odluke koje utiču na vanjsku i unutrašnju sigurnost države i društva, a zasniva se na

i institucija Bosne i Hercegovine i entiteta može se dalje urediti zakonom koji donosi Parlamentarna skupština Bosne i Hercegovine. Ustavni sud Bosne i Hercegovine nadležan je da odlučuje o bilo kakvom sporu u vezi sa zaštitom utvrđenog statusa i ovlaštenja Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine koji se može javiti između jednog ili više entiteta i Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine ili između Bosne i Hercegovine i Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine po ovom ustavu i odlukama Arbitražnog tribunala. Svaki takav spor također može pokrenuti većina poslanika u Skupštini Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine koja uključuje najmanje jednu petinu izabраних poslanika iz reda svakog od konstitutivnih naroda." („Službeni glasnik BiH, broj 25/09).

utvrđenom državnom pristupu sigurnosti koji daje smjernice za vojnu doktrinu i uvažava međunarodne i regionalne regulative kojima je država pristupila. Sigurnosnom politikom BiH utvrđeno je da njeno provođenje zahtjeva puni angažman svih državnih organa i resora, čime se osigurava sagledavanje svih aspekata državne sigurnosti na integralan i sveobuhvatan način, pravovremenim prepoznavanjem sigurnosnih prijetnji, planiranjem mjera i adekvatnim odgovorom, pri čemu će organi i institucije na svim nivoima vlasti dati svoj puni doprinos njenoj implementaciji (Sigurnosna politika Bosne i Hercegovine, 2006).

Antiterorističku platformu u Sigurnosnoj politici Bosne i Hercegovine možemo shvatiti u širem i užem smislu. Širi smisao antiterorističke politike možemo sagledati počevši sa osnovnim vrijednostima koje proističu iz Ustava, preko međunarodnih obaveza i aktivne saradnje, do izazova i ciljeva sigurnosne politike. Ciljevi Sigurnosne politike u tekstu dokumenta nisu taksativno nabrojani, ali ćemo ih za naše potrebe sintetizovati iz teksta i prikazati u tabeli 2, koja slijedi u nastavku:

Tabela 2: Ciljevi Sigurnosne politike Bosne i Hercegovine¹⁸

preduslov za djelovanje sistema sigurnosti	poštivanje društvenih vrijednosti utvrđenih Ustavom Bosne i Hercegovine
trajna stabilnost Bosne i Hercegovine	jačanje parlamentarnog političkog sistema, vladavine prava
	brži ekonomski oporavak i privredni razvoj
	unapređenje životnog standarda, razvoj mehanizma socijalne i zdravstvene zaštite stanovništva
	zaštite prirodnog i kulturnog bogatstva zemlje
ispunjavanje Sigurnosne politike	uspostavljanje i razvoj institucija sistema sigurnosti koje će biti sposobne da odgovore na sve rizike i prijetnje osnovnim vrijednostima i interesima Bosne i Hercegovine
	aktivno učešće u izgradnji kolektivne sigurnosti na regionalnom i globalnom planu putem pristupanja međunarodnim sigurnosnim konvencijama, evropskim i evroatlanskim strukturama
	oporavak i razvoj privrednog potencijala, čime će se dugoročno obezbjediti resursi i sredstva za efikasno

¹⁸ Sigurnosna politika Bosne i Hercegovine, broj 01-011-142-35-1/06, Sarajevo, 8. februara 2006. godine, str. 17-18.

	suprostavljanje sigurnosnim rizicima i prijetnjama
integrisana granična sigurnost zasnovana na principima Šengena	sakupljanje odgovarajućih informacija o madalitetima i trendovima u oblasti migracija
	djelotvorno funkcionisanje viznog sistema
	međunarodna saradnja
	upravljanje granicama
	implementacija odgovarajućih standarda za sigurnost aerodroma u Bosni i Hercegovini.
sprečavanje ilegalnih migracija i drugih oblika prekograničnog kriminala	sprečavanje i suzbijanje ilegalnih migracija i prekograničnog kriminala
	afirmacija saradnje sa sa policijskim i drugim agencijama u Bosni i Hercegovini i inozemstvu
uža i šira stabilnost regiona	jačanje unutrašnje sigurnosti Bosne i Hercegovine
	unapređenje dobrih odnosa i saradnje sa susjednim zemljama šire regiona
	razvoj demokratskog procesa u zemjama regiona i procesa njihove evropske integracije
saradnja	aktivna međunarodna saradnja na političkom, ekonomskom, vojnom i sigurnosnom planu
integracije	priključenje Evropskoj uniji i NATO savezu
krajni cilj	distizanje samoodrživog mira i društvene stabilnosti

U određenim dijelovima Sigurnosne politike terorizam se definiše kao konkretna prijetnja. U dokumentu se konstatuje kako „terorizam i dalje ostaje jedna od najvećih prijetnji po stabilnost regije i Bosne i Hercegovine, a da su sve izraženije tendencije pojedinih terorističkih grupa da svoje aktivnosti prenesu i u one zemlje u kojima takvih aktivnosti do sada nije bilo, da se povežu sa istomišljenicima i stvore uporišta, te svoje djelovanje učine netipičnim za već prepoznatljive aktivnosti“ (Sigurnosna politika Bosne i Hercegovine, 2006: 5-6).

Antiteroristička platforma u užem smislu sadržana je u nekim posebnim dijelovima Sigurnosne politike. Pri definisanju unutrašnjih politika, utvrđuje se „da će borba protiv

terorizma biti faktor saradnje svih subjekata a koordinacija u borbi protiv terorizma funkcionalno i institucionalno razvijena u skladu sa ustavno – pravnim rješenjima i provođenjem prihvaćenih međunarodnih odnosa“ (Sigurnosna politika Bosne i Hercegovine, 2006: 8). U unutrašnjim politikama promovišu se odnosi sa susjedima i saradnja u oblasti nadzora i kontrole državnih granica, borba protiv prekograničnog kriminala, blagovremena identifikacija, otkrivanje i otklanjanje prijetnji terorizma, svih oblika organizovanog kriminala i ilegalnih migracija, zaštita ustavnog uređenja, razvoj demokratskog političkog sistema i osnovnih prava i sloboda, efikasno djelovanje zakonodavne, sudske i izvršne vlasti, razvoj civilnog društva, jačanje institucija države, usmjeravanje subjekata sigurnosnog sistema BiH na djelovanje usmjereno na borbu protiv terorizma, organizovanog kriminala i korupcije i to jačanjem kontrolnih mehanizama finansijske discipline (Sigurnosna politika Bosne i Hercegovine, 2006: 8-9).

U Sigurnosnoj politici Bosne i Hercegovine (2006) se traži puni operativni interes, policijskih i obavještajnih, pojedinačno i u saradnji, prema svim oblicima organizovanog, uglavnom prekograničnog, kriminala, počev od finansijskog (pranje i falsifikovanje novca, korupcija), trgovine drogom i oružjem, preko trgovine ljudima i ljudskim organima do organizovane prostitucije, s obzirom da se konstatuje da je terorizam najčešće povezan sa, svim ovim pojavnim oblicima.¹⁹ Međunarodni terorizam se potom utvrđuje kao jedan od najizraženijih globalnih sigurnosnih izazova a putevi za ilegalnu trgovinu naoružanjem, narkoticima, bijelim robljem, koji mogu biti korišteni i za tranzit terorističkih grupa i sredstava za izvođenje terorističkih akcija, kao neki od regionalnih sigurnosnih izazova. Afirmisanje aktivne sigurnosne politike definisano je ispunjavanjem sledećih pretpostavki: (I) uspostavljanje i razvoj institucija sistema sigurnosti koje će biti sposobne da odgovore na sve rizike i prijetnje osnovnim vrijednostima i interesima Bosne i Hercegovine, (II) aktivno učešće u izgradnji kolektivne sigurnosti na regionalnom i globalnom planu putem pristupanja međunarodnim sigurnosnim konvencijama, evropskim i euroatlantskim strukturama i (III) oporavak i razvoj privrednog potencijala čime će se dugoročno osigurati resursi i sredstva za efikasno suprostanje sigurnosnim rizicima i prijetnjama (Sigurnosna politika Bosne i Hercegovine,

¹⁹ Pored navedenog Sigurnosna politika ističe neophodnost jače povezanosti službi sigurnosti u Bosni i Hercegovini, uključujući i graničnu, ali i jaču saradnju sa međunarodnim policijskim organizacijama, posebno Interpolom, te policijama pojedinih zemalja iz okruženja i šire, kako bi se preventivno djelovalo na onemogućavanje izvođenja terorističkih akata u Bosni i Hercegovini ili korištenje njene teritorije za tranzit. Nameće se i potreba racionalizacije, jače kontrole i nadzora nad organima koji odlučuju o viznom i režimu azila u BiH, ali i njihove dublje saradnje s organima i institucijama koje prate proces legalnih i ilegalnih imigracija, kako bi se blagovremeno razotkrilo i spriječilo eventualno stvaranje kanala i mreža organizovane ilegalne migracije u ili preko Bosne i Hercegovine (Sigurnosna politika Bosne i Hercegovine, 2006).

2006: 8). Interesantna je konstatacija u završnoj riječi dokumenta u kojoj se navodi da Sigurnosna politika ne obuhvata samo percepciju potreba i prioriteta državne sigurnosti, nego da na nju utiču i razni vanjski faktori i obaveze, koji su pod uticajem kontinuranog mijenjanja savremenog sigurnosnog konteksta, zbog čega nije moguće u svakom trenutku predvidjeti sve izazove i rizike i zbog čega se ovaj dokument definiše kao otvoreni dokument sa namjerom da nudi potrebna rješenja za nove izazove (Sigurnosna politika Bosne i Hercegovine, 2006).

Vrijeme donošenja ovog dokumenta (2006. godina), kao i njegov sadržaj i strateška sigurnosna usmjerenja svakako nas upućuju na uticaj „11. septembra“ i ulogu Bosne i Hercegovine u odnosima uspostavljenim nakon ovog događaja, od kojih je najznačajnija manifestacija u sigurnosnom sektoru. Ne aludirajući da bi se ovaj dokument suštinski trebao time i da se bavi, ipak moramo primjetiti da Sigurnosna politika Bosne i Hercegovine, osim što ih spominje nije dala definiciju terorizma i međunarodnog terorizma, odnosno drugih povezanih pojmova. Više puta korišteni izrazi teroristički akt i teroristička akcija u predmetnom dokumentu upućuju nas na zaključak da bi terorizam u duhu Sigurnosne politike trebali posmatrati u krivičnopravnom kontekstu, s obzirom da je definisanje terorističkog čina izvršeno u krivičnim zakonima. Međutim, nesumnjiva je vrijednost predmetnog dokumenta koji predstavlja, kao što smo i naveli, jedan od ključnih dokumenata u sektoru sigurnosti, jedinstvenu političku filozofiju Bosne i Hercegovine kada je u pitanju sigurnost. Na vrijednost dokumenta ukazuje i činjenica da od 2006. godine, kada je dokument donesen, iako je više puta definisana potreba, nije izvršeno revidiranje dokumenta, odnosno možda tačnije rečeno, nije do danas „pronađena“ politička volja (koja je postojala u vrijeme donošenja dokumenta) da se uđe u taj proces i ponovo donese ovako važan dokument (novi ili revidiran).

Sigurnosnom politikom Bosne i Hercegovine uspostavljen je okvir za izradu i usvajanje strategija za sprečavanje i borbu protiv terorizma, organizovanog kriminala, pranja novca, trgovine ljudima, zloupotrebe droga i drugih težih kriminalnih ponašanja koji su u domaćim i međunarodnim dokumentima identifikovani kao interesantni u segmentu borbe protiv terorizma i provođenja efikasnih protuterorističkih aktivnosti i mjera.

Trenutno je važeća Strategija Bosne i Hercegovine za prevenciju i borbu protiv terorizma za period 2015. – 2020. godina donesena od strane Vijeća ministara Bosne i Hercegovine u julu 2015. godine. Analizirajući predmetnu strategiju u odnosu na pojam terorizma, vidljivo je da se u ovom dokumentu intenzivno koristi pojam terorizma na koji se uostalom strategija i odnosi, te koriste drugi sinonimi kao što je „sa terorizmom povezane pojave“, „terorističke pojave“, „terorističke prijetnje“ i slično. Strategija kao i Sigurnosna politika se ne bavi

definisanjem pojma terorizma šire od definicija sadržanih u važećim zakonima, čime bi se ostvario širi sociološki, politološki ili drugi aspekt prihvatljiv za bosanskohercegovački kontekst ili duh Strategije, posebno uvažavajući sve te polemike i diskusije oko definisanja pojma terorizma i broj raspoloživih definicija. Identično je identifikovano i u Strategiji Bosne i Hercegovine za prevenciju i borbu protiv terorizma za period 2010. – 2013. godina. Sve ovo nas navodi na razmišljanje i zaključak da je u našem – bosanskohercegovačkom kontekstu najprihvaćenije zakonsko određenje koje omogućava kakav – takav konsenzus po pitanju nekih osnovnih krivičnihopravnih elemenata terorizma.

Mišljenja smo da je neophodan širi društveni pristup ovom problemu (sociološki, politološki, filozofski i drugi) kako bi u ovim našim složenim odnosima izbjegli „zamke“ i zloupotrebu pojma terorizma i to ne isključivo gledajući u krivičnopravnom smislu nego i u svakodnevnom životu, medijskim istupima i kvalifikacijama (stručnim i laičkim). Argumentaciju za ovakvo mišljenje pronalazimo u činjenicama da se i danas vode diskusije (s različitim ciljevima) da li u Bosni i Hercegovini postoje terorističke grupe ili druge grupe i pojedinci koji mogu biti nosioci sigurnosnog interesantnog ugrožavanja u ovom sigurnosnom kontekstu, da li su određeni nasilni događaji iz prošlosti (ne)teroristički činovi grupa i pojedinaca, kolika je stvarna prijetnja terorizma u ili iz Bosne i Hercegovine i druga pitanja koja zasigurno u javnoj eksploataciji izazivaju uznemirenje i zbunjenost javnosti i utiču na ugled Bosne i Hercegovine i efikasnost sigurnosnih aktera. Zbog nepostojanja jasnih definicija ne postoji ni jasna distinkcija razumjevanja realne opasnosti ugrožavanja od terorizma od aktuelnih dnevno-političkih potreba pojedinaca i organizacija. Takođe, činjenica je da se u Bosni i Hercegovini sve ono što bi trebalo biti nacionalno (nacionalna politika, nacionalni interes i slično) još uvijek tretira kroz prizmu postojećih bosanskohercegovačkih nacija (etniciteta) vrlo često vezujući isto ponajprije za određene političke konglomerate, zbog čega se vrlo teško postiže općeprihvatljivo društveno mišljenje o tome da li je nešto realno moguća prijetnja (terorizam, nasilni ekstremizam i nešto drugo) ili je atak na određenu naciju, određeni narod ili društvenu skupinu ili određeni politički program. Sigurnosni subjekti koji su nadležni za ova sigurnosna pitanja zbog toga su vrlo često zbunjeni, jer su nerijetko po ovim pitanjima na udaru političkih uticaja koji u datom momentu procjenjuju zaštitu (nekog njima jasnog) „interesa“ kao primarni interes ne videći ili ne želeći da vide (opšti) sigurnosni interes. Ovdje bi smo mogli istaći da ne postoji šire razumjevanje ne samo terorizma, nego i ključnih pojmova i pojava koje su u vezi sa terorizmom, njihovih korjena, manifestacija i uopšte shvatanja osnovnih društvenih vrijednosti, kulture i tradicije, pa i stava da su teroristi

nosioi kriminalnih aktivnosti izvan šire društvene grupe.²⁰ Svjesni smo odgovora da je realno moguće da se ovo i ne želi shvatiti, da postoje određena unutrašnja ograničenja u tom smislu, koja se manifestuju između ostalog i kroz nedovoljnu unutrašnju saradnju, ali je jasno i da ta unutrašnja ograničenja utiču na sposobnost Bosne i Hercegovine, kao dio arhitekture šireg karaktera od nacionalnog (državnog), da ispuni svoje obaveze i adekvatno odgovori na sve sigurnosne zahtjeve, koji imaju uticaj na regionalnu i međunarodnu sigurnost.

4.2. Jačanje sistema sigurnosti BiH pod uticajem „11. septembra“

„Protuterorističko koaliranje“, pored utvrđivanja, podrazumjevalo je i ostvarivanje Sigurnosne politike i jačanje sistema sigurnosti Bosne i Hercegovine, između ostalog kroz harmonizaciju i jačanje pravnog okvira koji je s jedne strane omogućio odgovarajući institucionalni razvoj a sa druge, provođenje adekvatnih mjera usmjerenih ka suzbijanju međunarodnog terorizma. Pobrojati sve propise značajne za borbu protiv terorizma u Bosni i Hercegovini nije baš jednostavan zadatak, pogotovo u državno – pravnoj organizaciji kakvu ima Bosna i Hercegovina i na način da se pokuša odrediti važnost tih propisa u odnosu na primjenu. Međutim, svakako da su neki od propisa u direktnijem odnosu sa sprečavanjem i borbom protiv terorizma i njihovo postojanje i primjena se uglavnom veže za ovo važno pitanje. Zbog toga ćemo u opisu pravnog okvira za borbu protiv terorizma u Bosni i Hercegovini pomenuti neke od domaćih propisa koji omogućavaju djelovanje svih onih sigurnosnih aktera u Bosni i Hercegovini koji omogućavaju da Bosna i Hercegovina adekvatno odgovori svim oblicima ugrožavanja sigurnosti od terorizma i ispuni svoju ulogu u okviru Antiterorističke koalicije, a koji su doneseni u Bosni i Hercegovini nakon „11. septembra“. Prije toga moramo istaći činjenicu da je pravni okvir Bosne i Hercegovine, nakon 2001. godine, u velikom dijelu usklađen sa standardima UN-a i europskim standardima, kao i zahtjevima koji su proizašli iz antiterorističkih obaveza Bosne i Hercegovine na domaćem i međunarodnom planu. Izlaganje domaćeg pravnog okvira ujedno definiše i ključne aktere u borbi protiv terorizma ili bolje rečeno snage sistema sigurnosti.

²⁰ Neke policijske agencije i institucije u Bosni i Hercegovini, nakon formiranja posebnih organizacionih segmenata za prevenciju i borbu protiv terorizma bile su suočene sa pitanjima nužnosti formiranja takvih odjela, uz tvrdnje da su iste formirane kako bi „disciplinirale“ pripadnike pojedinih etničkih skupina za račun drugih, tretirajući organizaciono struktuisanje spram definisanih izazova, rizika i prijetnji isključivo u kontekstu navodne zaštite nacionalnog interesa i posmatranja sigurnosnog problema isključivo kao političkog pitanja u domenu nedovoljne percepcije i razumjevanja. Dakle, iako se radi o demokratskim principima stvar se definisala na već poznati način „mi i oni“ odnosno „mi se moramo zaštititi od drugih“.

Tokom 2003. godine unaprijeđen je krivično pravni okvir i to kroz Krivični zakon Bosne i Hercegovine (KZ BiH), Zakon o krivičnom postupku Bosne i Hercegovine (ZKP BiH) i Zakon o zaštiti svjedoka pod prijetnjom i ugroženih svjedoka.²¹ Institucionalni i legislativni reformski razvoj uslovio je donošenje novih zakona 2004. godine u kojoj su doneseni Zakon o Obavještajno sigurnosnoj agenciji Bosne i Hercegovine, Zakon o državnoj agenciji za istrage i zaštitu, Zakon o proizvodnji naoružanja i vojne opreme i Zakon o Graničnoj policiji Bosne i Hercegovine.²² Nakon toga, 2005. godine Bosna i Hercegovina donosi Zakon o odbrani

²¹ Krivični zakon Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik BiH“, brojevi: 3/03; 32/03; 37/03, 54/04; 32/07; 61/04; 30/05; 53/06; 55/06; 8/10; 47/14; 22/15; 40/15) koji smo prethodno pominjali u dijelu koji se odnosio na definisanje terorizma i srodnih pojava, predstavlja ključni domaći propis kojim su utvrđena krivična djela terorizma i propisane sankcije za učinioce tih djela. Kako ističu Simović i Šikman (2016): „Razvoj krivičnopravnih odredbi kojima se inkriminiše terorizam u Bosni i Hercegovini intenzivnije se odvija posljednjih 13 godina. On je pod velikim uticajem međunarodnopravnih odredbi koje tretiraju terorizam, koji se ogleda u njihovoj implementaciji u domaće zakonodavstvo.“

Zakon o krivičnom postupku Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik Bosne i Hercegovine“, brojevi: 3/03; 32/03; 36/03; 26/04; 63/04; 13/05; 48/05; 46/06; 76/06; 29/07; 32/07; 53/07; 76/07; 15/08; 58/08; 12/09; 16/09; 93/09 i 72/13) definiše procesne aspekte suprostavljanja terorizmu (subjekte, odnose, mjere i radnje). Zakon o krivičnom postupku BiH (kao i ostali zakoni o krivičnom postupku) ne poznaje posebne načine procesuiranja terorističkih akata, što konkretno znači da ne postoji razlika u procesuiranju krivičnih djela vezanih za terorizam i drugih krivičnih djela i sve procesne radnje provode se u skladu sa Zakonom o krivičnom postupku BiH, uvažavajući ljudska prava i slobode koje proističu iz brojnih međunarodnih dokumenata, a posebno iz Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda integrisane u Ustav BiH. Faktički ne postoje *lex specialis* odredbe ili, pak, posebni zakoni koji tretiraju pitanje terorizma (Simović i Šikman, 2016).

Zakon o zaštiti svjedoka pod prijetnjom i ugroženih svjedoka („Službeni glasnik BiH“, brojevi: 3/03; 21/03; 61/04 i 55/05) uređuje mjere koje osiguravaju zaštitu svjedoka pod prijetnjom i ugroženih svjedoka u krivičnim postupcima koje vodi Sud BiH ili Tužilaštvo BiH za krivična djela koja su u nadležnosti Suda. Standardi ove zaštite uvedeni su i u ostale „administrativno – pravne aranžmane“ (FBiH, RS i BDBiH) kroz donošenje vlastitih zakona o zaštiti svjedoka pod prijetnjom i ugroženih svjedoka u krivičnim postupcima.

²² Zakon o Obavještajno - sigurnosnoj agenciji Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik BiH“, brojevi: 12/04 i 20/04) osniva Obavještajno-sigurnosnu agenciju Bosne i Hercegovine (OSA), kao civilnu obavještajno – sigurnosnu instituciju odgovornu za prikupljanje, analiziranje, obradu i distribuciju obavještajnih podataka u svrhu zaštite sigurnosti, uključujući suverenitet, teritorijalni integritet i ustavni poredak Bosne i Hercegovine. „Prijetnje po sigurnost Bosne i Hercegovine“ definiše kao: prijetnje suverenitetu, teritorijalnom integritetu, ustavnom poretku, osnovama ekonomske stabilnosti Bosne i Hercegovine, kao i prijetnje po globalnu sigurnost koje su štetne po Bosnu i Hercegovinu, a naročito: terorizam, uključujući međunarodni terorizam, špijunaža usmjerena protiv Bosne i Hercegovine ili štetna po sigurnost Bosne i Hercegovine na bilo koji drugi način, sabotaža usmjerena protiv vitalne nacionalne infrastrukture Bosne i Hercegovine ili na drugi način usmjerena protiv Bosne i Hercegovine, organizirani kriminal usmjeren protiv Bosne i Hercegovine ili štetan po sigurnost Bosne i Hercegovine na bilo koji drugi način, trgovina drogama, oružjem i ljudima usmjerena protiv Bosne i Hercegovine ili štetna po sigurnost Bosne i Hercegovine na bilo koji drugi način, nezakonita međunarodna proizvodnja oružja za masovno uništenje, ili njihovih komponenti, kao i materijala i uređaja koji su potrebni za njihovu proizvodnju, nezakonita trgovina proizvodima i tehnologijama koje su pod međunarodnom kontrolom, radnje kažnjive po međunarodnom humanitarnom pravu, djela organiziranog nasilja ili zastrašivanja nacionalnih ili vjerskih skupina u Bosni i Hercegovini.

Zakon o Državnoj agenciji za istrage i zaštitu („Službeni glasnik BiH“, brojevi: 27/04; 63/04; 35/05; 49/09 i 40/12) utemeljuje Državnu agenciju za istrage i zaštitu (poznatija kao SIPA - skraćenica izvedena od engleskog naziva „*State Investigation and Protection Agency*“), kao policijsko tijelo BiH, odnosno upravna organizacija u sastavu Ministarstva sigurnosti, s operativnom samostalnošću, a radi obavljanja policijskih poslova. Ovim zakonom su utvrđeni i poslovi SIPA-e i to: sprečavanje, otkrivanje i istraga krivičnih djela iz nadležnosti Suda BiH, a posebno organiziranog kriminala, terorizma, ratnih zločina, trgovine ljudima i

Bosne i Hercegovine i Zakon o oružanim snagama Bosne i Hercegovine, Zakon o zaštiti tajnih podataka i Zakon o Službi za poslove sa strancima.²³ Potom, 2006. godine donoseni su

drugih krivičnih djela protiv čovječnosti i vrijednosti zaštićenih međunarodnim pravom, te teškog financijskog kriminala, zatim prikupljanje obavijesti i podataka o navedenim krivičnim djelima, praćenje i analiza sigurnosne situacije i pojava koje pogoduju nastanku i razvoju kriminaliteta i drugo. Državna agencija za istrage i zaštitu (SIPA) osnovana je 2002. godine (kao Agencija za informacije i zaštitu), usvajanjem *Zakona o Agenciji za informacije i zaštitu*, kojim je ova agencija definirana kao samostalna institucija BiH, odgovorna za prikupljanje i obradu podataka od interesa za provođenje međunarodnih i krivičnih zakona BiH, kao i za zaštitu vrlo važnih ličnosti, diplomatsko-konzularnih predstavništava i objekata institucija BiH, te diplomatskih misija. Usvajanjem *Zakona o Državnoj agenciji za istrage i zaštitu* u junu 2004. godine, Agencija za informacije i zaštitu transformirana je u Državnu agenciju za istrage i zaštitu, te je dobila policijska ovlaštenja i postala prva policijska agencija koja svoju nadležnost ostvaruje na cijeloj teritoriji BiH.

Zakon o proizvodnji naoružanja i vojne opreme („Službeni glasnik BiH“, brojevi: 9/04 i 25/09) uređuje proizvodnju i remont naoružanja i vojne opreme kao djelatnost od općeg interesa, kao i druga pitanja od značaja za proizvodnju i remont naoružanja i vojne opreme. Zakon precizno definiše šta su to naoružanje i vojna oprema, proizvodnja i remont. Kao naoružanje i vojna oprema se definišu sva oružana, ubojna i tehnička sredstva, te sredstva i sastavni dijelovi namijenjeni za opremanje, upotrebu, rukovanje, čuvanje, skladištenje, održavanje i nadzor oružanih, ubojnih i tehničkih sredstava, iz pozicije na najnovijoj „Zajedničkoj listi vojne opreme obuhvaćenoj Pravilima ponašanja Europske unije o postupanju kod izvoza oružja“ („Službeni glasnik BiH“, broj: 9/03).

Zakon o graničnoj policiji Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik BiH“, brojevi: 59/08 i 35/09) transformiše Državnu graničnu službu BiH koja je bila uspostavljena Zakonom o Državnoj graničnoj službi („Službeni glasnik BiH“, broj: 50/04) kao upravna organizacija u sastavu Ministarstva sigurnosti BiH s operativnom samostalnošću, osnovanu radi obavljanja policijskih poslova u vezi sa nadzorom i kontrolom prelaska granice BiH i drugih poslova propisanih zakonom, u Graničnu policiju Bosne i Hercegovine sa nadležnostima za provođenje odredbi Zakona o nadzoru i kontroli prelaska državne granice kako je propisano tim zakonom, provođenje odredbi Zakona o kretanju i boravku stranaca i azilu kako je propisano tim zakonom, sprečavanje, otkrivanje i istraživanje djela koja su propisana krivičnim zakonima u Bosni i Hercegovini, kao i drugi poslovi i zadaci.

²³ Zakon o odbrani Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik BiH“, broj: 88/05) regulira jedinstveni odbrambeni sistem BiH, uspostavlja i definiše lanac komandovanja i ulogu svih elemenata kako bi BiH imala pun kapacitet u civilnom nadzoru i zaštiti suvereniteta i teritorijalnog integriteta BiH. Zakon utvrđuje prava, dužnosti i postupke institucija BiH, Oružanih snaga BiH i entitetskih organa za odbranu suvereniteta i teritorijalnog integriteta, političke nezavisnosti i međunarodnog subjektiviteta BiH kao i pružanje pomoći civilnim vlastima. Odredbe ovog zakona koriste se u utvrđivanju elemenata nekih drugih krivičnih djela propisanih krivičnim zakonom. Tako za „formiranje paravojnih formacija“ ili „pridruživanje stranim paravojnim ili parapolijskim formacijama“ potrebno je postupanje protivno Zakonu o odbrani Bosne i Hercegovine odnosno Zakonu o službi u Oružanim snagama Bosne i Hercegovine.

Zakon o službi u Oružanim snagama Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik BiH“ brojevi 88/05; 53/07; 74/10 i 42/12) uređuje službu u Oružanim snagama BiH, sastav Oružanih snaga, prijem u službu, prava i obaveze osoba na službi u Oružanim snagama, status osoba tokom službe, sistem klasificiranja ljudstva, ocjene, unapređenja, upravljanje evidencijom personala i karijerom vojnih osoba, činove i oznake u Oružanim snagama, standarde ponašanja i druga statusna pitanja osoba na službi u Oružanim snagama.

Zakon o zaštiti tajnih podataka („Službeni glasnik BiH“, brojevi: 54/05 i 12/09) uređuje zajedničke osnove jedinstvenog sistema određivanja, pristupa, korištenja, čuvanja i zaštite od neovlaštenog otkrivanja, uništavanja i zloupotrebe tajnih podataka iz nadležnosti BiH, entiteta i ostalih nivoa državne organizacije BiH koji se odnose na javnu sigurnost, odbranu, vanjske poslove ili obavještajnu i sigurnosnu djelatnost, prestanak tajnosti takvih podataka, te postupak sigurnosne provjere i izdavanje sigurnosne dozvole za pristup tajnim podacima.

Zakon o službi za poslove sa strancima („Službeni glasnik BiH“, brojevi: 54/05 i 36/08) osniva Službu za poslove sa strancima kao upravnu organizaciju u sastavu Ministarstva sigurnosti, s operativnom samostalnošću za vođenje poslova i rješavanja pitanja iz nadležnosti, obavljanja administrativno-upravnih i inspeksijskih poslova propisanih Zakonom o strancima.

Zakon o implementaciji Konvencije o zabrani razvoja, proizvodnje, gomilanja i upotrebe hemijskog oružja i o njegovom uništenju i Zakon o primjeni određenih privremenih mjera radi efikasnog provođenja mandata Međunarodnog kaznenog suda za bivšu Jugoslaviju i drugih međunarodnih restriktivnih mjera.²⁴ Temeljem Zakona o primjeni određenih privremenih mjera radi efikasnog provođenja mandata Međunarodnog kaznenog suda za bivšu Jugoslaviju i drugih međunarodnih restriktivnih mjera, Vijeće ministara BiH je na 166. Sjednici održanoj 9. novembra 2011. godine, donijelo Odluku o provođenju restriktivnih mjera utvrđenih rezolucijama Vijeća sigurnosti Ujedinjenih naroda 1267 (1999), 1333 (2000), 1363 (2001), 1373 (2001), 1390 (2002), 1452 (2002), 1455 (2003), 1526 (2004), 1617 (2005), 1735 (2006), 1822 (2008) i 1904 (2009) prema članovima Al-Qaide, Usame bin Ladena, talibana i drugih pojedinaca, skupina, gospodarskih subjekata i organizacija s njima u vezi ("Službeni glasnik BiH", broj: 103/11). Odlukom je utvrđen način provođenja restriktivnih mjera propisanih nabrojanim rezolucijama Vijeća sigurnosti Ujedinjenih naroda, a koje se odnose i na Konsolidirani popis osoba, koje podliježu mjerama iz rezolucija 1267 (1999) i 1333 (2000). Takođe, na osnovu istog zakona Vijeće ministara BiH, na 75. sjednici održanoj 28. septembra 2016. godine, donijelo je Odluku o provođenju rezolucije 1373 (2001) Vijeća sigurnosti UN („Službeni glasnik BiH“, broj: 88/16), kojom je utvrđen postupak provođenja finansijskih restriktivnih mjera propisanih Rezolucijom 1373 (2001) Vijeća sigurnosti UN. U smislu odluke definisani su *lista označenih subjekata* (kao spisak fizičkih osoba, pravnih i drugih subjekata prema kojima se primjenjuju restriktivne mjere definisane članom 4. Zakona o primjeni određenih privremenih mjera radi efikasnog provođenja mandata Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju, te drugih međunarodnih restriktivnih mjera), *ovlaštena tijela* (Državna agencija za istrage i zaštitu, Obavještajno-sigurnosna agencija Bosne i

²⁴ Zakon o implementaciji Konvencije o zabrani razvoja, proizvodnje, gomilanja i upotrebe hemijskog oružja i o njegovom uništavanju („Službeni glasnik BiH“, brojevi: 15/06 i 72/13) definiše obaveze, zabrane i ograničenja, koji se tiču hemikalija u Bosni i Hercegovini, prema Konvenciji o zabrani razvoja, proizvodnje, gomilanja i upotrebe hemijskog oružja i njegovom uništavanju ("Službeni list RBiH", Posebno izdanje-Međunarodni ugovori, broj: 7/96) u skladu s obavezama BiH.

Zakon o primjeni određenih privremenih mjera radi efikasnog provođenja mandata Međunarodnog kaznenog suda za bivšu Jugoslaviju i drugih međunarodnih restriktivnih mjera („Službeni glasnik BiH“, broj: 25/06) utvrđuje primjenu međunarodnih restriktivnih mjera koje, u skladu s međunarodnim pravom, Bosna i Hercegovina primjenjuje protiv država, međunarodnih organizacija, teritorijalnih jedinica, pokreta ili fizičkih i pravnih subjekata te drugih subjekata obuhvaćenih međunarodnim restriktivnim mjerama, eksplicitno onih utvrđenih rezolucijama Vijeća sigurnosti Ujedinjenih naroda. Međunarodne restriktivne mjere uključuju: embargo na oružje, potpune ili djelimične restrikcije uvoza ili izvoza, restrikcije ulaska u zemlju, finansijske restrikcije, te druge mjere u skladu s međunarodnim pravom. Međunarodne restriktivne mjere Bosna i Hercegovina primjenjuje zbog provođenja međunarodnih pravnoobavezujućih odluka Ujedinjenih naroda ili kada se pridruži restriktivnim mjerama Evropske unije ili u drugim slučajevima u skladu s međunarodnim pravom.

Hercegovine, Federalno ministarstvo unutrašnjih poslova, Ministarstvo unutrašnjih poslova Republike Srpske, Policija Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine i nadležna tužilaštva) i *nadležna tijela* (nadležne institucije, banke i druge finansijske institucije, osiguravajuća društva, kao i svi organi i institucije u Bosni i Hercegovini koje prema zakonu vode evidenciju o imovini koja je predmet navedenog zakona). Unapređenje antiterorističkih mjera slijedi u 2008. godini donošenjem Zakona o Direkciji za koordinaciju policijskih tijela i o agencijama za podršku policijskoj strukturi Bosne i Hercegovine i Okvirnog zakona o zaštiti i spašavanju ljudi i materijalnih dobara od prirodnih ili drugih nesreća u Bosni i Hercegovini²⁵, a zatim 2009. godine donošenjem Zakona o kontroli vanjskotrgovinskog prometa robe i usluga od strateške važnosti za sigurnost Bosne i Hercegovine, Zakona o kontroli kretanja oružja i vojne opreme, Zakona o međunarodnoj pravnoj pomoći u kaznenim stvarima i Zakona o nadzoru i kontroli prelaska državne granice.²⁶ U cilju jačanje finansijske discipline

²⁵ Zakon o Direkciji za koordinaciju policijskih tijela i o agencijama za podršku policijskoj strukturi Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik BiH“, broj: 36/08) osniva Direkciju za koordinaciju policijskih tijela, Agenciju za forenzička ispitivanja i vještačenja, Agenciju za školovanje i stručno usavršavanje kadrova i Agencija za policijsku podršku, i utvrđuje njihovu nadležnost i organizaciju. Zakonom su propisane sledeće nadležnosti Direkcije: komunikacija, saradnja i koordinacija između policijskih tijela BiH, komunikacija, saradnja i koordinacija između policijskih tijela BiH s odgovarajućim organima u BiH u vezi s pitanjima policijskih poslova međunarodnog karaktera ili od međunarodnog značaja, ili u vezi s pitanjima koja su u nadležnosti Suda BiH, komunikacija i saradnja s odgovarajućim stranim i međunarodnim organima u vezi s pitanjima policijskih poslova od međunarodnog značaja ili zajedničkog interesa, komunikacija, saradnja i koordinacija između policijskih tijela BiH te odgovarajućih organa u BiH sa odgovarajućim stranim i međunarodnim organima, primjena najboljih evropskih i drugih međunarodnih praksi koje se odnose na policijska pitanja u BiH, kao i drugi poslovi.

Okvirni zakon o zaštiti i spašavanju ljudi i materijalnih dobara od prirodnih ili drugih nesreća u Bosni i Hercegovini („Službeni glasnik BiH“, broj: 50/08) uređuje zaštitu i spašavanje ljudi i materijalnih dobara od prirodnih ili drugih nesreća u BiH, pri čemu se pod drugim nesrećama podrazumjevaju nesreće prirodnog porijekla ili nesreće koje je uzrokovao čovjek, konkretnog naziva, koje nisu obuhvaćene nekom drugom klasifikacijom, kao što su: rudarske nesreće, epidemije zaraznih bolesti, avionske nesreće, željezničke nesreće, tehničkotehnoške nesreće, posljedice terorističkih aktivnosti, neposredne ratne opasnosti i slično.

²⁶ Zakon o kontroli vanjskotrgovinskog prometa robe i usluga od strateške važnosti za sigurnost Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik BiH“, broj: 103/09) propisuje uslove za izvoz, uvoz i provoz oružja, vojne opreme, proizvoda dvojne i posebne namjene, te usluga u vezi s oružjem, vojnom opremom, proizvodima dvojne i posebne namjene.

Zakon o kontroli kretanja oružja i vojne opreme („Službeni glasnik BiH“, brojevi: 53/09 i 22/16) uređuje način i uslove pod kojim se obavlja kretanje oružja i vojne opreme unutar BiH, kretanje naoružanja vezano za prelazak držane granice radi uvoza, izvoza ili prevoza naoružanja, zatim definiše tijela nadležna za izdavanje odobrenja za kretanje naoružanja, podnošenje zahtjeva, sadržaj odobrenja, nadzor i kontrolu kretanja naoružanja, kao i evidentiranje i evidencije. temeljem ovog zakona ministar sigurnosti je donio Odluku o listi naoružanja i vojne opreme za čije je kretanje potrebno odobrenje („Službeni glasnik BiH“, broj: 62/17) kojom je određena Lista naoružanja i vojne opreme za čije kretanje je potrebno odobrenje Ministarstva sigurnosti BiH, u smislu provođenja Zakona o kontroli kretanja oružja i vojne opreme, te utvrđeno da Lista sadrži naoružanje i vojnu opremu koja se nalazi na: Zajedničkoj listi oružja i vojne opreme („Službeni glasnik BiH“, broj: 06/17), Listi roba posebne namjene („Službeni glasnik BiH“, broj: 25/17) i Listi roba dvojne namjene („Službeni glasnik BiH“, broj: 9/17).

Zakon o međunarodnoj pravnoj pomoći u kaznenim stvarima („Službeni glasnik BiH“, broj: 53/09) uređuje način i postupak pružanja međunarodne pravne pomoći u krivičnim stvarima, ako međunarodnim ugovorom

posebno u kontekstu suzbijanja pranja novca i sprečavanja finansiranja terorističkih aktivnosti i uspostavljanje međunarodnih standarda tokom 2014. godine donosen je Zakon o sprečavanju pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti.²⁷ Zakon o strancima („Službeni glasnik BiH“ broj: 88/15) iz 2015. godine zamjenjuje Zakon o kretanju i boravku stranaca i azilu iz 2008. godine. Novi zakon propisuje uslove i postupak ulaska stranaca u BiH, uključujući vizni i bezvizni režim, putne isprave za strance, boravak stranaca u BiH, udaljavanje stranaca iz BiH, prihvatanje stranaca i stavljanje stranaca pod nadzor, kao i nadležnosti tijela vlasti u primjeni ovoga zakona, te druga pitanja u vezi s boravkom stranaca u BiH. Zakon propisuje i prekršaje i kazne za prekršaje počinjene povredom odredbi ovoga zakona. Zakon o programu zaštite svjedoka u Bosni i Hercegovini („Službeni glasnik BiH“, broj: 36/16) donesen je 2016. godine u cilju osiguranja efikasne zaštite svjedoka prije, tokom i nakon krivičnog postupka, kako bi se svjedocima omogućilo slobodno i otvoreno svjedočenje u krivičnim postupcima. Propisano je da se Program može primijeniti kada se dokazuje neko od krivičnih djela: protiv integriteta Bosne i Hercegovine, protiv čovječnosti i vrijednosti zaštićenih međunarodnim pravom, terorizma, krivičnih djela koja se vrše na organiziran način (organizirani kriminal) ili za koja se po zakonu može izreći kazna u trajanju od pet godina ili teža kazna. Iste godine donesen je i Zakon o obilježavanju malog oružja, lakog naoružanja i pripadajuće municije

nije drugačije određeno ili ako međunarodni ugovor ne postoji, u svim postupcima u pogledu krivičnih djela za čije je krivično gonjenje u vrijeme podnošenja zamolnice za pravnu pomoć nadležan pravosudni organ države moliteljice, u prekršajnim postupcima pred sudovima ili upravnim organima u pogledu prekršaja za koje su prema propisima u Bosni i Hercegovini predviđene zatvorske ili novčane kazne, kao i u slučajevima kada u navedenim postupcima odluka upravnog organa može dovesti do pokretanja postupka pred sudom koji je stvarno nadležan za krivične stvari. Međunarodna pravna pomoć pruža se, kad je to određeno međunarodnim ugovorom, i u odnosu na međunarodne sudove i druge međunarodne organizacije čiji je član Bosna i Hercegovina.

Zakon o nadzoru i kontroli prelaska državne granice („Službeni glasnik BiH“, brojevi: 53/09; 54/10 i 47/14) uređuje graničnu kontrolu i prelazak državne granice BiH (u daljnjem tekstu: državna granica), granične prijelaze, graničnu liniju, zaštitno područje, prijenos i kontrolu prijenosa oružja i municije preko državne granice, međunarodnu graničnu policijsku saradnju, prikupljanje podataka i vođenje evidencija, te druga pitanja koja su u vezi s graničnom kontrolom.

²⁷ Zakon o sprečavanju pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti („Službeni glasnik BiH“, brojevi: 47/14 i 67/16) propisuje mjere, radnje i postupke u finansijskom i nefinansijskom sektoru koje se preduzimaju s ciljem sprečavanja i otkrivanja pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti, zatim propisuje obveznike provođenja mjera, radnji i postupaka koji su dužni postupati po ovom zakonu, nadzor nad obveznicima u provođenju mjera, radnji i postupaka u finansijskom i nefinansijskom poslovanju, koji se preduzimaju radi sprečavanja pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti, zadatke i nadležnosti Finansijsko-obavještajnog odjela Državne agencije za istrage i zaštitu (FOO), međuinstitucionalnu saradnju nadležnih organa BiH, Federacije BiH, Republike Srpske, Brčko Distrikta BiH i ostalih nivoa državne organizacije BiH u sprečavanju pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti, međunarodnu saradnju u oblasti sprečavanja pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti, zadatke, nadležnosti i postupke drugih organa i pravnih osoba s javnim ovlaštenjima u sprečavanju pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti u BiH, kao i ostale poslove značajne za razvoj sistema za sprečavanje pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti.

(„Službeni glasnik BiH“, broj: 83/16) koji je utvrdio obavezu obilježavanja malog oružja i lakog naoružanja i pripadajuće municije, oznaka na oružju i municiji, obaveze i ovlaštenja proizvođača, uvoznika i nositelja zaliha, evidencija, te nadzor i upravne mjere propisujući takođe, da obilježavanju podliježu oružje i municija kod kojih se prepravkom zamjenjuju ili mijenjaju bitni konstruktivni dijelovi.

Iz prethodno navedenog možemo uočiti hronologiju i dinamiku razvoja bosanskohercegovačkog pravnog okvira za borbu protiv terorizma, koji se naravno, ne završava sa nabrojanim zakonima s obzirom da je na snazi još propisa kojima se uređuju različiti aspekti, koji su od važnosti u kontekstu napora Bosne i Hercegovine u uspostavljanju adekvatnog pravnog okvira koji će omogućiti efikasno sprečavanje i borbu protiv terorizma i drugih pojava koje se dovode u vezu s terorizmom. Izlaganjem propisa definisali smo i neke ključne sigurnosne aktere u provođenju protuterorističkih mjera u Bosni i Hercegovini, koji su dio sigurnosnog sistema Bosne i Hercegovine i djeluju na nivou Bosne i Hercegovine: Oružane snage Bosne i Hercegovine, Obavještajno sigurnosna agencija, Državna agencija za istrage i zaštitu, Granična policija, Služba za poslove sa strancima i Direkcija za koordinaciju policijskih tijela. Funkcionisanje krivično – pravnog okvira obezbjeđuju Sud i Tužilaštvo Bosne i Hercegovine. Sud Bosne i Hercegovine osnovan je Zakonom o Sudu Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik BiH“, broj 49/09, 74/09 i 97/09). U nadležnost ovog Suda koji primjenjuje KZ BiH *ratione materiae* spada krivično djelo terorizma (Sud BiH, 2017). Tužilaštvo Bosne i Hercegovine osnovano je Zakonom o Tužilaštvu Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik BiH“, broj 49/09 i 97/09), kako bi se osiguralo efikasno ostvarivanje nadležnosti države Bosne i Hercegovine i poštivanje ljudskih prava i vladavine zakona na njenoj teritoriji. U (Posebnom) Odjelu II ovog tužilaštva još tokom 2013. godine formirana su tri odsjeka, prema vrsti krivičnih djela iz okvira nadležnosti ovog Odjela: Odsjek za organizirani kriminal, Odsjek za privredni kriminal i Odsjek za korupciju, a naknadno 2015. godine, formiran je i Odsjek za terorizam (Tužilaštvo BiH, 2016). Značajne poslove, pogotovo u implementaciji postojećih strategija za prevenciju i borbu protiv terorizma i organizovanje mjera prevencije vrši Ministarstvo sigurnosti Bosne i Hercegovine osnovano 2003. godine, Zakonom o ministarstvima i drugim organima uprave Bosne i Hercegovine, kao jedno od ministarstava za obavljanje poslova uprave iz nadležnosti Bosne i Hercegovine. U sastavu ovog ministarstva kao upravne organizacije su Direkcija za koordinaciju policijskih tijela BiH, Granična policija BiH, Državna agencija za istrage i zaštitu, Agencija za forenzička ispitivanja i vještačenja, Agencija za školovanje i stručno usavršavanje kadrova,

Agencija za policijsku podršku i Služba za poslove sa strancima, čija se prava, dužnosti i operativna samostalnost uređuju posebnim zakonima. Ured za saradnju s Interpolom, kao samostalna služba u sastavu ovog ministarstva, prelazi u Direkciju kao sektor za međunarodnu operativnu policijsku saradnju s Interpolom, Europolom, SECI centrom i drugim međunarodnim organizacijama u skladu s važećim sporazumima.

Iako smo se u prethodnom koncentrisali uglavnom na propise koji su doneseni na nivou Bosne i Hercegovine i organe Bosne i Hercegovine, bilo bi nepotpuno i dijelom netačno izlaganje kada u nabrojanju ključnih aktera u borbi protiv terorizma ne bi naveli Federalno ministarstvo unutrašnjih poslova sa Federalnom upravom policijom, Ministarstvo unutrašnjih poslova Republike Srpske, Policiju Brčko distrikta Bosne i Hercegovine i 10 kantonalnih ministarstava unutarnjih poslova, koji vrše značajne poslove operativne prirode u oblastima sprečavanja i suzbijanja kriminaliteta, pa tako i terorizma i srodnih pojava. Rad i djelovanje ovih policijskih organa uređen je zakonima o policiji, odnosno unutrašnjim poslovima, zakonima o policijskim službenicima i drugim propisima. Ovi organi su takođe konstantno jačaju svoju organizacionu i institucionalnu strukturu za provođenje mjera i aktivnosti u borbu protiv terorizma i povezanih pojava. Značaj ovih policijskih organa naročito je izražen u oblasti preventivnog djelovanja.

Posmatrajući samo prethodno nabrojanu obavještajno – policijsku strukturu vidimo da istu u Bosni i Hercegovini prema iznesenom čini 18 agencija i organa, koji djeluju u Bosni i Hercegovini na različitim administrativno – pravnim nivoima vlasti. Ovoliki broj agencija i organa funkcioniše u uslovima različitih nadležnosti i ovlašćenja, u uslovima nepostojanja odgovarajućih komunikacionih kanala, nedefinisane saradnje i nepostojanja bilo kakve odgovornosti za nesaradnju. Ova situacija onemogućava „centralizaciju“ borbe protiv terorizma, a svakako implicira otežanu koordinaciju ili čak nepostojanje bilo kakve koordinacije, stvara svojevrsne „profesionalne rivalitete“ među agencijama i organima i onemogućava ostvarivanje jedinstvene politike u protuterorističkom djelovanju. Nepostojanje zajedničkih baza podataka, ostavlja mogućnost za cenzurisanje informacija i podataka prilikom širenja ili uopšte ne dijeljenje određenih podataka i informacija, čime je suštinski uloga Bosne i Hercegovine u provođenju efikasnih protuterorističkih mjera uvelika otežana.

4.3. Jačanje krivično-pravnog okvira

S obzirom na značaj krivično-pravnog okvira za borbu protiv terorizma i definisanje ključnih pojmova, koncepata i aktera u nastavku ćemo posebno izložiti krivično-pravni okvir i

neke njegove elemente, iz čega je vidljiv razvoj krivičnog zakonodavstva u periodu nakon „11. septembra“. Jačanje krivično-pravnog okvira u Bosni i Hercegovini ostvareno je kroz unapređenje zakonodavstva u sva četiri krivična zakona na snazi, preciznije tri krivična zakona i jedan krivični zakonik, u kojim su definisana krivična djela terorizma.

Krivični zakon Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik BiH“, 3/03; 32/03, 37/03, 54/04; 32/07, 61/04; 30/05; 53/06; 55/06; 8/10; 47/14; 22/15; 40/15) u Glavi XVII kao krivična djela protiv čovječnosti i vrijednosti zaštićenih međunarodnim pravom, između ostalih, propisuje krivična djela terorizma i srodna krivična djela: „Terorizam“ (član 201.), „Finansiranje terorističkih aktivnosti“ (član 202.), „Javno podsticanje na terorističke aktivnosti“ (član 202a.), „Vrbovanje radi terorističkih aktivnosti“ (član 202b.), „Obuka za izvođenje terorističkih aktivnosti“ (član 202c.). Dakle, krivično djelo terorizma propisano je u članu 201. kao teroristički čin s ciljem ozbiljnog zastrašivanja stanovništva ili prisiljavanja organa vlasti Bosne i Hercegovine, vlade druge zemlje ili međunarodne organizacije, da nešto izvrši ili ne izvrši, ili s ciljem ozbiljne destabilizacije ili uništavanja osnovnih političkih, ustavnih, privrednih ili društvenih struktura Bosne i Hercegovine, druge zemlje ili međunarodne organizacije, s tim da je kvalifikacioni oblik utvrđen u slučajevima ako je usljed krivičnog djela nastupila smrt jedne ili više osoba ili ako je učinitelj neku osobu s umišljajem lišio života, a posebna kazna je propisana za osobu koja nabavi ili pripremi sredstvo ili ukloni prepreku ili preduzme neku drugu radnju kojom stvori uslove za izvršenje krivičnog djela. Pored navedenih, u ovom zakonu propisano je u članu 162b. i krivično djelo „Protuzakonito formiranje i pridruživanje stranim paravojnim ili parapolicijskim formacijama“ (koje se u literaturi i praksi takođe tretira kao krivično djelo srodno krivičnom djelu terorizma), kojim se kao kažnjivo propisuje „ako neko protivno Zakonu o odbrani Bosne i Hercegovine ili Zakonu o službi u Oružanim snagama Bosne i Hercegovine organizira, rukovodi, obučava, oprema ili mobilizira pojedince ili grupe ljudi s ciljem pridruživanja, na bilo koji način, stranoj vojnoj, stranoj paravojnoj ili stranoj parapolicijskoj formaciji koje djeluju van Bosne i Hercegovine“. Pridruživanje ovakvoj formaciji se takođe propisuje kao kažnjivo, ili ako neko nabavlja ili osposobljava sredstva, uklanja prepreke, stvara plan ili se dogovara s drugima ili vrbuje drugoga ili preduzme bilo koju drugu radnju kojom se stvaraju uslovi za direktno počinjenje ovog krivičnog djela, ili ako javno, putem sredstava informiranja, distribuira ili na bilo koji drugi način uputi poruku javnosti, koja ima za cilj podsticanje drugog na izvršenje ovog krivičnog djela. Zakonom se između ostalog utvrđuje da se prethodno pomenute odredbe neće primjenjivati na osobe koja su na zakonit način stekla državljanstvo strane zemlje priznate od strane Bosne i Hercegovine u čijoj vojsci ili vojnoj formaciji služe, ili služe vojnim

formacijama pod kontrolom međunarodno priznatih vlada od strane UN, formiranim na osnovu zakona. Krivičnopravni aspekt Bosne i Hercegovine u svjetlu borbe protiv terorizma doživio je značajne izmjene i prilagođavanja međunarodnim standardima i potrebama uglavnom nakon 11. septembra, unapređenjem kapaciteta države za borbu protiv terorizma, što između ostalih, primjećuju i Simović i Jovašević (2013) ističući da:

„Zapravo, uvođenjem više posebnih inkriminacija krivičnih djela terorizma u krivičnopravni sistem Bosne i Hercegovine, obezbijedena je potpuna zaštita ne samo međunarodne bezbjednosti i ustavnog uređenja Bosne i Hercegovine, već i efikasna krivičnopravna zaštita života i tijela ljudi, njihove imovine i javnog reda i pravnog poretka. Na taj način, unošenjem više krivičnih djela terorizma i propisivanjem strogih kazni zatvora za njihove učinioce, domaći zakonodavac je poštujući utvrđene evropske standarde obezbijedio efikasnu zaštitu najznačajnijih društvenih dobara i vrijednosti od svih oblika i vidova njihovog povređivanja ili ugrožavanja terorizmom i to u bilo kom obliku i vidu ispoljavanja. Tako su, uz odgovarajuće procesne pretpostavke propisane u Zakonu o krivičnom postupku Bosne i Hercegovine, kao i efikasnu i kvalitetnu međunarodnu policijsku i pravosudnu saradnju, neposredno sa drugim državama ili posredstvom Interpola ili Europolu ili Eurojusta, stvoreni neophodni uslovi za efikasnu i uspješnu borbu Bosne i Hercegovine sa savremenom pošasti koja se zove terorizam koji ne poznaje granice između pojedinih država.“

Krivični zakon Federacije Bosne i Hercegovine („Službene novine FBiH“, 36/03, 37/03, 21/04, 69/04, 18/05, 42/10, 42/11, 59/14 i 76/14) krivična djela terorizma propisuje u Glavi XVIII kao krivična djela: „Uzimanje talaca“ (član 200.), „Terorizam“ (član 201.) i „Finansiranje terorističkih aktivnosti“ (član 202.). Krivično djelo terorizma propisuje kao teroristički čin s ciljem ozbiljnog zastrašivanja stanovništva ili prisiljavanja organa vlasti u Federaciji da što učini ili ne učini, ili s ciljem ozbiljnog narušavanja ili uništavanja osnovnih političkih, ustavnih, privrednih ili društvenih struktura jedinica u Federaciji, s tim da će učinitelj strožije kazniti ako je nastupila smrt jedne ili više osoba, ili ako je učinitelj neku osobu usmrtio s umišljajem.

Krivični zakonik Republike Srpske („Službeni glasnik Republike Srpske“, 64/17) krivična djela terorizma propisuje u Glavi XXIII kao krivična djela: „Terorizam“ (član 299.), „Finansiranje terorističkih aktivnosti“ (član 300.), „Stvaranje terorističkih grupa ili organizacija“ (član 301.), „Javno podsticanje na terorističke aktivnosti“ (član 302.), „Vrbovanje i obučavanje za vršenje terorističkih djela“ (303.), „Formiranje i obučavanje grupa radi pridruživanja stranim terorističkim organizacijama“ (član 304.) i „Uzimanje talaca“ (član 305.). Krivično djelo terorizma propisuje kao jedno od taksativno nabrojanih djela

izvršenih u cilju ozbiljnog zastrašivanja građana ili prisiljavanja organa vlasti Republike Srpske da nešto izvrše ili ne izvrše, ili u cilju ozbiljnog narušavanja ili uništavanja osnovnih ustavnih, političkih, ekonomskih ili društvenih struktura Republike Srpske, koje može nanijeti ozbiljnu štetu Republici Srpskoj.

Krivični zakon Brčko distrikta Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik Brčko distrikta BiH“, 33/13, 26/16 i 13/17) krivična djela terorizma propisuje u Glavi XVIII kao krivična djela: „Uzimanje talaca“ (član 197), „Terorizam“ (član 198) i „Finansiranje terorističkih djelatnosti“ (član 199). Krivično djelo terorizma propisuje kao teroristički čin počinjen s ciljem ozbiljnog zastrašivanja stanovništva ili prisiljavanja organa vlasti u Brčko distriktu Bosne i Hercegovine da nešto učini ili ne učini, ili s ciljem ozbiljne destabilizacije ili uništavanja osnovnih političkih, ustavnih, privrednih ili društvenih struktura ili vrijednosti Brčko distrikta Bosne i Hercegovine, s tim da će se učinilac strožije kazniti ako je zbog krivičnog djela nastupila smrt jedne ili više osoba, ili ako je učinilac pri učinjenju krivičnog djela neku osobu s umišljajem lišio života.

Pod terorističkim činom, krivični zakoni u Bosni i Hercegovini, na uglavnom jedinstven način podrazumijevaju neke od radnji, koje s obzirom na svoju prirodu ili kontekst mogu ozbiljno oštetiti državu (entitet ili distrikt) ili međunarodnu organizaciju: *napad na život* osobe koji može prouzrokovati njegovu/njenu smrt, *napad na fizički integritet* osobe, protupravno *zatvaranje*, držanje zatvorenom ili na drugi način oduzimanje ili ograničavanje slobode kretanja druge osobe, s ciljem da nju ili nekoga drugoga prisili da što izvrši, ne izvrši ili trpi (otmica) ili uzimanje talaca, protupravno *zatvaranje*, držanje zatvorenom ili na drugi način oduzimanje ili ograničavanje slobode kretanja druge osobe, s ciljem da nju ili nekoga drugoga prisili da što izvrši, ne izvrši ili trpi (otmica) ili uzimanje talaca, *nanošenje velike štete* objektima Bosne i Hercegovine, vlade druge države ili javnim objektima, transportnom sistemu, objektima infrastrukture uključujući informacijski sistem, fiksnoj platformi koja se nalazi u kontinentalnom pojasu (nema u BD BiH), javnom mjestu ili privatnoj imovini, za koju štetu je vjerovatno da će ugroziti ljudski život ili dovesti do znatne privredne odnosno materijalne (RS) štete, *otmica* vazduhoplova, broda ili drugog sredstva javnog saobraćaja ili za prevoz roba, *proizvodnja, posjedovanje, sticanje, prevoz, snabdijevanje, korištenje ili osposobljavanje za korištenje oružja, eksploziva, nuklearnog, biološkog ili hemijskog oružja* ili radioaktivnog materijala, kao i istraživanje i razvoj biološkog i hemijskog oružja ili radioaktivnog materijala (BiH, FBiH, BD BiH), kao i posjedovanje ili korištenje uređaja za aktiviranje ili emitovanje radioaktivnog ili jonizirajućeg zračenja, korištenje ili oštećenje nuklearnog objekta tako da bi moglo doći do ispuštanja ili opasnosti od ispuštanja

radioaktivnog materijala, ili upotrebom sile ili prijetnje, ili zahtijevanje radioaktivnog materijala, uređaja za aktiviranje, raspršivanje ili emitovanje radioaktivnog materijala ili nuklearnog objekta (RS), *ispuštanje opasnih materija ili izazivanje požara, eksplozija ili poplava s posljedicom ugrožavanja ljudskih života, ometanje ili zaustavljanje snabdijevanja vodom, električnom energijom ili drugim osnovnim prirodnim resursom s posljedicom ugrožavanja ljudskih života, prijetnja* učinjenjem nekog od nabrojanih djela, s tim da je u KZ RS u posebnom stavu inkriminirana prijetnja izvršenjem ili priprema nekog od nabrojanih djela.

Terorističku grupu krivični zakoni (Bosne i Hercegovine i Brčko distrikta BiH) definišu kao organiziranu grupu koju čine najmanje tri osobe, koja je formirana i djeluje u određenom vremenskom periodu s ciljem izvršenja nekog od krivičnih djela terorizma. *Teroristički čin* na identičan način propisuje i Zakon o sprečavanju pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti („Službeni glasnik BiH“, broj 47/14 i 67/16). U ovom zakonu se dalje definiše terorista kao osoba koja sama ili s drugim osobama, s namjerom, neposredno ili posredno, *izvrši ili pokuša da izvrši* teroristički akt, zatim *podstrekava ili pomaže* u izvršenju terorističkog akta ili s namjerom ili sa saznanjem o namjeri grupe osoba da izvrši teroristički akt, *doprinese, odnosno doprinosi izvršavanju* terorističkog akta. Teroristička organizacija se ovim zakonom definiše kao organizirana grupa osoba koja s namjerom, neposredno ili posredno, *izvrši ili pokuša da izvrši* teroristički akt, odnosno *podstrekava, savjetuje ili pomaže* u izvršenju terorističkog akta ili u pokušaju izvršenja terorističkog akta ili s namjerom ili sa saznanjem o namjeri grupe osoba da izvrši teroristički akt, *doprinese, odnosno doprinosi izvršavanju terorističkog akta ili pokušaju* izvršenja terorističkog akta.

4.4. Terorizam i bosanskohercegovački kontekst – realnost ili interpretacija

Iako su značajni rezultati i efekti Bosne i Hercegovine u provođenju (anti)protuterorističkih mjera, posebno u ulozi članice Antiterorističke koalicije, događaji u Bosni i Hercegovini i u vezi sa Bosnom i Hercegovinom, koji su uslijedili nakon „11. septembra“ nameću potrebu stalnog preispitivanja i analize državnog okvira i napora u sprečavanju i borbi protiv terorizma. U namjeri da pokušamo približiti bosanskohercegovački kontekst, krenućemo prije svega sa nabrojanjem događaja zabilježenih u Bosni i Hercegovini nakon 11. septembra 2001. godine, koji su kvalifikovani kao teroristički akti ili su posmatrani u tom kontekstu iz vizura različitih društvenih aktera u odnosu na prirodu događaja, samu percepciju i/ili intepretaciju događaja (stručnu i medijsku). Prema raspoloživim podacima u

periodu 2001. – 2018. godina u ovom smislu zabilježeni su sledeći napadi u Bosni i Hercegovini i u inostranstvu a povezani ili dovođeni u vezu sa Bosnom i Hercegovinom:

- „Samoproглаšeni 'vehabija', Muamer Topalović iz Konjica, 24. decembra 2002. godine, upao je u kuću hrvatske povratničke obitelji Anđelić u selu Kostajnica i ubio tri člana (Međunarodna krizna grupa, 2013). Topalović je tokom sudskog procesa priznao da je ubistva počinio iz vjerskog fanatizma, za šta je osuđen na 35 godina zatvora“ (Nezavisne novine, 2015).
- „Federalna policija je 20. oktobra 2005. godine, uhapsila četiri osobe, Mirsada Bektaševića, Abdulkadira Cesura, Bajru Ikanovića i Senada Hasanovića, zbog posjedovanja skoro dvadeset kilograma eksploziva i druge opreme. Sud BiH je iste 21. maja 2007. godine proglasio krivim za planiranje terorističkih aktivnosti i izrekao im kazne u trajanju od šest mjeseci do osam godina (Međunarodna krizna grupa, 2013). Mirsad Bektašević zvan Maksimus sa još tri osobe osuđen zbog planiranja bombaškog napada na neidentifikovanu metu u Evropi. Policija je u njegovom stanu u Sarajevu pronašla eksploziv, pištolj, municiju i DVD s uputstvom kako napraviti bombu. Tada se pretpostavljalo da je meta napada trebalo da bude Američka ambasada u Sarajevu“ (Nezavisne novine, 2015).
- „Vedad Hafizović je 27. februara 2006. godine ubio svoju majku jer nije htjela da se moli sa njim. Smješten je u zdravstvenu ustanovu jer je zaključeno da je mentalno labilan“ (Međunarodna krizna grupa, 2013)
- „Porijeklom iz Bosne i Hercegovine, Sulejman Talović, 12. februara 2007. godine, ubio je pet i ranio četiri osobe u tržnom centru u Salt Lake City (Sjedinjene Države), prije nego ga je ubila policija. Nije pronađen dokaz o ideološkim ili političkim motivima njegovog napada“ (Međunarodna krizna grupa, 2013)
- „U srednjobosanskom gradu Vitezu, 9. oktobra 2008. godine, eksplodirala je bomba u tržnom centru, pri čemu je jedna osoba poginula a jedna ranjena. Ovaj slučaj je procesuiran pred državnim sudom kao teroristički čin, iako su zvaničnici i mediji sugerirali da se izvjesnije radi o organiziranom kriminalu. Suvad Đidić i Amir Ibrahim su osuđeni na po devet i dvije godine zatvora“ (Međunarodna krizna grupa, 2013)
- „Anes Subašić, porijeklom iz BiH i državljanin Sjedinjenih Država uhapšen je 27. jula 2009. godine zajedno sa šest drugih osoba u Sjevernoj Karolini (Sjedinjene Države) a zatim osuđen na trideset godina zatvora zbog nelegalnog pribavljanja državljanstva i

udruživanje za pružanje materijalne podrške teroristima“ (Međunarodna krizna grupa, 2013)

- „Federalna policija je 5. novembra 2009. godine, izvršila niz racija na području Sarajeva i Bugojna pri čemu su uhapsili trojicu salafija, Rijada Rustempašića, Abdulaha Handžića i Edisa Velića, koji su bili i prije hapšeni te su bili pod policijskom prismotrom. Dvije godije kasnije su osuđeni na po četiri i po godine, tri godine i četiri mjeseca ponasob za ilegalno posjedovanje oružja (Međunarodna krizna grupa, 2013). Isti su pripremali terorističke napade na objekte Vlade Republike Srpske, Katoličke crkve, jedinica EUFOR-a i Oružanih snaga BiH koje su upućene u Irak“ (Nezavisne novine, 2015)
- „Jedan od najgorih terorističkih napada u BiH dogodio se u junu 2010. godine, u Bugojnu, kada je eksplozivna naprava (auto – bomba) postavljena i aktivirana na zidu Policijske uprave u Bugojnu. Poginuo je policajac Tarik Ljubuškić, dok je šest osoba povrijeđeno. Akteri ovog napada su uhapšeni i osuđeni na dugogodišnje zatvorske kazne, a glavnim organizatorom se smatra Haris Čaušević zvani Oks“ (Nezavisne novine)
- „Adis Medunjanin, porijeklom iz Bosne i Hercegovine, državljanin Sjedinjenih Država uhapšen je u avgustu 2010. godine i osuđen na doživotnu robiju u novembru 2012. godine za osujećen samoubilački napad bombom u podzemnoj željeznici u New Yorku“ (Međunarodna krizna grupa, 2013).
- „Mevlid Jašarević, 28. oktobra 2011. godine pucao je preko 40 minuta na Ambasadu Sjedinjenih Američkih Država u Sarajevu, koristeći automatsku pušku, ranivši pri tom lokalnog policajca. Jašarević je bio krivično poznat i proveo je neko vrijeme u selefijskoj zajednici u Gornjoj Maoči. Osuđen je na osamnaest godina zatvora 6. decembra 2012. godine što je najduža pojedinačna presuda za terorizam u Bosni i Hercegovini. Ova odluka je još u žalbenom periodu“ (Međunarodna krizna grupa, 2013).
- „U aprilu 2015. godine, Nerdin Ibrić upao je u policijsku stanicu u Zvorniku i ubio pripadnika Ministarstva unutrašnjih poslova Republike Srpske, te ranio dvojicu njegovih kolega. Napadač je ubijen u razmjeni vatre, a napad je okarakterisan kao 'pucanj u RS' i teroristički akt, iako su u javnost izašle i informacije da su oca Nerdina Ibrića početkom rata u BiH ubili upravo pripadnici zvorničke policije i drugih paravojnih jedinica iz Srbije, te da je ovo bio čin osvete. Istraga je takođe pokazala i da

se Ibrić posljednih mjeseci prije napada družio sa pripadnicima vehabijskog pokreta“ (Nezavisne novine, 2015).

- „Dana 18.11.2015. godine u Rajlovcu, Enes Omeragić, ubio je dva pripadnika Oružanih snaga Bosne i Hercegovine“ (Nezavisne novine, 2015).
- „Dana 24.11.2015. godine bačena je eksplozivna naprava na Policijsku upravu Zavidovići“ (Sektorski planski dokument 2018-2020).

Iako bi mogli postaviti pitanje relevantnosti iznesenih podataka, po pitanju pravne kvalifikacije ili ocjene da li se radi o terorističkim aktima ili ne, moramo se složiti da se radi o aktima nasilja na javnom mjestu i prema građanima Bosne i Hercegovine i pripadnicima međunarodne zajednice. Ovi događaji su svakako snažno determinirali sliku o Bosni i Hercegovini. Richard Holbrook (2008) u Washington Postu izjavio je „Da nije bilo Dejtonskog mirovnog sporazuma, vjerovatno bi 9/11 bio planiran u Bosni, a ne u Afganistanu“. Jasno je da se ovim uokviruje slika mnogih o Bosni i Hercegovini pogotovo posmatrača izvana i percepcije problema sa kojim se država suočila. Ako bi smo sublimirali iznesene podatke i prethodno pomenutu izjavu uz pretpostavku da je većina (vanjskog) razmišljanja o Bosni i Hercegovini u ovom duhu, Bosna i Hercegovina je realno suočena sa problemom sigurnosne prirode kojim se mora baviti. Nekada se naravno stvari i prenaglašavaju, zanemarujući sve one napore koje je Bosna i Hercegovina učinila, bez obzira da li su ti napori proizvod transformacije ili regulacije, samostalnih procesa ili uslovljenih određenim uticajima, ali definitivno sve do sada preduzete mjere (od „11. septembra“) nisu zbog nekog razloga spriječile nastupanje negativnih posljedica.

Prema Informaciji Ministarstva sigurnosti BiH o stanju sigurnosti u 2016. godini, sigurnosni izazovi Bosne i Hercegovine se moraju posmatrati između ostalog i u kontekstu „međunarodnog terorizma u svim njegovim pojavnim oblicima“. Kao unutrašnji izazovi pored ostalih definišu se: „visoka indoktrinacija terorista“, „postojanje onih vidova ekstremizma koji imaju za cilj ugrožavanje teritorijalnog integriteta Bosne i Hercegovine“, „problem povratka tih indoktriniranih 'dobrovoljaca' u Bosnu i Hercegovinu“, „izostanak bolje međusobne koordinacije i komunikacije među policijskim agencijama i sigurnosnim institucijama u BiH“. U informaciji je konstatovano i da „raspoloživi podaci ukazuju da je, pored vjerskog ekstremizma, u Bosni i Hercegovini vidno prisutan i etnički/nacionalni ekstremizam sa negativnim uticajem na sigurnosni ambijent“. Dakle, oblici ugrožavanja sigurnosti od terorizma i srodnih pojava u Bosni i Hercegovini su prisutni i višestruki i ne bi trebali da budu proizvod bilo kakve sigurnosne ili društvene dezorijentacije.

Bosanskohercegovači kontekst oslikava i pojava odlazaka državljana Bosne i Hercegovine na strana ratišta, uglavnom zone sukoba u Siriji/Iraku i Ukrajini, kontekstuirajući na taj način „strane terorističke borbe“ iz Bosne i Hercegovine. Naravno, pored ove činjenice posebne sigurnosne rizike u borbi protiv terorizma predstavlja i povratak ovih boraca pa čak i njihovih porodica u Bosnu i Hercegovinu. Prema istraživanju Azinovića i Jusića (2015) „moguće je zaključiti da su od proljeća 2012. do kraja 2014. godine u Srijju/Irak otišla 192 odrasla državljanina Bosne i Hercegovine, muškarca i žena, i najmanje 25-ero djece.“ Kada je u pitanju povratak isti autori su došli do podataka da „[...]do početka 2015. godine iz Sirije/Iraka su se vratili 48 muškaraca i tri žene, dok 83 muškaraca i 32 žene i dalje borave tamo.“ (Azinović, Jusić, 2015: 36) Iako je trend odlazaka nakon 2015. godine zaustavljen, prema nekim mišljenjima zbog promjene situacije na terenu (u zoni konflikta), prema drugim, kao rezultat aktivnosti domaćih agencija za provođenje zakona u Bosni i Hercegovini, ostaje realni sigurnosni rizik u vezi sa povratkom naših državljana („stranih terorističkih boraca“) u Bosnu i Hercegovinu, čime će borba protiv terorizma i sve one mjere i aktivnosti agencija koje se povezuju sa povratkom ovih osoba biti znatno otežane.

Kako smo već imali priliku da se često osvjedočimo, bosanskohercegovačko gledište terorizma zavisi od niza faktora, uslovljenih, slobodni smo reći, fragmentiranošću bosanskohercegovačkog društva, postojanjem više različitih političkih filozofija, političkih nesuglasica, interesima proizašlim iz shvatanja nužnosti postojanja i opstanka najčešće u okviru partikularnih, etno, nacionalnih i vjerskih kolektiviteta. Na to da političke nesuglasice ponekad usložnjavaju borbu protiv terorizma u Bosni i Hercegovini ukazuju i pojedinci iz akademske zajednice. Prema nekim mišljenjima „u Bosni i Hercegovini postoji politička volja za borbu protiv terorizma ali samo deklarativno i ona se manifestuje kroz usvajanje strategije za borbu protiv terorizma i niz izjava koje daju zvaničnici Bosne i Hercegovine. Ono na što se posebno ukazuje je da kada dođe do terorističkog akta (kao što je npr. slučaj u Zvorniku), onda se pokaže podijeljenost društva i postojanje velikih političkih nesuglasica i gdje ih ne bi trebalo biti. U ovom smisu se navode različita tumačenja i mišljenja da li je neki događaj teroristički akt ili ne, analizira početna kvalifikacija Tužiteljstva BiH, provode ankete među građanima sa pitanjima da li se u radilo o terorističkom aktu, krvnoj osveti ili nekoj drugoj kvalifikaciji i slično“ (Deutsche Welle, Huseinović, 2015 a).

Iako je Bosna i Hercegovina do danas ostvarila određene rezultate na polju prevencije i borbe protiv terorizma, evidentno je da je unutrašnji kontekst Bosne i Hercegovine konstantno predstavljao manje ili više limitirajući faktor koji je opredjeljivao i nivo unutrašnje saradnje koja je čini se uvijek bila u drugom planu u odnosu na internacionalne napore i saradnju. Interesantno je da se nivo unutrašnje saradnje, pogotovo u dokumentima koja je prema

međunarodnim subjektima sačinjavala Bosna i Hercegovina, vrlo rijetko ocjenjuje kao nedovoljna, mnogo manje nego u dokumentima međunarodnih subjekata koji su po različitim osnovama sačinjavali izvještaje o Bosni i Hercegovini. I pored toga u dokumentima, koje je sačinjavala Bosna i Hercegovina i podnosila međunarodnim organima i organizacijama, analizom se mogu identifikovati sadržaji koji ukazuju na određene nedostatke u unutrašnjoj saradnji uslovljene različitim razlozima.

Tužilaštvo Bosne i Hercegovine na svojoj internet stranici naodi da je u 2004. godini, Odlukom Vijeća ministara Bosne i Hercegovine, uspostavljena Grupa za borbu protiv terorizma i jačanje sposobnosti za borbu protiv terorizma (Udarne grupa) koja radi pod vođstvom Tužilaštva Bosne i Hercegovine i nadzorom Ministarstva sigurnosti BiH. Utemeljenjem Udarne grupe za otkrivanje krivičnih djela terorizma, institucionalizirana je borba protiv terorizma u Bosni i Hercegovini. Navodi se dalje da se Tužilaštvo Bosne u Hercegovine, kroz učešće u radu ove Grupe, zalaže za sveobuhvatan pristup problemu terorizma na način da se u sredini, kakva je savremena bosanskohercegovačka realnost moraju procijeniti potencijalna žarišta iz kojih bi mogle proisteći djelatnosti, koje su i razlog utemeljenja ove Udarne grupe i da se kroz djelatnosti Grupe, tokom 2005. godine, radilo na uspostavi kontakta i saradnje sa ekspertima Vijeća Europe i Vijeća sigurnosti UN-a iz oblasti terorizma (Tužilaštvo Bosne i Hercegovine, 2017). Blizu deceniju poslije toga, sredinom 2013. godine, naslov „Oformljena Udarne grupa za borbu protiv terorizma“, članak je na internet portalu koji prenosi informaciju Srne prema kojoj se između ostalog navodi da „Udarne grupa predstavlja nastavak aktivnosti koje BiH preuzima na jačanju kapaciteta za borbu protiv terorizma koje se provode od 11. septembra 2001. godine, nakon napada na SAD, kada je u BiH osnovan Komitet za borbu protiv terorizma, te kasnijih aktivnosti formiranja udarnih i operativnih grupa za borbu protiv terorizma koje su pokrenute nakon 2004. godine“ (Klix, 2013).

U formalnim izvještajima teško se identifikuju pokazatelji ograničene ili otežane saradnje. Međutim analizom medijskih sadržaja mogu se uočiti pokazatelji percepcije (nedovoljne) saradnje unutar Bosne i Hercegovine uglavnom identifikovani nakon incidenata terorističkog ili nasilnog karaktera. Naravno da u ovom smislu moramo biti svjesni određenih senzacionalističkih i drugih interesnih pristupa, međutim i pored toga jasno je da su ovakva medijska tretiranja određenih događaja nastala na osnovu praktičnih situacija i pokazatelja određenih slabosti ili nedostatka jasnih procedura. Sve što se dešavalo u vezi sa uspostavljanjem kapaciteta za borbu protiv terorizma a posebno neposredni napadi sa elementima terorističkog nasilja izazivali su posebnu medijsku pažnju i fokus. Svaki put su

ovi napadi iznova aktualizirali sposobnost Bosne i Hercegovine da efikasno odgovori na ove događaje i s druge strane nudili rješenja kako da se određeni nedostaci otklone, kako da se ojača efikasnost i ojačaju kapaciteti. Pokazalo se da javnost iskazuje posebnu senzibilnost u odnosu na ove sigurnosne prijetnje i da pritisak javnosti i interesovanje za spremnost agencija za provođenje zakona postaju top teme. Tako npr. nakon napada u Rajlovcu (2015. godine) zabilježeni su medijski sadržaji koji apostrofiraju „upitnu djelotvornost sigurnosnog sistema u BiH“ ili „višeslojan, preskup i nefunkcionalan sigurnosni sistem“ (Deutsche Welle, Huseinović, 2015b) ili „Napad u Rajlovcu pokazao je svu nespremnost policijskih agencija u BiH i njihovu neorganizovanost. Apsurdno je da se i satima nakon napada raspravljalo ko je za šta nadležan“ (n1, Boris Brezo, 2015) ili „Petak Dan žalosti u BiH, za Tužilaštvu napad u Sarajevu teroristički akt“ (Radio Slobodna Evropa, Karabegović, Halimović, 2015a). Ovakav kontekst potvrđuje i sledeća izjava da „nema imunih na teroristička djela“ kao i da „...u BiH moramo shvatiti da je sigurnost potrebna svima, bez obzira na razlike. Mi, nažalost, sve posmatramo različito, pa i pitanja koja se odnose na sigurnost i terorizam što potvrđuju različite interpretacije događaja, uključujući terorističke akte. Sigurnosni sistem u BiH je višeslojan, trom, preskup i nefunkcionalan. U policijskim agencijama BiH je 21.000 ljudi. S obzirom na broj ljudi koji se u BiH bave sigurnosnim pitanjima, morali bismo biti mnogo efikasniji, mnogo kvalitetnije organizirati praćenje sigurnosnih pojava i kriminalističku kontrolu. Tada bi rizici od događaja kao što je ubistvo dvojice vojnika OS BiH bili svedeni na minimum“ [...] “policijske agencije u BiH trebaju drugačiji koncept funkcioniranja 'uz uvažavanje administrativnih podjela u BiH“ (Deutsche Welle, Jovičić, 2015). Kovačević za Radio Slobodna Evropa (2015a) na nastalu situaciju (izazvanu aktima nasilja u to vrijeme) objašnjava:

„Ne možemo reći da policija nije spremna. Policija radi svoj posao, ali na operativnom nivou. Problem je rukovodni kadar u tim službama koji je, inače, biran po političkim kriterijima, gdje je pripadništvo određenoj stranci, ili simpatizerstvo, ili čak rodbinske veze s nekim visoko pozicioniranim političarima kriterij da se osoba imenuje za visokog policijskog predstavnika. Ljudi na odgovornim pozicijama ne znaju šta znači strateški razmišljati i kako strateški i operativno se djeluje. Operativci znaju, ali bez naređenja niko ne može da djeluje“.

Neminovno ovakva situacija je postala i predmet izvještavanja institucionalnih međunarodnih tijela iz Bosne i Hercegovine. U Izvještaju za Bosnu i Hercegovinu za 2015. godinu sačinjenom od strane Europske komisije (2015) „saradnja odnosno poboljšanje i jačanje saradnje“ je „konstatacija koja dominira“ slobodni smo reći i nameće se kao „imperativ djelovanja“. Naime, u dokumentu je jasno potencirana potreba poboljšanja saradnje

zakonodavnih tijela, saradnja između vlasti i organizacija civilnog društva, koordinacija i saradnja svih institucija u cijeloj državi u borbi protiv organizovanog kriminala, interresorna saradnja između tijela za provođenje zakona, saradnja između policija i tužilaštva, pravosudna saradnja i saradnja između država u regiji. U posebnom poglavlju koje se odnosi na policiju konstatovano je: „[...] opći nedostatak koordinacije i saradnje između organa za provođenje zakona umanjuje sposobnost policije da pruži puni raspon usluga. Još uvijek nisu usvojeni propisi koji bi poboljšali pravni okvir za rad policije. Dok zakonodavstvo osigurava nezavisan i transparentan nadzor nad radom policije, uključujući i mehanizme javnih žalbi, njegovo provođenje u praksi je često puno nedostataka. Potrebno je stoga uložiti više truda u ograničenje nedozvoljenog uticaja, naročito u imenovanju visokih policijskih službenika, te u pitanja nejasnih pravila i općeg nedostatka saradnje i koordinacije između policijskih agencija i tijela [...], (Izvještaj za Bosnu i Hercegovinu za 2015. godinu, Radni dokument osoblja Komisije, 2015). Poseban segment posvećen je protuterorističkom djelovanju u vezi s čim se konstatuje da se „kapaciteti Protuterorističke radne grupe još uvijek trebaju znatno ojačati“. Dalje se navodi da operativni dio radne grupe još uvijek čeka da se reguliše finansiranje i potvrdi formalni status njenih članova. Kapaciteti Tužilaštva Bosne i Hercegovine za borbu protiv terorizma su i dalje nedovoljni. Pojava stranih terorističkih boraca zahtjeva posvećen pristup obavještajnih i službi za provođenje zakona te dosljednu pravosudnu politiku naspram počinitelja krivičnog djela. Potrebno je pojačati napore da se uoče, spriječe i razbiju kretanja stranih terorističkih boraca koji odlaze u ratne zone kao što su Irak i Sirija.“ (Radni dokument osoblja Komisije, Izvještaj za Bosnu i Hercegovinu za 2015. godinu, 2015). Kada je u pitanju finansijski aspekt istraga, zamrzavanje imovine i rad Udarne grupe za borbu protiv terorizma u izvještaju se konstatuje da „ne postoji sistematična politika u vršenju ozbiljnih finansijskih istraga, a zamrzavanje imovine kao mjera predostrožnosti se u ranoj fazi istrage ne primjenjuje često. Zabilježena su česta curenja informacija u medije, čime se krši povjerljivost istraga. Udarne grupa za borbu protiv terorizma ne funkcioniše propisno i njen kapacitet treba dodatno ojačati.“ (Radni dokument osoblja Komisije, Izvještaj za Bosnu i Hercegovinu za 2015. godinu, 2015) Nastavlja se sa preporukom za „intenziviranje napora za sprečavanje radikalizacije i reagovanja na pojavu stranih terorističkih boraca, otklanjanje nedostataka u pravnom okviru koji se odnosi na sprečavanje pranja novca, kao i usvajanje i sprovođenje nove strategije i akcionog plana za borbu protiv pranja novca“. U izvještaju se ističe da „neke zakonske odredbe sprečavaju razvoj efikasnog institucionalnog okvira na državnom nivou. Konstatovano je da generalni nedostatak koordinacije i saradnje između agencija za sprovođenje zakona otežava sposobnost policije da izvršava svoje poslove.

Zakonodavstvo koje bi poboljšalo legalni okvir za policiju još nije usvojeno.“ (Radni dokument osoblja Komisije, Izvještaj za Bosnu i Hercegovinu za 2015. godinu, 2015)

Polemika stručna, naučna i medijska, uvijek se rasplamsa, na žalost, nakon teških događaja koji nose gubitke života, traume, strah i pitanja sigurnosne prognoze za budućnost. Do tada, kao da to i nisu najvažnija pitanja. Sjetimo se samo Bugojna, Zvornika, Sarajeva. Saradnja se uvijek potencira nakon teških događaja, sazivaju se koordinacije, sastanci, udarne grupe, vrše se procjene, daju ocjene, predlažu mjere, koje se vrlo teško ili nikad ne provedu do kraja.

U Izvještaju Europske komisije o Bosni i Hercegovini za 2016. godinu, iako se konstatuje da Bosna i Hercegovina ima određeni nivo napretka i pripreme za prihvatanje pravne stečevine EU, kao i da je postignut određeni napredak koji se odnosi na usvajanje strategije integriranog upravljanja granicama i novo zakonodavstvo za migracije i azil, potencira se da zemlja mora još uvijek postići međunarodne standarde za sprečavanje pranja novca i borbu protiv finansiranja terorizma i da su neophodni dalji naponi za koordinaciju i implementaciju. Procjenjuje se da bi u narednoj godini (dakle 2017. godini) Bosna i Hercegovina trebala dodatno poboljšati kapacitete za suzbijanje terorizma kroz bolju saradnju i koordinaciju i razmjenu kriminalnih obavještajnih podataka, sprečavanje radikalizacije i programe deradikalizacije, zatim ostvariti dalji napredak u implementaciji politike, naročito jačanjem Zajedničkog centra za analizu rizika, kapaciteta granične kontrole i kapaciteta za upravljanje migracijama, posebno prema ugroženim grupama, te osigurati efikasnu primjenu politika suzbijanja potražnje za drogama i uništenja oduzetih droga. Kada je u pitanju rad policija, ističe se da još uvijek nedostaje efikasan institucionalni okvir na državnom nivou, a da sistem za elektronsku razmjenu podataka iz policijskih i tužilačkih evidencija ne funkcioniše u cijeloj zemlji. Posebno je interesantna ocjena da opšti nedostatak koordinacije i saradnje između agencija za sprovođenje zakona otežava sposobnost policije da ispuni svoju ulogu (osvari svoje usluge). Potreba dodatnog uređivanja međusobne saradnje ističe se kroz činjenice da je u decembru 2015. i martu 2016. godine, Državna agencija za istrage i zaštitu potpisala sporazume o uzajamnom radu, pomoći i operativnoj saradnji sa policijom u kantonima, Federaciji, Republici Srpskoj i Distriktu Brčko, a da je Memorandum o razumijevanju radi poboljšanja policijske saradnje u kriznim situacijama potpisan između Federacije BiH i pet kantona u oktobru 2015. godine. Ističe se da su u aprilu Ministarstvo unutrašnjih poslova Republike Srpske i glavni tužilac u ovom entitetu potpisali Protokol o uspostavljanju foruma za saradnju između okružnih tužilaštava i centara javne bezbjednosti (danas policijskih uprava). U Izvještaju se daje ocjena da su potrebni dodatni naponi kako bi se ograničio nepotreban uticaj, posebno u imenovanje i razrješenje visokih policijskih službenika,

prevazišla dvosmislena pravila i opšti nedostatak saradnje i koordinacija između policijskih agencija i organa. U kontekstu terorizma u izvještaju za 2016. godinu je sadržana konstatacija da je još uvijek potrebno dodatno ojačati kapacitete radne grupe za borbu protiv terorizma i da operativna komponenta radne grupe i dalje čeka pravila za njeno finansiranje i potvrdu formalnog statusa svojih članova. Dalje se konstatuje da fenomen stranih terorističkih boraca zahtjeva posvećen pristup od strane obavještajnih službi i zajednice za sprovođenje zakona i dosljednu pravosudnu politiku prema učiniocima krivičnih djela, a preporučuju se napori za intenziviranje identifikacije, sprečavanja i ometanja protoka stranih terorističkih boraca koji putuju u oblast konflikta kao što su Irak i Sirija, kao i da deradikalizacija i programi prevencije radikalizacije tek treba da budu razvijeni i uvedeni (Radni dokument osoblja Komisije, Izvještaj za Bosnu i Hercegovinu za 2016. godinu, 2016).

U tekstu pod naslovom „Nova udarna grupa za borbu protiv terorizma na klimavim nogama“ iz 2016. godine daje se medijski osvrt na formiranje „državne“ Udarne grupe za borbu protiv terorizma ističući da je to „izazvalo novo politiziranje samog procesa i istovremeno uzrokovalo i konfuziju u vezi sa samim nazivom i nadležnostima“, što prema tekstu „poprima obrise još jedne političko-sigurnosne trakavice s neizvjesnim ishodom“ (Nezavisne novine, Šišić, 2016).

Ministarstvo sigurnosti BiH u 2016. godini, na pitanje zastupnika parlamenta o uspostavljanju Koordinacionog tijela za borbu protiv terorizma u Bosni i Hercegovini, u prijedlogu odgovora obrazlaže da zbog toga što je „terorizam globalni problem“, potrebno je uspostaviti mehanizam koordinacije, kroz koji bi sve relevantne institucije u državi zajedno „razgovarale o ovom problemu i tražile najbolja rješenja“. Konstatuje se da „devet godina od uspostavljanja Udarne grupe za borbu protiv terorizma ista nema sveobuhvatne nadležnosti u cilju adekvatnog postupanja u pogledu borbe protiv terorizma“. „Nakon analize dotadašnjeg rada grupe, te aktuelnih terorističkih aktivnosti i pojačane prijetnje terorizmom, došlo se do zaključka da postoji hitna i opravdana potreba da se dosadašnja Udarne grupa prekonstituiše u Koordinaciono tijelo“, kao stručno tijelo Vijeća ministara, koje bi svoj rad zasnivalo na multiagencijskom konceptu u svrhu koordiniranja radnji različitih nadležnih organa u BiH u segmentu borbe protiv terorizma. Dalje se objašnjava da je transformacija Udarne grupe u Koordinaciono tijelo, uz istovremeno formiranje Operativne grupe, koja će provoditi operativne mjere i radnje, a koju bi činili policijski „eksperti“ agencija za provođenje zakona u BiH, u cilju uspostavljanja jedinstvenog sistema koordinacije rada svih organa i institucija BiH i u BiH koji upravljaju sektorom sigurnosti, te otklanjanja neusklađenosti u radu. Brojnost organa i institucija u BiH angažovanih u protuterorističkom djelovanju naglašava obavezu uspostavljanja efikasnog mehanizma koordinacije u formulisanju i provođenju sveobuhvatne politike u ovoj oblasti. Napominje se da će ovo tijelo imati zadatke

određivanja sadašnjih i budućih izazova, rizika i prijetnji po nacionalnu sigurnost, kao i za određivanje državnih ciljeva u pogledu borbe protiv terorizma. Potreba formiranja ovog tijela naglašena je posljednjim terorističkim napadima u BiH, kao i sve učestalijim terorističkim napadima širom Evrope. Ističe se neophodnost sačinjavanja dokumenata sa preciznim operativnim procedurama, za postupanje u posebnim okolnostima i vanrednim situacijama, u cilju koordinisanog djelovanja, brzog i efikasnog protoka informacija u međusobnoj saradnji policijskih agencija, a isto tako između policijskih agencija i nadležnih pravosudnih organa i institucija, što bi kako se navodi dovelo do mehanizma poboljšane i kvalitetnije koordinacije koja je neophodna kada je u pitanju ustavno-pravno uređenje kao i uređenje bezbjednosnog sektora u BiH. Konstatuje se takođe da i pored činjenice što određene aktivnosti Koordinacionog tijela proizilaze iz već usvojenih strateških dokumenata organa i institucija BiH, u ovom trenutku u BiH evidentno, ne postoji tijelo koje će na jednom mjestu okupiti sve sigurnosne službe i institucije u BiH ili „zajedničke istražne timove koji bi saradivali u istrazi djela terorizma, zajedno sa nadležnim tijelima entiteta i Brčko distrikta BiH“ (Ministarstvo sigurnosti BiH, 2016).

Tokom 2016. godine, vodila se intenzivna polemika oko uspostavljanja odgovarajućeg tijela za borbu protiv terorizma u Bosni i Hercegovini (Koordinacionog tijela), koju su vrlo pažljivo pratili različiti društveni akteri pa i mediji koji su nerijetko na osnovu onoga što se dešavalo davali ocjenu o saradnji u ovom području djelovanja. U naslovu „BiH podijeljena i u borbi protiv terorizma“ tako medijski analizira odbacivanje prijedloga odluke o formiranju Koordinacionog tijela od strane Vlade Republike Srpske koja prijedlog tetira „kao pravni i politički presedan“ (Al Jazeera, 2016). U ovom tekstu prenosi tvrdnju ministra sigurnosti BiH „da je jasno da BiH treba bolje i koordiniranije djelovanje u slučaju terorizma te da se ne smije desiti da policijske agencije pregovaraju u čijoj je nadležnosti da reaguje“. „Volio bih da se to što prije desi i da omogućimo policajcima, tužiocima i ljudima iz struke da što prije počnu da saraduju, a ne da nas neki eventualno tragični napad natjera na to. Tada ćemo se baviti posljedicama, a ne sprečavanjem“ izjava je ministra sigurnosti koja se navodi u tekstu (Al Jazeera, 2016).

Nedostatnu saradnju ponajprije na političkom, ali i drugim nivoima pokazuju prethodno navedene i drugi medijski naslovi tipa „*Terorizam i mediji: Mnogo straha i malo objektivnosti*“ (Tačno.net, Ahmetašević, 2015), „*Ko koči saradnju u borbi protiv terorizma*“ (Radio Slobodna Europa, Đugum, 2016), „*Dogovorena intenzivnija suradnja OSA-e i CIA-e u borbi protiv terorizma*“ (Poskok.info, 2016), „*BiH protiv terorizma: Namamo sistem stepenovanja, niti se zna šta koja agencija radi*“ (Bosna Press, 2016), „*Poruka Evropi: BiH*

nije nikakva baza terorističkih grupa“ (n1, Brezo, 2017), „State Department: I dalje postoji opasnost terorizma u BiH“ (Al Jazeera, 2017).

Iako smo svjesni da mediji ponekad zbog različitih interesa (ne samo objektivnog informisanja) nastupaju senzacionalistički, ne možemo da se ne zapitamo kakav je subjektivni osjećaj građana Bosne i Hercegovine kada pročitaju ovakve naslove i da li stvarno postoje određeni problemi o kojim se izvještava?

Dobar dio 2017. i 2018. godine obilježila je „trakavica“ oko uspostavljanja zajedničke kontakt tačke sa Europolom, koja još uvijek nije završena, koji svakako u borbi protiv terorizma predstavlja značajan instrument i kanal za razmjenu podataka, informacija i saradnju. (Ne)saradnja po ovom pitanju ogledalo je i kompletna slika onoga što se dešava na ovom polju i pitanje je da li u datom trenutku i u odnosu na temu neko ima „drugačiji interes“ koji svakako nije kompatibilan sa zahtjevima borbe protiv terorizma ili bilo kojeg drugog oblika kriminala. Zaključujemo da i u ovom i drugim primjerima uvijek dominiraju određeni partikularni interesi bez obzira da li su oni proizvod zacrtane filozofije, međusobnog agencijskog rivaliteta ili možda čak upitnih kompetencija ključnih aktera.

Posmatrajući sa aspekta teorije i struke nameće se pitanje da li i poslije više od decenije(a) i nešto više, u Bosni i Hercegovini imamo situaciju u kojoj se borba protiv terorizma dovodi u pitanje „zbog izostanka ili nedovoljne koordinacije i saradnje“? Da li je nužno postojanje i djelovanje svih tih grupa i drugih tijela, posebno kada postoje odnosno uspostavljena su tijela sa nadležnostima za istraživanje terorizma kao krivičnog djela i fenomena. Da li su pripadnici agencija za provođenje zakona edukovani i posjeduju li znanja za suprostavljanje terorizmu i srodnim pojavama, pri čemu je saradnja i razmjena informacija zbog prirode ugrožavanja sigurnosti od terorizma svojevrsan *condicio sine qua non*? Da li je i kada je saradnja uslovljena „višim interesima“, pitanjima nadležnosti i slično?

Iako će neki tvrditi da se nesaradnja i nekoordinacija ne odnosi na operativno nego na političko polje (i kako na operativnom nivou sve funkcioniše), ne možemo se s tim složiti jer sve pethodno navedeno nam potvrđuje da unutrašnja saradnja između organa i institucija ipak nije razvijena na dovoljnom novu i da ne postoji nikakva odgovornost za nesaradnju. Teroristički i drugi incidenti slične prirode u kojem se zahtjeva saradnja, blagovremenost, koordinacija, efikasnost i drugo ukazuju da se Bosna i Hercegovina i dalje suočava sa određenim limitima u postupanju koji bi mogli proizvesti određene negativne posljedice kako u unutrašnjem kontekstu tako i na međunarodnom planu.

4.5. Implementacija univerzalnih instrumenata za borbu protiv terorizma

OSCE Akcioni plan iz Bukurešta za borbu protiv terorizma (2001) potvrđuje da konvencije Ujedinjenih nacija i rezolucije Vijeća sigurnosti Ujedinjenih nacija (UNSCR) predstavljaju globalni pravni okvir za borbu protiv terorizma i ističe da 12 relevantnih konvencija Ujedinjenih nacija i sedam protokola o pitanjima vezanim za terorizam, zajedno sa rezolucijama 1269 (1999), 1368 (2001), 1373 (2001) i 1377 (2001), pružaju osnovu za ovaj okvir i uključuju niz specifičnih elemenata za borbu protiv terorizma.

Jedan od oblika antiterorističkog internacionalnog koaliranja Bosne i Hercegovine jeste svakako i pristupanje, ratificiranje i provođenje određenih međunarodnih pravnih instrumenata u borbi protiv terorizma. Prema priručniku OSCE „Consolidated Reference for OSCE Anti-Terrorism Efforts“ radi se o univerzalnim pravnim instrumentima i amandanima koji se još nazivaju i „univerzalnim instrumentima za borbu protiv terorizma“ –UATI, koji su razrađeni, u okviru sistema UN-a, kako bi se spriječili teroristički akti (OSCE, 2017). Ovi instrumenti (ukupno 19 konvencija i protokola) su dogovoreni od 1963. godine do danas s ciljem: definiranja određenih vrsta terorističkog nasilja kao krivičnog djela prema konvencijama i protokolima, sankcionisanja tih aktivnosti (terorističkog nasilja) u svom domaćem pravu, uspostavljanja osnove za nadležnosti nad određenim prestupima (kao što su registracija, teritorijalnost ili državljanstvo) i uspostavljanje obaveza državama u kojoj se osumnjičeni nalazi, da ustanove nadležnost nad kršenjem konvencija i preduzmu krivično gonjenje u slučaju (ne)ekstradiranja, u skladu s drugim odredbama konvencije. Ovaj posljednji element obično se naziva principom „bez sigurnog utočišta za teroriste“, koji je Vijeće sigurnosti naglasilo Rezolucijom 1373 kao osnovnu antiterorističku obavezu država članica UN (OSCE, 2017). Prikaz dokumenata dat je u tabeli 3, kako slijedi:

Tabela 3: Univerzalni instrumenti za borbu protiv terorizma – konvencije i protokoli sa statusom Bosne i Hercegovine u odnosu na pojedinačni dokument²⁸

1	vazduhoplovna sigurnost	1963	<i>Konvencija o krivičnim djelima i nekim drugim aktima počinjenim u vazduhoplovu</i>	BiH
2	vazduhoplovna		(2014) Protokol o izmjeni Konvencije o krivičnim	-

²⁸ Status Bosne i Hercegovine u odnosu na pojedinačni dokument označili smo u koloni sa „BiH“, kojim se označava da je BiH strana pojedinog ugovora, prema podacima iz OSCE dokumenta *Status in the OSCE Area of the Universal Anti-Terrorism Conventions and Protocols as well as Other International and Regional Legal Instruments Related to Terrorism and Co-operation in Criminal Matters* (2015).

	sigurnost		djelima i nekim drugim aktima počinjenim u vazduhoplovu	
3	vazduhoplovna sigurnost	1970	<i>Konvencija o suzbijanju nezakonite otmice vazduhoplova</i>	BiH
4	vazduhoplovna sigurnost		(2010) Protokol o dopuni Konvencije o suzbijanju nezakonite otmice vazduhoplova	-
5	vazduhoplovna sigurnost	1971	<i>Konvencija o suzbijanju nezakonitih djela protiv sigurnosti civilnog vazduhoplovstva</i>	BiH
6	vazduhoplovna sigurnost		(1988) Protokol o suzbijanju nezakonitih akata nasilja na aerodromima za servisiranje međunarodnog civilnog vazduhoplovstva, dopuna Konvencije za suzbijanje nezakonitih djela protiv sigurnosti civilnog vazduhoplovstva	-
7	zaštita osoba i talaca	1973	<i>Konvencija o sprečavanju i kažnjavanju zločina protiv međunarodno zaštićenih osoba</i>	BiH
8	zaštita osoba i talaca	1979	<i>Međunarodna Konvencija protiv uzimanja talaca</i>	BiH
9	nuklearna sigurnost	1980	<i>Konvencija o fizičkoj zaštiti nuklearnog materijala</i>	BiH
10.	nuklearna sigurnost		(2005) Amandmani na Konvenciju o fizičkoj zaštiti nuklearnog materijala	-
11	pomorska sigurnost	1988	<i>Konvencija o suzbijanju nezakonitih djela protiv sigurnosti pomorske plovidbe</i>	BiH
12	pomorska sigurnost		(2005) Protokol na Konvenciju o suzbijanju nezakonitih djela protiv sigurnosti pomorske plovidbe	-
13	pomorska sigurnost	1988	<i>Protokol o suzbijanju nezakonitih djela protiv sigurnosti fiksnih platformi lociranih u kontinentalnom pojasu</i>	BiH
14	pomorska sigurnost		(2005) Protokol na Protokol o suzbijanju nezakonitih djela protiv sigurnosti fiksnih platformi lociranih u kontinentalnom pojasu	-
15	eksplozivi i bombe	1991	<i>Konvencija o označavanju plastičnih eksploziva u svrhe detekcije</i>	BiH
16	eksplozivi i	1997	<i>Međunarodna konvencija o suzbijanju terorističkog</i>	BiH

	bombe		<i>bombardovanja</i>	
17	finansiranje	1999	<i>Međunarodna konvencija o suzbijanju finansiranja terorizma</i>	BiH
18	nuklearna sigurnost	2005	<i>Međunarodna konvencija o suzbijanju nuklearnog terorizma</i>	-
19	vazduhoplovna sigurnost	2010	<i>Konvencija o suzbijanju nezakonitih djela u vezi sa međunarodnom civilnom avijacijom</i>	-

Kao odgovor na terorističke napade u Sjedinjenim Državama uslijedila je i „reakcija“ Vijeća sigurnosti Ujedinjenih nacija koja se ogleda kroz donošenje Rezolucije Vijeća sigurnosti Ujedinjenih nacija, broj 1373 (usvojena na 4385. sjednici Vijeća sigurnosti UN, 28. septembra 2001. godine). Predmetna rezolucija predstavljala je okvir za dalje postupanje država u borbi protiv terorizma i istom su definisani „politička obaveza, jačanje relevantnih međunarodnih standarda i sadržaji programa internacionalnih i nacionalnih aktivnosti protiv terorista“ (Pucula, 2001). U preambuli rezolucije 1373 jasno je naglašeno opredjeljenje kojim se potvrđuju UN Rezolucija 1269²⁹ (1999) i Rezolucija 1368³⁰ (2001), te osuđuju teroristički napadi u New Yorku i Pensilvaniji izvršeni 11. septembra 2001. godine, koji se potvrđuju kao akti međunarodnog terorizma i definišu kao prijetnja za međunarodni mir i sigurnost. Dalje se potvrđuje neotuđivo pravo na pojedinačnu i kolektivnu samoodbranu priznati Poveljom Ujedinjenih nacija (kako je to definisano i u Rezoluciji 1368) i neophodnost suprotstavljanja (kako je navedeno) svim sredstvima, u skladu sa Poveljom Ujedinjenih nacija, prijetnjama međunarodnom miru i sigurnosti izazvanim terorističkim aktima. Zatim se izražava zabrinutost zbog povećanja broja terorističkih napada u različitim regionima svijeta, inspirisanih netolerancijom i ekstremizmom, te pozivaju države da hitno zajednički djeluju radi prevencije i suzbijanja terorističkih akata kroz pospješivanje međusobne saradnje i potpunu primjenu relevantnih međunarodnih konvencija u vezi sa terorizmom. UN Rezolucija

²⁹ UN rezolucija iz 1999. godine kojom se nedovosmisleno osuđuju svi teroristički akti, metode i prakse, kao kriminal i bez opravdanja, te kojom je izražena zabrinutost zbog povećanja broja akata internacionalnog terorizma, kao i istaknuta odgovornost UN za održavanje međunarodnog mira i sigurnosti. Takođe, Rezolucijom 1269, između ostalog, pozivaju se države ka punoj implementaciji anti – terorističkih konvencija, saradnji u prevenciji i sprečavanju terorističkih akata, finansiranja terorizma i drugo (Security Council resolution 1269, 1999).

³⁰ UN rezolucija od 12. septembar 2001. godine, kojom se osuđuje napad od 11. septembra 2001. godine, izražava poštovanje prema žrtvama, porodicama i Vladi SAD, pozivaju sve države da rade zajedno u privedenju pravdi počinitelaca i svih drugih saizvršilaca, pomagača i sponzora kao i na zajedničke napore u prevenciju i suzbijanju terorističkih akata, punoj implementaciji anti – teorističkih konvencija i borbu protiv svih formi terorizma, u skladu sa Poveljom UN (Security Council resolution 1368, 2001).

1373 predstavlja priznanje potrebe država da dopune međunarodnu saradnju preduzimanjem dodatnih mjera za predupređivanje i suzbijanje finansiranja i pripremanja bilo kog terorističkog akta na svojim teritorijama svim pravno – dozvoljenim sredstvima, te potvrdu principa koji je (kako je u Rezoluciji i navedeno) Generalna skupština ustanovila svojom deklaracijom od oktobra 1970 (rezolucija 2625 (XXV)), koji je takođe potvrđen od strane Vijeća sigurnosti u njihovoj rezoluciji 1189 (1998) od 13. avgusta 1998, prema kome svaka država ima obavezu da se uzdrži od organizovanja, započinjanja, pomaganja ili učestvovanja u terorističkim aktima preduzetim u drugoj državi, ili pristajanja na aktivnosti organizovane na njenoj teritoriji radi izvršenja takvih akata. Rezolucija 1373 definiše obaveze država (pa tako i Bosne i Hercegovine) da:

- sprečavaju i suzbijaju finansiranje terorističkih akata;
- proglase za krivično djelo svjesno pribavljanje, dobavljanje ili prikupljanje, na bilo koji način, neposredno ili posredno, finansijskih sredstava svojih državljana ili na svojoj teritoriji, s namjerom da se takva sredstva koriste, ili sa znanjem da će se koristiti, radi izvršenja terorističkih akata;
- bez odlaganja zamrznu fondove i druga finansijska sredstva ili ekonomske resurse koji pripadaju *fizičkim osobama* koja vrše ili pokušavaju da izvrše terorističke akte ili učestvuju u izvršenju terorističkih akata ili ih omogućavaju; *pravnim subjektima* koji neposredno ili posredno poseduju ili kontrolišu takve osobe; *kao i fizičkim i pravnim subjektima* koja istupaju u ime ili po nalogu takvih osoba, uključujući sredstva koja potiču ili su nastala iz imovine koju neposredno i posredno poseduju ili kontrolišu takve i s njima povezane osobe;
- zabrane svojim državljanima i svim osobama na svojoj teritoriji da neposredno ili posredno čine dostupnim bilo kakve fondove, finansijska sredstva ili ekonomske resurse ili finansijske i druge povezane usluge, *osobama* koja vrše ili pokušavaju da izvrše terorističke akte, učestvuju u izvršenju terorističkih akata ili ih omogućavaju; *pravnim subjektima* koja neposredno ili posredno posjeduju ili kontrolišu takve osobe; *kao i fizičkim i pravnim subjektima* koja istupaju u ime ili po nalogu takvih osoba, uključujući sredstva koja potiču ili su nastala iz imovine koju neposredno i posredno posjeduju ili kontrolišu takve i s njima povezane osobe.³¹

³¹ Pored navedenog predmetnom rezolucijom se države pozivaju i na preduzimanje i primjenu niza mjera i aktivnosti u cilju efikasne prevencije i suzbijanja terorističkih ili drugih aktivnosti koje omogućavaju terorističko djelovanje i to:

Poseban aspekt Rezolucije 1373 se odnosi na konstataciju postojanja bliske veze između međunarodnog terorizma i transnacionalnog organizovanog kriminala, trgovine narkoticima, pranja novca, krijumčarenja oružja i protivzakonitog kretanja nuklearnih, hemijskih, bioloških ili drugih potencijalno smrtonosnih materijala, u vezi s čim je istaknuta potreba za pojačanom koordinacijom napora na nacionalnom, subregionalnom, regionalnom i međunarodnom planu, radi jačanja globalnog odgovora definisanom izazovu i prijetnji za međunarodnu sigurnost. Ovom rezolucijom osnovan je i Komitet Vijeća sigurnosti, sastavljen od svih članova Vijeća sigurnosti, radi nadgledanja sprovođenja ove rezolucije uz pružanje odgovarajuće stručne pomoći, a sve države su pozvane da izvjestе Komitet, najkasnije u roku od 90 dana od dana usvajanja Rezolucije, a prema rasporedu koji će utvrditi Komitet, o koracima preduzetim radi sprovođenja ove Rezolucije. S obzirom na značaj ove rezolucije važno je istaći da je Vijeće

uzdržavanje od pružanja bilo kakvog oblika aktivne ili pasivne podrške grupama ili pojedincima umiješanim u terorističke akte, uključujući tu i sprečavanje regrutacije članova terorističkih grupa i onemogućavanje snabdjevanja terorista naoružanjem;

preduzimanje svih neophodnih koraka radi predupređivanja izvršenja terorističkih akata, uključujući tu i dostavljanje ranog upozoravanja drugim državama kroz razmjenu informacija;

uskraćivanje utočišta onima koji finansiraju, planiraju, podržavaju, ili izvršavaju terorističke akte ili pružaju utočište takvim osobama;

onemogućavanje onima koji finansiraju, planiraju, pomažu ili izvršavaju terorističke akte uperene protiv drugih država i njihovih građana, da koriste njihove teritorije u te svrhe;

osiguranje da će svaka osoba koja učestvuje u finansiranju, planiranju, pripremanju i izvršavanju terorističkih akata ili u pružanju podrške terorističkim aktima biti izvedeno pred lice pravde i osigurati da će takvi teroristički akti, pored drugih mjera ustanovljenih protiv tih osoba, biti proglašeni za teška krivična djela u domaćim zakonima i drugim propisima i da će sankcija za ova djela u potpunosti odgovarati ozbiljnosti takvih terorističkih akata;

pružanje, jedna drugoj, najveće moguće pomoći radi sprovođenja istraga ili krivičnih postupaka u vezi sa finansiranjem ili podržavanjem terorističkih akata, uključujući tu i pomoć u prikupljanju dokaza neophodnih za sprovođenje postupka, a koji se nalaze u njihovom posjedu;

predupređivanje kretanja terorista ili terorističkih grupa efikasnom kontrolom granice i kontrolom izdavanja ličnih dokumenata i putnih isprava, kao i kroz mjere sprečavanja krivotvorenja i falsifikovanja ličnih dokumenata i putnih isprava i njihovog korišćenja na prevaru;

pronalazak načina za intenziviranje i ubrzavanje razmjene operativnih informacija, naročito u pogledu akcija ili kretanja terorista ili terorističkih mreža; krivotvorenih ili falsifikovanih putnih isprava; kljumčarenja oružja, eksploziva i drugih osjetljivih materijala; upotrebe komunikacionih tehnologija od strane terorističkih grupa; postojanja prijetnje nastale usljed posjedovanja naoružanja za masovno uništenje od strane terorističkih grupa;

razmjenu informacija u skladu sa međunarodnim i unutrašnjim pravom i saradnju u oblasti upravnih i pravosudnih pitanja radi sprečavanja izvršenja terorističkih akata, kao i saradnju, naročito kroz bilateralne i multilateralne sporazume, u prevenciji i suzbijanju terorističkih napada i preduzimanju mjera uperenih protiv počinioca takvih akata;

prihvatanje relevantnih međunarodnih konvencija i protokola o terorizmu u najkraćem mogućem roku, uključujući tu i Međunarodnu konvenciju za suzbijanje finansiranja terorizma od 9. decembra 1999;

jačanje saradnje i u potpunosti primjenu relevantne međunarodne konvencije i protokola koji su u vezi sa terorizmom i rezolucija Vijeća sigurnosti 1269 (1999) i 1368 (2001);

preduzimanje odgovarajućih mjera koje su u skladu sa relevantnim odredbama nacionalnog i međunarodnog prava, uključujući i međunarodne standarde ljudskih prava, prije dodjeljivanja izbegličkog statusa, u svrhu utvrđivanja da azilant nije planirao, pomagao ili učestvovao u izvršavanju terorističkih akata;

osiguranje, u skladu sa međunarodnim pravom, da izbjeglički status ne bude zloupotrebjen od strane izvršilaca, organizatora ili pomagača terorističkog akta, i da tvrdnje o političkoj motivaciji gonjenja ne budu priznate kao osnov za odbijanje zahtjeva za ekstradiciju osumnjičenih terorista.

ministara Bosne i Hercegovine 2016. godine donijelo Odluku provođenju Rezolucije 1373 (2001) Vijeća sigurnosti Ujedinjenih naroda („Službeni glasnik BiH“, broj 88/16), kojom je definisano značenje liste označenih osoba, zatim ovlaštena i nadležna tijela za provođenje rezolucije u Bosni i Hercegovini, postupak uvrštavanja fizičke i pravne osobe ili drugog subjekta na listu označenih osoba prema kojim će se primjenjivati restriktivne mjere, kao i prestanak primjene restriktivnih mjera i upravljanje imovinom čije je raspolaganje ograničeno rezolucijom. Takođe, svojom Odlukom o provođenju restriktivnih mjera utvrđenih rezolucijama Vijeća sigurnosti Ujedinjenih naroda 1267 (1999), 1333 (2000), 1363 (2001), 1373 (2001), 1390 (2002), 1452 (2002), 1455 (2003), 1526 (2004), 1617 (2005), 1735 (2006), 1822 (2008) i 1904 (2009) prema članovima Al-Qaide, Usame bin Ladena, talibana i drugih pojedinaca, skupina, gospodarskih subjekata i organizacija s njima u vezi („Službeni glasnik BiH“, broj: 103/11) donesenoj na sjednici održanoj 9. novembra 2011. godine, Vijeće ministara Bosne i Hercegovine je uredilo način provođenja restriktivnih mjera koje su propisane predmetnm rezolucijama a koje se odnose na Konsolidirani propis osoba.

Prema pismu predsjedavajućeg Komiteta 1373 upućenog predsjedavajućem Vijeća sigurnosti, na osnovu (prvog) Izvještaja Bosne i Hercegovine o koracima u borbi protiv terorizma datiranog 27. decembra 2001. godine, navodi se između ostalog da je 20. septembra 2001. godine (dakle nakon napada 11. septembra), Vijeće ministara Bosne i Hercegovine uspostavilo radnu grupu sastavljenu od četiri zamjenika ministra sa zadatkom da sačine nacrt državnog plana za borbu protiv terorizma, nakon čega je Vijeće ministara 24. septembra 2001. godine uspostavilo Zajednički antiteroristički koordinacioni tim, kako se navodi „među prvim u Europi“ i usvojilo Akcioni plan institucija Bosne i Hercegovine za prevenciju terorističkih aktivnosti i akcija (United Nations Security Council, 2001).

Već iz navedenog je evidentno da je za tadašnje postupanje Bosne i Hercegovine nakon napada 11. septembra 2001. godine, u cilju zajedničkog djelovanja (i saradnje) bilo nužno formirati zajednički tim i usvojiti Akcioni plan za to postupanje, iako se to doduše može posmatrati i u svjetlu zajedničkog djelovanja domaćih organa i međunarodne zajednice u Bosni i Hercegovini koja je u to vrijeme imala jak uticaj na sigurnosna pitanja unutar Bosne i Hercegovine.

Aktivnosti Korodinacionog tima, usvajanjem UN Rezolucije 1373, ogledale su se u iniciranju zahtjeva Agenciji za bankarstvo Federacije BiH za provjeru bez odlaganja imovine i sredstava klijenata sa liste osumnjičenih pojedinaca i agencija i zamrzavanje sumnjivih sredstava, usvajanju nove politike o vizama koja korespondira sa „Shengen viza politikama“ u cilju

kompletnije i bolje kontrole ulaska stranaca u Bosnu i Hercegovinu (4. oktobra 2001. godine), potpisivanju UN Konvencije o suzbijanju finansiranja terorizma (11. novembra 2001. godine), realizaciji i praćenju provedbe Akcionog plana od strane bosanskohercegovačkih institucija i entiteta u cilju prevencije terorističkih aktivnosti i akcija. Tim se sastajao najmanje jednom sedmično, uz prisustvo i aktivno učešće predstavnika međunarodne zajednice u Bosni i Hercegovini. U izvještaju se konstatuje da je „saradnja i koordinacija između predstavnika međunarodne zajednice i institucija Bosne i Hercegovine poboljšana na svim nivoima, da je podstaknut rad institucija i entiteta Bosne i Hercegovine, po svim aktivnostima sadržanim u Akcionom planu, u prevenciji terorističkih aktivnosti i protuterorističkih aktivnosti, posebno između Ministarstva unutrašnjih poslova, (tadašnje) Državne granične službe, Interpola i obavještajne službe u Bosni i Hercegovini“, iz čega se još 2001. godine mogla identifikovati intencija za saradnjom i koordinacijom aktera sigurnosti u Bosni i Hercegovini.

Iako je Bosna i Hercegovina nakon toga unaprijedila svoj sistem sigurnosti, kao što ćemo vidjeti pitanje unurašnje saradnje će ostati uvijek aktuelno i pojavljivaće se od situacije do situacije i stava smo da će uglavnom zavisiti od donosilaca (političkih) odluka i njihovih trenutnih interesa (United Nations Security Council, 2001).

Interesantno je takođe još istaći da je u cilju jačanja pravnog okvira Koordinacioni tim pozvao na usvajanje zakonodavstva iz CIPS projekata, uključujući zakone o ličnoj karti, identifikacionom broju, prebivalištu, centralnoj evidenciji i razmjeni podataka i zaštiti ličnih podataka, kao i dopune krivičnih zakona oba entiteta, usvajanje Krivičnog zakona i Zakona o krivičnom postupku Bosne i Hercegovine, te dopunu zakona o azilu i imigracijama, kao i zakona o bosanskohercegovačkom državljanstvu. Dalje mjere su podrazumjevale usvajanje Zakona o obavještajnoj službi u Federaciji Bosne i Hercegovine, nakon što su relevantni autoriteti transformišući dvije tada postojeće obavještajne službe u Federaciji ubrzali proces integracije obavještajne službe u Federaciji. Kako se navodi prvi put od 1992. godine uspostavljena je puna saradnja ove dvije obavještajne službe. Od strane Predsjedništva Bosne i Hercegovine inicirano je usvajanje Zakona o agenciji za zaštitu i istrage, kao je navedeno agencije na državnom nivou, za istrage terorističkih akata i drugih formi organizovanog kriminala. Ministarstva unutrašnjih poslova entiteta formirali su specijalne timove za borbu protiv terorizma zajedno sa odgovarajućim sudovima i uredima tužilaštava unapređujući tako saradnju u pokretanju istraga. Mjere su preduzimane i u smislu hitnog rješavanja i pružanja stručne pomoći u prevazilaženju problema direktne, zaštićene i brze razmjene informacija (povezivanje telekomunikacija, mreža PTT u Bosni i Hercegovini i uspostavljanje posebnog

sistema komunikacije) između ministarstva unutrašnjih poslova entiteta i unutar ministarstava (FBiH), Državne granične službe, Interpola i drugih bosanskohercegovačkih i entitetskih institucija koje rade na pitanjima prevencije terorističkih aktivnosti, odnosno između lokalnih institucija i svih prisutnih predstavnika međunarodne zajednice (United Nations Security Council, 2001).

U dodatku Izvještaja Bosne i Hercegovine upućenog Komitetu za borbu protiv terorizma, 19. septembra 2002. godine, na zahtjev da se opišu mehanizmi međuagencijske saradnje u unificiranom pristupu implementaciji rezolucije 1373, posebno u odnosu na međusobna postupanja u kontroli droga, finansijskim istragama i sigurnosti u kontekstu granične kontrole, Bosna i Hercegovina ističe da je u skladu sa Dejtonskim sporazumom i Ustavom, ustavni i pravni sistem Bosne i Hercegovine specifičan uzimajući u obzir postojanje dva bosanskohercegovačka entiteta i Brčko distrikta BiH. Sud, tužioci, finansijske, carinske i druge institucije sistema zadužene za obavljanje određenih poslova u okviru svoje nadležnosti u oblasti borbe protiv međunarodnog terorizma, kontrole droga, finansijskih istraga i kontrole granica u velikoj su mjeri međusobno nezavisni, nedovoljno usklađeni, kao i u domenu propisa koji su na snazi, na isti način kao i u domenu njihove primjene. Zbog toga mehanizmi međusobne saradnje uglavnom zavise od usklađivanja propisa na državnom nivou, a kasnije sa susjednim zemljama, zemljama u regionu, ali i sa zemljama Zapadne Europe i međunarodne zajednice. Donošenje Zakona o krivično-pravnoj pomoći između entiteta BiH i Brčko Distrikta doprinijelo je harmonizaciji propisa na nivou BiH (United Nations Security Council, 2001).

Saradnja je tako bila definisana kao jedno od pitanja koje dominira u planiranju i preduzimanju efikasnih protuterorističkih mjera Bosne i Hercegovine, nakon 11. septembra, na čemu će Bosna i Hercegovina do danas i raditi, sa manjim ili većim uspjehom, uvažavajući naravno svu kompleksnost fenomena terorizma sa kojim se suočila.

4.6. Internacionalni i unutrašnji aspekti koaliranja Bosne i Hercegovine

Nakon napada izvršenih 11. septembra 2001. godine, vlasti Bosne i Hercegovine su odmah, na različite načine nastojale da iskažu opredjeljenost za djelovanje u okviru Antiterorističke koalicije. Iako se stiče utisak da su „u prvi momenat“ preduzete mjere i aktivnosti više bile pod uticajem političko komunikacijske fraze „ili ste sa nama ili protiv

nas“³², danas smo svjesni da je Bosna i Hercegovina učinila iskorak ka sistematičnoj, planskoj, organizovanoj i institucionalnoj borbi protiv terorizma i svih pojava u vezi sa terorizmom.

Poslije terorističkog napada u Sjedinjenim Američkim Državama u Bosni i Hercegovini je izrađen Plan aktivnosti na sprečavanju terorističkih aktivnosti i djelovanja, te je formiran Koordinacioni tim za praćenje realizacije ovog Plana, koji je predviđao određene mjere i aktivnost, u čijem su provođenju, s obzirom na nadležnosti, učestvovala različite institucije. Koordinacioni tim je trebao da djeluje dok se ne uspostave institucije na državnom nivou koje bi preuzele taj zadatak (prije svega Ministarstvo sigurnosti, Državna agencija za istrage i zaštitu, Obavještajno sigurnosna agencija i druge). „Plan, kao opći dokument, obuhvatao je političke mjere, operativno – policijske i diplomatsko – međunarodne aktivnosti, koje su podrazumjevale uspostavu sistema za „zaštitu“ identifikacije građana, pitanja obavještajno sigurnosne agencije na nivou države i istraživanja terorizma, pitanja državljanstava, azila i imigracije, pitanja civilne avijacije, trgovine ljudima, praćenje računa i transakcija sumnjivih organizacija i drugo“ (Saff, Kadić, 2001).

Internacionalna opredjeljenost Bosne i Hercegovine u borbi protiv terorizma prepoznata je u raznim dokumentima i izvještajima drugih država, međunarodnih organizacija i tijela, gdje se između ostalog ističe da su se vlasti u Bosni i Hercegovini nakon 11. septembra obavezale staviti na raspolaganje sve moguće resurse za borbu protiv međunarodnog terorizma, da su usvojene razne mjere za efikasnu kontrolu granice, zatim uhapšeno nekoliko osoba osumnjičenih za učešće u terorističkim aktivnostima i razne druge mjere (Obrasci globalnog terorizma 2001).³³ Još 2003. godine u okviru vanjske politike Bosne i Hercegovine,

³² Isto primjećuje i Nikodinović (2017: 225): „Ipak, ako se uzme u obzir da Bušov poziv upućen međunarodnoj zajednici sadrži i komponentu prijatnje, indirektnog ucjenjiva ('ili ste sa nama ili sa teroristima'), može se zaključiti da mnoge zemlje koje nisu ugrožene terorizmom, bar ne u tolikoj mjeri koliko SAD, nisu imale izbora već da pristupe velikoj internacionalnoj antiterorističkoj koaliciji. Tako su se, kao i u vrijeme Hladnog rata, mnoge vlade bezuslovno pokorile američkom vođstvu, ali samo dok je posrijedi bila invazija na Avganistan. Pored toga, Amerika je intenzivno projektovala opasnost od savremenog terorizma na cio svijet, što je kod većine Evropljana, u stanju nesigurnosti i neizvjesnosti, uzrokovalo podršku nosiocima vlasti da se pridruže američkom 'preventivnom ratu' i globalnoj zaštiti. To, naravno, nije istinski multilateralizam već iznuđeno savezništvo kroz izraz američke moći i prevlasti u međunarodnoj politici, a i sama Bijela kuća je u više navrata napominjala da je ako treba u antiterorističkom ratu spremna djelovati unilateralno.“

³³ Ministarstvo vanjskih poslova Sjedinjenih Američkih Država (U.S. Department of State), Obrasci globalnog terorizma 2001 (Patterns of Global Terrorism 2001), pregled za Europu (Europe Overview), strana 33., dostupno na <<https://www.state.gov/documents/organization/10291.pdf>> (26. septembar 2017.). Pored navedenog u Zapisniku sa 131. sjedinice Predsjedništva Bosne i Hercegovine, održane 26. marta 2002. godine, u okviru 4. tačke koja se odnosila na *Informaciju sa sastanka Koordinacionog tima za praćenje realizacije Plana aktivnosti na sprečavanju terorističkih aktivnosti i djelovanja*, po kojoj je izvjestilac bio Slobodan Radulj, član Koordinacionog tima, održana je rasprava u kojoj su učestvovali Beriz Belkić, predsjedavajući Predsjedništva, kao i Živko Radišić i Jozo Križanović, tadašnji članovi Predsjedništva, nakon

definisano je da je Bosna i Hercegovina opredjeljena za nastavljajanje borbe protiv terorizma i organiziranog kriminala, u skladu sa rezolucijama Ujedinjenih naroda, u okviru Komiteta za borbu protiv terorizma Vijeća sigurnosti Ujedinjenih nacija i uz jačanje globalne saradnje na ovom polju (Ministarstvo vanjskih poslova BiH, 2003).

Bosna i Hercegovina se dakle u okviru Antiterorističke koalicije angažuje na dva polja domaćem i međunarodnom, što potvrđuje i medijskog gledište prema kojem su „teroristički napadi na New York i Washington promijenili tokove historije, a BiH svrstali u redove antiterorističke koalicije.“ [...] „Ova zemlja danas protiv terorizma ratuje na dva fronta, domaćem i međunarodnom“ (Deutsche Welle, Huseinović, 2011).

Iako se Bosna i Hercegovina vrlo često pominje kao dio antiterorističke kolacije i to u različitim kontekstima i za različite potrebe, u dostupnoj literaturi otežan je pronalazak sistematično složenih podataka o formalno – pravnoj prirodi pozicije, odnosno ulozi, obavezama i aktivnostima Bosne i Hercegovine u antiterorističkoj koaliciji. Ovo pitanje je u literaturi uglavnom tretirano bez preciziranja i navođenja podataka na osnovu kojih bi se mogla jednostavno sklopiti cjelovita i jasna slika uloge Bosne i Hercegovine u ovom smislu. Zbog toga, ponekad se javljaju nejasnoće i nerazumjevanja, koja impliciraju različita shvatanja uloge Bosne i Hercegovine u antiterorističkom konceptu i različite praktične pristupe koji imaju uticaja na efikasnost suprostavljanja terorizmu, a time i na sigurnost u Bosni i Hercegovini i međunarodnu (odnosno globalnu) sigurnost, determinirajući time i ugled Bosne i Hercegovine u međunarodnim odnosima. Uvažavajući sve prethodno navedene činjenice, internacionalni aspekt Bosne i Hercegovine ćemo pokušati prikazati kroz određene formalne izvještaje, stavove i mišljenja aktera u međunarodnim odnosima. U cilju pronalaska podataka u ovom smislu, ostvaren je uvid u određene formalne dokumente, odnosno izvještaje određenih institucionalnih državnih tijela Sjedinjenih Američkih Država, na čiju je „inicijativu“ i upostavljena Antiteroristička kolacija. Interesantno je pogledati percepciju formalnih tijela Sjedinjenih Američkih Država o ulozi i dostignućima Bosne i Hercegovine u antiterorističkoj koaliciji i borbi protiv terorizma. U ovom kontekstu posebno su interesantni dokumenti pod nazivom „Obrasci globalnog terorizma“ (do 2004. godine), koji su kasnije zamjenjeni dokumentima „Državni izvještaji o terorizmu“ (od 2004. godine), koje je Državni sekretar po američkom zakonu obavezan svake godine do 30. aprila, pripremiti za

čega je Predsjedništvo BiH, između ostalog, primilo k znanju informaciju Ambasade Sjedinjenih Američkih Država i Misije Ujedinjenih Nacija u Bosni i Hercegovini, koja se odnosi na izručenje tzv. „Alžirske grupe“ osumnjičene za terorizam Vladi Sjedinjenih Američkih Država, Zapisnik sa 131. sjednice Predsjedništva Bosne i Hercegovine, dostupno na <www.predsjebnistvobih.ba/html2pdf.aspx?id=10156> (16. decembar 2017. godine).

Kongres Sjedinjenih Američkih Država.³⁴ Najvažniji dijelovi ovih izvještaja koji se odnose na Bosnu i Hercegovinu, analizirani su za period od 1999. – 2016. godine (zaključno sa 2016. godinom) na način da su na osnovu opisa aktivnosti Bosne i Hercegovine iz predmetnih izvještaja definisane najznačajnije pojedinačne aktivnosti, koje su ostvarile određene internacionalne implikacije (ponekad samo u pogledu međunarodnog ugleda Bosne i Hercegovine pred određenim međunarodnim partnerima, tijelima ili organizacijama).

U izvještajima za 1999. i 2000. godinu Bosna i Hercegovina se ne spominje u kontekstu terorizma. Mjere i aktivnosti koje su zabilježene za 2001. godinu odnose se na obavezu stavljanja svih resursa na raspolaganje za borbu protiv međunarodnog terorizma, uspostavljanje mjera za efikasnu kontrolu granice, hapšenje osumnjičenih za terorizam i zamrzavanje imovine i nadgledanje aktivnosti „sumnjivih“ nevladinih organizacija, te identifikaciju i zamrzavanje sumnjive imovine u finansijskom sektoru (Obrasci globalnog terorizma 2001). U 2002. godini izdvojeni su iskazivanje antiterorističkog stava i osuda akata međunarodnog terorizma, hapšenje osumnjičenih, zamrzavanje imovine i zabrana budućih transakcija, policijska i pravosudna saradnja, provođenje istraga, uvođenje administrativnih mjera, jačanje graničnih i finansijskih kontrola, uspostavljanje jedinstvene federalne obavještajne službe, kreiranje prve nacionalne lične karte, jačanje sistema krivičnog pravosuđa i krivičnopravnog okvira i uspostavljanje potpune pokrivenosti granice i međunarodnih aerodroma u funkciji uvođenja strožijih kontrola imigracije (Obrasci globalnog terorizma 2002). Za 2003. godinu istaknute su mjere i aktivnosti koje su se odnosile na podršku međunarodnoj koaliciji protiv terorizma, kroz saradnju u borbi protiv organizovanog kriminala i raznih oblika nezakonite trgovine, poboljšanje granične sigurnosti, obuku osoblja granične sigurnosti, osude akata međunarodnog terorizma, identifikaciju otežavajućih faktora u borbi protiv terorizma, izmjene zakona o Agenciji za informacije i zaštitu, uspostavljanje finansijsko obavještajne jedinice, jačanje pravnog okvira protiv pranja novca, finansiranja terorizma i u vezi oduzimanja imovine, zatvaranje nevladinih organizacija sa terorističkim vezama i blokiranje računa i ratifikovanje međunarodnih pravnih dokumenata koji se odnose na terorizam (Obrasci globalnog terorizma 2003). Za 2004. godinu konstatovana je institucionalizacija kapaciteta u borbi protiv terorizma, osnivanje Ministarstva odbrane i Ministarstva sigurnosti na nivou Bosne i Hercegovine, osnivanje jedinstvene obavještajne

³⁴ Izveštaji pokrivaju kretanja u zemljama u kojima je došlo do terorističkih napada, zemljama koje su državni sponzori terorizma, te zemlje koje taj sekretar određuje od posebnog interesa za globalni rat protiv terora. Kao što je predviđeno zakonodavstvom, u izvještaju se razmatraju važni događaji u bilateralnoj i multilateralnoj saradnji protiv terorizma. Vidi više: U.S. Department of State, Country Reports on Terrorism, < <https://www.state.gov/j/ct/rls/crt/132196.htm> > (26. septembar 2017.).

službe, jačanje kapaciteta za provođenje zakona na državnom nivou (SIPA), jačanje zakonodavstva za sprečavanje pranja novca i finansiranja terorizma, propisivanje mjera i odgovornosti za međunarodnu saradnju i hapšenje osumnjičenih i zatvaranje sumnjivih nevladinih organizacija i bankovnih računa (Državni izvještaj o terorizmu 2004). Tokom 2005. godine, ističe se saradnja sa Sjedinjenim Američkim Državama, ukidanje državljanstava naturalizovanih državljana Bosne i Hercegovine stečenih na ilegalan način, hapšenje osumnjičenih i preduzimanje efikasnih istražnih mjera i radnji, krivično procesuiranje osumnjičenih i analiza pravnog okvira, sudski postupci protiv osumnjičenih, efikasno istraživanje krivičnih slučajeva, uspostavljanje institucionalnih kapaciteta na nivou BiH sa nadležnostima za borbu protiv terorizma, postignut dogovor svih nadležnih nivoa vlasti za formiranje jedinstvenog registra nevladinih organizacija u Bosni i Hercegovini, istraživanje organizacija, privatnih kompanija i pojedinaca u vezi finansiranja terorizma i upućivanje Jedinice za razminiranje u Irak (Državni izvještaj o terorizmu 2005). Za 2006. godinu ponovo je istaknuta saradnja sa Sjedinjenim Američkim Državama, zatim jačanje operativnih sposobnosti na lokalnom nivou u borbi protiv terorizma i finansiranja terorizma, jačanje postojećih i razvijanje novih mehanizama za borbu protiv terorizma, formiranje Radne grupe za borbu protiv terorizma, osnivanje i rad Komisije za reviziju nelegalno stečeni državljanstava, aktivnosti za reviziju Zakona o kretanju i boravku stranaca i jačanje kapaciteta Službe za poslove sa strancima, suđenje u slučajevima terorizma, obezbjeđenje materijalne podrške snagama sigurnosti u Afganistanu i aktivnosti Jedinice za razminiranje u Iraku ((Državni izvještaj o terorizmu 2006). Za 2007. godinu konstatovane su aktivnosti Komisije za reviziju državljanstva, sudski postupci i aktivnosti Jedinice za razminiranje u Iraku (Državni izvještaj o terorizmu 2007), a u 2008. godini saradnja sa Sjedinjenim Američkim Državama, popunjavanje upražnjenih rukovodnih radnih pozicija u SIPA-i, obavještajna saradnja, hapšenje osumnjičenih za terorizam i završetak misije razminiranja u Iraku (Državni izvještaj o terorizmu 2008). Sledeća godina (2009.) opisuje se kao godina u kojoj je poboljšana saradnja između agencija za provođenje zakona unutar zemlje, osnivan Poseban odjel Tužilaštva BiH, međunarodna saradnja u borbi protiv terorizma, nastavak krivičnog procesuiranja osumnjičenih i učešće u ISAF-u (Državni izvještaj o terorizmu 2009). Kada je u pitanju 2010. godina, naznačeno je jačanje kapaciteta i poboljšanje međuregionalne komunikacije, formiranje Operativne grupe, efikasno krivično istraživanje, usklađivanje krivičnog zakonodavstva sa standardima UN i EU, zajedničke protivterorističke akcije, jačanje protivterorističkih kapaciteta, usvojena Strategija za sprečavanje i suzbijanje terorizma, jačanje kapaciteta za borbu protiv finansiranja terorizma, međunarodna saradnja, ratifikacija

međunarodnih pravnih akata i radionice (Državni izvještaj o terorizmu 2010). Godinu 2011. obilježili su jačanje kapaciteta i međunarodna saradnja, krivično procesuiranje osumnjičenih, poboljšanje koordinacije i nastavak učestvovanja u programa antiterorističke pomoći, jačanje unutrašnje saradnje i koordinacije, jačanje kontrole na granicama, jačanje kapaciteta službe za kontrolu imigracija i stranaca, zamrzavanje finansijskih sredstava subjektima identifikovanim rezolucijama UN, jačanje regionalne saradnje, jačanje međureligijske saradnje i javna osuda ekstremizma od strane religijskih vođa (Državni izvještaj o terorizmu 2011). Jačanje kapaciteta, kooperativnosti i koordinacije, implementacija strategija, jačanje kapaciteta za efikasnu kontrolu granica, krivično gonjenje osumnjičenih, učešće u programima antiterorističke pomoći, efikasne mjere za sprečavanje pranja novca i finansiranja terorizma, usklađivanje krivičnog zakonodavstva, međunarodna saradnja, regionalna saradnja i promocija međureligijskog dijaloga i tolerancije, izdvojeni su za 2012. godinu (Državni izvještaj o terorizmu 2012). Za 2013. godinu konstatovano je: jačanje kapaciteta i kooperacije, sudski postupci, usklađivanje domaćeg zakonodavstva sa relevantnim UN i EU standardima, predlaganje novog zakonodavstva, jačanje unutrašnje saradnje, međunarodna saradnja, obuka, jačanje informacionih kapaciteta, sudski postupci, implementacija UN rezolucija, međunarodna i regionalna saradnja i međureligijska saradnja i osuda terorističkog i ekstremističkog djelovanja (Državni izvještaj o terorizmu 2013). U 2014. godini izdvojeno je: jačanje kapaciteta i saradnja materijalna podrška vladi Iraka, pridruživanje Globalnoj koaliciji za borbu protiv ISIL-a, jačanje pravnog okvira za borbu protiv terorizma, hapšenje i krivični progon osumnjičenih, sudski procesi, učešće u programima pomoći – obuka, jačanje kapaciteta i uspostava odgovarajućih biometrijskih sistema, novi zakon o sprečavanju pranja novca i finansiranja terorizma, jačanje krivično – pravnog okvira, implementacija rezolucija UN, učestvovanje u međunarodnim forumima, međunarodna i regionalna saradnja, osuda terorističkih organizacija od strane vjerskih i političkih lidera u zemlji (Državni izvještaj o terorizmu 2014). Za 2015. godinu saradnja je identifikovana kao najkarakterističnija, zatim sprečavanje odlaska iz BiH na strana ratišta, učestvovanje u međunarodnim forumima, krivične istrage, usvajanje strategije za prevenciju i borbu protiv terorizma, provođenje operacija u borbi protiv terorizma, učešće u programima obuke i opremanja, učešće u programima obuke i izgradnje kapaciteta, učešće u programima obuke, učešće u međunarodnim i regionalnim tijelima za borbu protiv, pranja novca i finansiranja terorizma, međureligijska saradnja, javni istupi i pozivanje na suprostavljanje ekstremizmu i terorizmu od strane političkih i vjerskih lidera i međunarodna i regionalna saradnja (Državni izvještaj o terorizmu 2015). Za 2016. godinu zabilježeno je: saradnja u borbi protiv terorizma,

povećavanje kapaciteta za borbu protiv terorizma, nastavak aktivnosti u okviru Globalne koalicije za borbu protiv ISIS-a, kursevi, obuke i aktivnosti religijskih autoriteta (Državni izvještaj o terorizmu 2016).

Ako bi smo sublimirali i sortirali sve aktivnosti možemo izdvojiti koje su to ključne aktivnosti i mjere koje su prema percepciji vladinih tijela Sjedinjenih Američkih Država, obilježile ulogu Bosne i Hercegovine u antiterorističkoj koaliciji nakon 11. septembra 2001. godine, što svakako predstavlja i okvir za kontinuirane napore i mjere i aktivnosti u navrednom periodu:

Aktivnosti i mjere administrativne prirode: javno istupanje i formalno iskazivanje antiterorističkog stava i osude akata međunarodnog terorizma; obavezivanje na stavljanje svih resursa na rasplaganje za borbu protiv međunarodnog terorizma; kreiranje prve nacionalne lične karte; identifikacija otežavajućih faktora u borbi protiv terorizma; zatvaranje nevladinih organizacija sa terorističkim vezama (uz blokiranje računara); osnivanje i rad Komisije za reviziju nelegalno stečeni državljanstava i ukidanje državljanstava naturalizovanih državljana BiH stečenih na ilegalan način; postignut dogovor svih nadležnih nivoa vlasti za formiranje jedinstvenog registra nevladinih organizacija u BiH; ratifikacija međunarodnih pravnih akata; usvajanje Strategije za sprečavanje i suzbijanje terorizma i drugih strategija i njihova implementacija; jačanje međureligijske saradnje i promocija međureligijskog dijaloga i tolerancije; javna osuda ekstremizma od strane religijskih vođa i političkih lidera; učestvovanje u međunarodnim forumima; sprečavanje odlaska iz BiH na strana ratišta; zatvaranje nevladinih organizacija sa terorističkim vezama.

Aktivnosti i mjere jačanja granične sigurnosti i kontrole imigracije: jačanje kontrole na granicama; uspostavljanje potpune pokrivenosti granice i međunarodnih aerodroma u funkciji i poboljšanje granične sigurnosti; jačanje kapaciteta službe za kontrolu imigracija i stranaca i uvođenje strožijih kontrola migracije; uspostava odgovarajućih biometrijskih sistema.

Aktivnosti i mjere finansijske prirode: jačanje finansijskih kontrola; blokiranje računara nevladinih organizacija sa terorističkim vezama; zamrzavanje finansijskih sredstava subjektima identifikovanim rezolucijama UN-a; uspostava efikasnih mjera za sprečavanje pranja novca i finansiranja terorizma; učešće u međunarodnim i regionalnim tijelima za borbu protiv pranja novca i finansiranja terorizma.

Aktivnosti i mjere pravne prirode: analiza i jačanje zakonodavno - pravnog okvira protiv pranja novca, finansiranja terorizma, te za kontrolu kretanja i boravka stranaca i oduzimanje imovine; ratifikovanje međunarodnih pravnih dokumenata koji se odnose na terorizam; propisivanje mjera i odgovornosti za međunarodnu saradnju; usklađivanje krivičnog

zakonodavstva sa standardima UN i EU; implementacija UN rezolucija; izmjene zakona o Agenciji za informacije i zaštitu (kasnije Državna agencija za istrage i zaštitu).

Aktivnosti i mjere jačanja institucionalnih kapaciteta: uspostavljanje jedinstvene federalne obavještajne službe; uspostavljanje finansijsko obavještajne jedinice; institucionalizacija kapaciteta u borbi protiv terorizma; osnivanje Ministarstva odbrane i Ministarstva sigurnosti na nivou Bosne i Hercegovine; osnivanje jedinstvene obavještajne službe BiH; jačanje kapaciteta za provođenje zakona na državnom nivou (SIPA) i uspostavljanje institucionalnih kapaciteta na nivou BiH sa nadležnostima za borbu protiv terorizma; jačanje operativnih sposobnosti na lokalnom nivou u borbi protiv terorizma i finansiranja terorizma; jačanje postojećih i razvijanje novih mehanizama za borbu protiv terorizma; formiranje Udarne i Operativne grupe za borbu protiv terorizma; osnivanje Posebnog odjela Tužilaštva BiH i jačanje sistema krivičnog pravosuđa; jačanje kapaciteta, kooperativnosti, koordinacije i informacionih kapaciteta; popunjavanje upražnjenih (rukovodnih) radnih pozicija u SIPA.

Aktivnosti i mjere istražnog, krivično – procesnog i sudskog karaktera: preduzimanje efikasnih istražnih mjera i radnji (krivične istrage), hapšenje i krivično gonjenje osumnjičenih; sudski postupci protiv optuženih i efikasno suđenje u slučajevima terorizma; provođenje operacija u borbi protiv terorizma; istraživanje organizacija, privatnih kompanija i pojedinaca u vezi finansiranja terorizma.

Aktivnosti i mjere saradnje: policijska i pravosudna saradnja; podrška međunarodnoj koaliciji protiv terorizma kroz saradnju u borbi protiv organizovanog kriminala i raznih oblika nezakonite trgovine; saradnja sa Sjedinjenim Američkim Državama; upućivanje jedinice za razminiranje u Irak; obavještajna saradnja; poboljšanje saradnje i koordinacije između agencija za provođenje zakona unutar zemlje; međunarodna saradnja u borbi protiv terorizma i jačanje kapaciteta u tom smislu; jačanje kapaciteta i poboljšanje međuregionalne komunikacije; zajedničke protivterorističke akcije, poboljšanje koordinacije i nastavak učestvovanja u programa antiterorističke pomoći; pridruživanje Globalnoj koaliciji za borbu protiv ISIL-a i aktivnosti u okviru ove koalicije.

Aktivnosti i mjere u vezi sa obukom i opremanjem: obuke pripadnika agencija za provođenje zakona; obuke osoblja granične sigurnosti; učešće u programima obuke, opremanja i izgradnje kapaciteta.

Aktivnosti i mjere posebnih oblika saradnje kroz operacije podrške miru: obezbjeđenje materijalne podrške snagama sigurnosti u Afganistanu (ISAF); materijalna podrška vladi Iraka; aktivnosti Jedinice za razminiranje u Iraku.

Aktivnosti Bosne i Hercegovine i preduzete mjere u sprečavanju i borbi protiv terorizma i uspostavljanju i provođenju efikasnih antiterorističkih i protuterorističkih mjera kontinuirano su predmet posmatranja i ocjenjivanja i drugih međunarodnih partnera, kao i institucija i organa EU naročito u vezi sa procesima Bosne i Hercegovine u pridruživanju EU. Iako je u Bosni Hercegovini učinjeno mnogo po ovom pitanju, u nekim segmentima i više nego države u regiji, neke ocjene govore o značajnom prostoru za unapređenje mjera i aktivnosti. U ovom Kontekstu početkom aprila 2017. godine, nakon posjete Bosni i Hercegovini predstavnika EU i razgovora sa BiH akterima na temu prevencije i borbe protiv terorizma i ekstremnog nasilja u Bosni i Hercegovini, u 12 tačaka dogovoreni su zajednički prioriteti djelovanja i buduće saradnje EU i BiH u borbi protiv terorizma i nasilnog ekstremizma (CT/CVE)³⁵ iz kojih se između ostalog definišu i unutrašnja organičenja Bosne i Hercegovine u ovom području djelovanja, koja se u kontekstu preporuka ogledaju u: (1) Potrebi regionalne saradnje, regionalne koordinacije i postojanja jedinstvene kontakt tačke za regionalnu saradnju. Proces Inicijative Zapadanog Balkana u borbi protiv terorizma (WBCTi) definisan je kao ključni alat za borbu protiv terorizma (CT) odnosno borbu protiv nasilnog ekstremizma (CVE) i glavni okvir za koordinaciju aktivnosti CT i CVE u regiji Zapadnog Balkana, na osnovu čega se vlasti BiH i EU obavezuju na blisku saradnju unutar WBCTi i podršku provođenju tih aktivnosti. U tom smislu BiH treba da razmotri mogućnost identifikacije jedinstvene kontakt tačke ili tijela za saradnju u smislu provođenja mjera CT i P/CVE u okviru WBCTi. (2) Implementaciji strategije za sprečavanje i borbu protiv terorizma i jačanje unutrašnje saradnje. Kao aktivnost od krucijalnog značaja identifikuje se proaktivna, konkretna i efektivna implementacija strategije za sprečavanje i borbu protiv terorizma i akcionih planova, pri čemu se poseban akcent stavlja na osiguravanje funkcionalne Udarne grupe za borbu protiv

³⁵ Pismo Pedra Sorrana zamjenika generalnog sekretara Europske službe za vanjsko djelovanje, odgovorne za zajedničku sigurnosnu i odbrambenu politiku (CSDP) i odgovor na krize, Brisel, 11. maj 2017. godine, dostavljeno preko Delegacije EU u BiH i Specijalnog predstavnika EU u BiH, Denisu Zvizdiću, predsjedavajućem Vijeća ministara BiH. Inače, Europska služba za vanjsko djelovanje – ESVD (engl. „*European External Action Service – EEAS*“ je diplomatska je služba Europske Unije (EU), čija je uloga učiniti vanjsku politiku EU dosljednijom i učinkovitijom i time povećati uticaj EU u svijetu. Europska služba za vanjsko djelovanje pomaže visokoj predstavnici EU provoditi vanjsku i sigurnosnu politiku EU, upravlja diplomatskim odnosima i strateškim partnerstvima s državama koje nisu članice EU, saraduje s nacionalnim diplomatskim službama država članica EU, UN i drugih vodećih svjetskih sila (uspostava mira – političkom, gospodarskom i praktičnom podrškom, jamči sigurnost – u okviru zajedničke sigurnosne i odbrambene politike, održava prijateljske odnose s državama koje graniče s EU u okviru europske susjedske politike, pruža razvojnu i humanitarnu pomoć i odgovor na krizu, provodi borbu protiv klimatskih promjena i angažuje se na pitanjima ljudskih prava). Europska služba za vanjsko djelovanje je pod vodstvom šefice vanjskih poslova EU - visoke predstavnice EU za vanjske poslove i sigurnosnu politiku, koja obavlja i dužnost potpredsjednice Europske komisije- Europska Unija, Institucije i tijela, Europska služba za vanjsko djelovanje (ESVD), <https://europa.eu/european-union/about-eu/institutions-bodies/eeas_hr> (03. mart 2018.).

terorizma u vezi s čim EU nudi ekspertizu i tehničku pomoć. (3) Djelotvornom sprečavanju nasilnog ekstremizma i koordinaciji aktivnosti i politika u tom smislu. Kako se sprečavanje nasilnog ekstremizma (PVE) definiše kao važna komponenta u borbi protiv terorizma, preporuka je da se hitno razmotri na koji način sprečavanje može biti uspostavljeno i implementirano (kao što je imenovanje koordinatora za sprečavanje nasilnog ekstremizma) kako bi se fokus stavio na koordinaciju svih politika, kao što su obrazovanje i zatvorski sistem, po ugledu na iskustva nekih drugih zemalja iz regije. (4) Efikasnom postupanju prema stranim terorističkim borcima i deradikalizacija. Krivično gonjenje i pritvor stranih terorističkih boraca (FTF) takođe je definisano kao aspekt sprečavanja nasilnog ekstremizma, a identifikovano je da po povratku, obično dobijaju relativno kratke zatvorske kazne prije nego što budu pušteni na slobodu. Vrlo je važno da se tokom boravka u pritvoru radi na sprečavanju njihovog djelovanja u smislu radikalizacije drugih zatvorenika i osigurati da nakon oslobađanja ne predstavljaju prijetnju. Unutar EU, zatvorska radikalizacija predstavlja ozbiljan problem, pa je EU mreža za podizanje svijesti o radikalizaciji (RAN) uvela niz aktivnosti („Workstreams“) za podršku zatvorskom osoblju u rješavanju ovog pitanja. U tom kontekstu se nudi pomoć RAN-a zatvorskom osoblju Bosne i Hercegovine u rješavanju ovog problema. (5) Djelotvornoj saradnji sa Europolom: S obzirom da je saradnja između BiH i EU ključna, obje strane obavezuju na brzo sprovođenje Operativnog sporazuma sa Europolom. U ovom smislu Bosna i Hercegovina bi trebala da započne sa uspostavljanjem jedinstvenog ureda kao potpuno operativne nacionalne kontakt tačke, raspoređivanje oficira za vezu sa Eurpolom i dijeljenje svih raspoloživih informacija o stranim terorističkim borcima i ilegalnoj trgovini oružjem sa Europolom. (6) Zaštiti podataka, pri čemu se od Bosne i Hercegovine traži da uskladi svoj okvir o zaštiti podataka sa zahtjevima EU o zaštiti podataka kako bi se ubrzalo pokretanje pregovora BiH o saradnji sa Eurojustom u cilju poboljšanja i olakšavanja saradnje u oblasti krivičnog pravosuđa. (7) Borbi protiv pranja novca i finansiranja terorizma, u vezi s čim se Bosna i Hercegovina poziva da otkloni nedostatke koji se odnose na pranje novca i borbu protiv finansiranja terorizma u skladu sa relevantnim rezolucijama Vijeća sigurnosti UN, Akcionim planom i preporukama FATF-a i u tom kontekstu se preporučuje brže usvajanje i implementacija relevantnog zakonodavstva i regulatornih mjera. (8) Uspostavljanju sistema AFIS u kontekstu čega bi BiH trebala hitno da uspostavi uslove za omogućavanje brzog uspostavljanja sistema automatske identifikacije otisaka prstiju (AFIS), što je ključni alat za borbu protiv organizovanog i teškog kriminala, uključujući terorizam. (9) Suzbijanju nezakonite trgovine oružjem, zašto je potrebno povećati zajedničke i efektivne napore u borbi protiv nedozvoljene trgovine oružjem koja predstavlja stalnu, zajedničku i

ozbiljnu prijetnju unutrašnjoj sigurnosti, kroz osiguranje i smanjenje zaliha oružja i municije, usklađivanje zakonodavstva o posjedovanju oružja za civilnu upotrebu, te poboljšavanje obavještajnog uvida u stanje po pitanju nedozvoljene trgovine vatrenim oružjem, u skladu sa Strategijom i Akcionim planom o nedozvoljenoj trgovini vatrenim oružjem između EU i regije Jugoistočne Europe (2015 – 2019).³⁶ (10) Potrebu koordinacije i usklađivanje aktivnosti agencija za provođenje zakona, jer je u preporukama konstatovano da prevencija i suzbijanje ne trpe nikakvu dvosmislenost ili nejasnoću i da je potrebna hitna koordinacija i usklađivanje aktivnosti agencija za provođenje zakona, što će se obezbjediti operativnim rješenjima kojima će se omogućiti jasna identifikacija uloga i odgovornosti. Istovremeno, BiH treba da sačuva operativnu i finansijsku autonomiju agencija za provođenje zakona, osiguravajući im slobodu od uticaja politika. (11) Sigurnost granice i uspostavljanje stvarne sigurnosti granice kroz bolju razmjenu informacija između agencija za provođenje zakona i sigurnosnih agencija, s ciljem identifikacije, prevencije i ometanja terorističkog djelovanja, vodeći računa o zakonitom i osjetljivom rukovanju obavještajnim podacima i (12) Povjere po zahtjevima za izdavanje BiH viza, pri čemu je važno je osigurati odgovarajuće provjere osoba koje podnose zahtjeve za izdavanje BiH viza, kako bi se osiguralo da takve osobe ne predstavljaju opasnost nakon ulaska u zemlju.

Na osnovu prethodnog jasno je u kojem pravcu se definiše uloga Bosne i Hercegovine u sprečavanju i borbi protiv terorizma i Antiterorističkoj koaliciji. Neke od ovih mjera su već postignute, što je rezultiralo skidanjem BiH sa sive liste Međudržavnog tijela za borbu protiv pranja novca – FAFTA-a.³⁷

³⁶ Council of the European Union, Draft Action Plan on illicit trafficking in firearms between the EU and the South East Europe region (2015-2019), <<http://register.consilium.europa.eu/doc/srv?l=EN&f=ST%2015516%202014%20INIT>> (03. mart 2018.).

³⁷ Predsjedavajući Vijeća ministara Bosne i Hercegovine Denis Zvizdić izjavio je da je BiH delistirana, odnosno skinuta sa sive liste Međudržavnog tijela za borbu protiv pranja novca – FAFTA. „Upravo je u Parizu završeno plenarno zasjedanje FATF-a sa kojeg smo dobili izuzetno važnu i pozitivnu vijest za sve građane BiH i za privredne subjekte koji posluju ne samo unutar BiH, nego i sa inostranstvom - da je BiH delistirana, odnosno skinuta sa "sive liste" FATF-a čime smo u potpunosti otklonili sve nedostatke koje je BiH u svom sistemu imala u vezi sa borbom protiv pranja novca i finansiranja terorizma“ – izjavio je za Fenu predsjedavajući Zvizdić. Prema njegovim riječima, rezultat je to vrlo kvalitetnoga rada Vijeća ministara BiH, entitetskih vlada i Brčko Disktrikta BiH, odnosno brojnih i jako dobro koordiniranih aktivnosti koje su rezultirale usvajanjem brojnih zakona. Zvizdić je dodao da je više od 20 zakona i drugih akata usvojeno u posljednjih 16 mjeseci i da je time u potpunosti realiziran akcioni plan koji je dogovoren sa FATF-om, objavljeno na portalu Oslobođenje, pod naslovom, „BiH skinuta sa sive liste tijela za borbu protiv pranja novca“, 23. februar 2018. godine, <<https://www.oslobodjenje.ba/vijesti/bih/bih-skinuta-sa-sive-liste-tijela-za-borbu-protiv-pranja-novca>> (03. mart 2018.).

Takođe, naročito su značajne aktivnosti BiH u kontekstu djelovanja Oružanih snaga BiH. Nakon što je Predsjedništvo Bosne i Hercegovine jasno izrazilo opredjeljenje za uključenje BiH u evropske i evroatlantske integracije i NATO program *Partnerstvo za mir*, kao i za provedbu potrebnih reformi odbrambenog sistema i reorganizacije Oružanih snaga. Imajući u vidu ove ciljeve, u proteklom periodu učinjeni su veliki napori kako bi se stvorilo okruženje neophodno za uspješan proces reformi odbrambenog sistema, postigla unutarnja stabilnost, te stvorili uvjeti za kredibilnu kandidaturu za NATO. U maju 2003. godine formirana je Komisija za reformu odbrane u BiH a zatim u decembru donesen prvi Zakon o odbrani Bosne i Hercegovine kojim je osnovano Ministarstvo odbrane, nakon čega je 2005. godine u februaru donesena Odluka Predsjedništva BiH u kojoj se izražava opredjeljenje BiH za članstvo u NATO. U martu iste godine donesen je Zakon o učešću pripadnika Oružanih snaga, policijskih službenika, državnih službenika i drugih zaposlenika u akcijama podrške miru i drugim aktivnostima u inozemstvu, u maju je Predsjedništvo BiH donijelo Odluku o slanju vojnika Oružanih snaga u misiju podrške miru u Iraku, nakon čega je u junu u misiju podrške miru u Iraku upućena I rotacija Jedinice Oružanih snaga za uništavanje NUS-a, a u decembru donesen drugi Zakon o odbrani Bosne i Hercegovine i Zakon o službi u Oružanim snagama Bosne i Hercegovine. U avgustu 2008. godine, u Irak je po prvi put upućena I rotacija Pješadijske jedinice Oružanih snaga, potom je u septembru je BiH pozvana u članstvo Američko – jadranske povelje, a u decembru te godine je zvanično okončano učešće naših Oružanih snaga u operaciji „Iračka sloboda“, dolaskom poslednje grupe pripadnika Oružanih snaga iz Iraka. U januaru 2009. godine donesena je Odluka Predsjedništva BiH o upućivanju 10 oficira Oružanih snaga u Štabnu komandnu misiju Snaga međunarodne sigurnosne pomoći (ISAF) u Islamsku Republiku Afganistan, u martu je potpisan Sporazum o učešću u misiji ISAF, a takođe u martu iste godine upućivanjem dva oficira Oružanih snaga u Afganistan zvanično je počelo izvršenje misije ISAF. Potpisivanjem Sporazuma o ulasku BiH u NATO kodifikacioni sistem (NCS), u maju 2009. godine, BiH prihvata principe, procedure i politike NCS i dobija mogućnost pristupa NATO sistemu, a u septembru upućeno je osam oficira Oružanih snaga u izvršenje misije ISAF u Afganistanu. U julu 2010. godine donesena je Odluka Predsjedništva BiH o upućivanju 45 pripadnika Oružanih snaga u misiju Snaga međunarodne pomoći (ISAF), a u oktobru je u misiju ISAF upućena prva rotacija Pješadijske jedinice Oružanih snaga. U oktobru 2011. godine Predsjedništvo BiH donijelo Odluku o slanju grupe instruktora u ISAF misiju za rad na Vojnopolicijskoj školi. U februaru 2012. godine prva grupa od šest vojnih policajaca iz sastava Oružanih snaga upućena u Afganistan u svojstvu instruktora, a u sastavu tima kojeg čine pripadnici oružanih snaga zemalja potpisnica

Američko-jadranske povelje, a u decembru u misiju ISAF u Afganistan upućena je Vojnopolicijska jedinica Oružanih snaga u misiju vojnopolicijske podrške američkim snagama na terenu i mentorisanja afganistanske civilne policije. U decembru 2014. godine Predsjedništvo BiH donijelo Odluku o učešću Pješadijske jedinice Oružanih snaga u misiji „Odlučna podrška“ u IR Afganistan, realizovan je ispraćaj prve rotacije Pješadijske jedinice Oružanih snaga u novu misiju koaličkih snaga „Odlučna podrška“ (Resolute Support) u IR Afganistan i Predsjedništvo BiH donijelo Odluku o učešću dva podoficira Oružanih snaga u operaciji podrške miru „Odlučna podrška“ u IR Afganistanu. U martu 2015. godine upućena su dva podoficira Oružanih snaga u misiju „Odlučna podrška“ u IR Afganistan, u okviru Američko-jadranske povelje (A-5) (Ministarstvo odbrane BiH, 2015).

Uvažavajući sve naprijed navedeno zaključak je da Bosna i Hercegovina na internacionalnom planu snažno, aktivno i u kontinuitetu iskazuje opredjeljenost ka preuzimanju mjera i aktivnosti u okviru Antiterorističke koalicije. Jasno je takođe Bosna i Hercegovina kroz ovakav pristup učestvuje u kreiranju jednog šireg sigurnosnog okruženja i svojevrsnog sigurnosnog identitet, postajući tako i dio jednog šireg sigurnosnog sistema koji je i potreban za suprostavljanje međunarodnom terorizmu. Značaj ovakvog pristupa nije samo u ispunjavanju obaveza u okviru Antiterorističke koalicije, što je čini nam se već uveliko prevaziđeno, već prije svega stvaranje rezistencije na terorizam i pojave u vezi sa terorizam i provođenje efikasnih mjera u borbi protiv terorizma. Ni jedna država pa ni Bosna i Hercegovina nije imuna na terorizam i terorizmu srodne pojave, pa prema tome ne može se oslanjati na laički pristup prema kojem „se to dešava negdje drugo“.

Zaključak

Dejtonskim mirovnim sporazumom uspostavljen je mir u Bosni i Hercegovini, ali isto tako i odnos zavisnosti Bosne i Hercegovine od raznoraznih svjetskih politika i protekcionizama raznih vrsta definisanih aktuelnim geopolitičkim momentima. Pod takvim uticajem, Bosna i Hercegovina, sa svim svojim specifičnostima i unutarnjim slabostima, nije uspjela da izgradi jake sopstvene državne mehanizme, zbog čega je postala država vrlo osjetljiva na geopolitička i geostrateška kretanja, bilo da su ona na globalnom ili regionalnom planu.

Zbog svojih unutrašnjih slabosti (partikularnih interesa, različitih političkih filozofija unutar države, razlika u shvatanju opšteg interesa i uloge države) Bosna i Hercegovina je gradila „alternativne“ unutrašnje mehanizme, koji su ponajprije omogućavali ispunjenje obaveza definisanih od strane međunarodne zajednice i funkcionisanje po principu „uradi šta se kaže“.

U takvom svom unutrašnjem kontekstu Bosna i Hercegovina se suočila sa 11. septembrom i svojom ulogom u dešavanjima na sigurnosnom polju, koja su uslijedila nakon toga. Svjesna svoje pozicije odmah nakon terorističkog napada bilo je najvažnije dati do znanja „nismo protiv vas“, zbog čega su mjere i aktivnosti koje su preduzimane bile nejasne, neke i iznuđene, a ponekad, a danas posebno, neke i upitne sa aspekta prava i zakonitosti.

Bosna i Hercegovina je u periodu koji je uslijedio preduzela set mjera i aktivnosti kako bi ispoštovao antiteroristički odnosno protuteroristički koalicioni koncept. Ove mjere i aktivnosti karakterišu njenu ulogu u Antiterorističkoj koaliciji i ogledaju se u sledećem:

- javnom istupanju i formalnom iskazivanju antiterorističkog stava i osude akata međunarodnog terorizma i obavezivanje na stavljanje svih resursa na rasplaganje za borbu protiv međunarodnog terorizma;
- kreiranju državnih ličnih dokumenata i uspostavljanje procedure za izdavanje ličnih dokumenata i uspostavu odgovarajućih biometrijskih sistema;
- zatvaranju nevladinih organizacija sa terorističkim vezama (uz blokiranje računa) i formiranje jedinstvenog registra nevladinih organizacija u BiH;
- reviziji nelegalno stečenih državljanstava i ukidanje državljanstava naturalizovanih državljana BiH stečenih na ilegalan način;
- ratifikaciji međunarodnih pravnih akata;

- usvajanju Strategije(a) za sprečavanje i suzbijanje terorizma i drugih strategija i njihova implementacija, kao i formiranju Nadzornog tijela Vijeća ministara za provođenje državne strategije za borbu protiv terorizma;
- jačanju međureligijske saradnje i promocija međureligijskog dijaloga i poštovanja, te javna osuda ekstremizma od strane religijskih vođa i političkih lidera;
- preduzimanje mjera i aktivnosti na sprečavanju odlaska iz BiH na strana ratišta;
- jačanju kontrole na granicama, uspostavljanje potpune pokrivenosti granice i međunarodnih aerodroma u funkciji i poboljšanje granične sigurnosti, te jačanju kapaciteta službe za kontrolu imigracija i stranaca i uvođenje strožijih kontrola migracije;
- zamrzavanju finansijskih sredstava subjektima identifikovanim rezolucijama UN-a;
- uspostavi mjera za sprečavanje pranja novca i finansiranja terorizma i učešće u međunarodnim i regionalnim tijelima za borbu protiv pranja novca i finansiranja terorizma;
- jačanju zakonodavno - pravnog okvira protiv pranja novca, finansiranja terorizma, te za kontrolu kretanja i boravka stranaca i oduzimanje imovine;
- ratifikovanje međunarodnih pravnih dokumenata koji se odnose na terorizam;
- propisivanje mjera i odgovornosti za međunarodnu saradnju;
- usklađivanje krivičnog zakonodavstva sa standardima UN i EU;
- implementaciju UN rezolucija;
- uspostavljanju jedinstvene obavještajne službe i institucionalizaciji kapaciteta na nivou BiH sa nadležnostima za borbu protiv terorizma i finansiranja terorizma, osnivanju Ministarstva odbrane i Ministarstva sigurnosti na nivou Bosne i Hercegovine i jačanju kapaciteta za provođenje zakona na državnom nivou (SIPA sa FOO) i uspostavljanju drugih institucionalnih kapaciteta na nivou BiH sa nadležnostima za borbu protiv terorizma;
- jačanju operativnih sposobnosti na lokalnom nivou u borbi protiv terorizma i finansiranja terorizma;
- formiranju Udarne i Operativne grupe za borbu protiv terorizma;
- osnivanju Posebnog odjela Tužilaštva BiH i jačanju sistema krivičnog pravosuđa;
- jačanju kapaciteta, kooperativnosti, koordinacije i informacionih kapaciteta;
- preduzimanju efikasnih istražnih mjera i radnji (krivične istrage), hapšenje i krivično gonjenje osumnjičenih i sudski postupci protiv optuženih i efikasno suđenje u slučajevima terorizma, kao i provođenju operacija u borbi protiv terorizma;

- policijsku i pravosudnu saradnju i podršku međunarodnoj koaliciji protiv terorizma kroz saradnju u borbi protiv organizovanog kriminala i raznih oblika nezakonite trgovine i saradnju sa Sjedinjenim Američkim Državama u ovom smislu, odnosno međunarodnu saradnja u borbi protiv terorizma i jačanje kapaciteta u tom smislu;
- pridruživanje Globalnoj koaliciji za borbu protiv ISIL-a i aktivnosti u okviru ove koalicije;
- obuku pripadnika agencija za provođenje zakona, osoblja granične sigurnosti, učešću u programima obuke, opremanja i izgradnje kapaciteta;
- učešću u misijama u Afganistanu (ISAF), materijalnoj podršci vladi Iraka i aktivnostima Jedinice za razminiranje u Iraku.

Većina pozitivnih pomaka učinjeni su nakon intenzivnog pritiska i uz jaku podršku međunarodnih autoriteta i međunarodnih organizacija.

Uspostavljanje sistema i razvoj kapaciteta, pratili su međutim i incidenti terorističke prirode počinjeni u Bosni i Hercegovini, koji su se nerijetko manifestirali gubicima ljudskih života i imovinskom destrukcijom. U nekoliko slučajeva Bosna i Hercegovina i bosanskohercegovački državljani odnosno osobe porijeklom iz Bosne i Hercegovine doveli su se u vezu sa događajima terorističke prirode u regionu i svijetu (teroristički napadi, učešće u ratnim dejstvima kao strani teroristički borci i slično). Sve ovo je pokazalo da sa jedne strane ni Bosna i Hercegovina nije izuzeta od terorističkog djelovanja, a sa druge strane da preduzete mjere i aktivnosti nisu otklonile terorističku opasnost i spriječile terorističke incidente.

Evidentno je da je Bosna i Hercegovina i pored pomaka koje je napravila u području borbe protiv terorizma, suočena i sa određenim (prije svega unutrašnjim) problemima, od kojih se neki najznačajniji prepoznaju u:

- nefunkcionalnoj i složenoj sigurnosnoj arhitekturi u kojoj je nedovoljna saradnja na unutrašnjem planu i ne postoji nikakva odgovornost za nesaradnju;
- nejasnim nadležnostima i nepostojanju odgovarajućeg centralizovanog ili jedinstvenog pristupa problemu terorizma koji bi omogućio efikasnu borbu protiv terorizma (ako i postoji – praksa pokazuje da postoji samo formalno), uslovljenih između ostalog i postojećim krivično-pravnim okvirom;
- nedovoljnoj i nedostatnoj razmjeni informacija i postojanju „suparništva - rivaliteta“ među sigurnosnim agencijama;

- nepostojanju jasno prihvaćenih definicija i nepoznavanju ključnih pojmova, kao i određeni stepen nepoznavanja teorijskih i praktičnih aspekata u borbi protiv terorizma, što između ostalog utiče na različite poglede na sigurnosna pitanja i različitu percepciju sigurnosnih prijetnji i rizika;
- nesaradnji oko uspostavljanja zajedničke kontakt tačke za Europol;
- nefunkcionisanju Udarne grupe za jačanje kapaciteta za borbu protiv terorizma;
- nepostojanje koordiniranog pristupa u provođenju ključnih politika i procedura i drugo.

Dosadašnje forme odgovora na problem terorizma (Udarne i Operativna grupa, uspostavljanje agencija na državnom nivou, izgradnja sistema i druge) polučile su ograničene, a ponekad i nedovoljne rezultate.

Opšti je utisak da „obični građani“ a vrlo često i službene osobe agencija za provođenje zakona ne razumiju ili vrlo malo razumiju fenomene sa kojim se Bosna i Hercegovina suočava u sigurnosnom smislu. Praznine u znanju vrlo često popunjavaju mediji, društvene mreže, internet i druga mišljenja (često nestručna) iznesena u javnosti što u konačnici dovodi do različitih tumačenja i interpretacija koje su ponekad vrlo opasne ako su podržane nekim konkretnim djelovanjem ili čak službenim postupanjem.

I pored toga što postoje određeni administrativno – pravni, organizacioni, materijalni, kadrovski i drugi limiti, zajednički imenitelj svega navedenog je nesaradnja, odnosno ispravnije, nedovoljna saradnja ključnih aktera u Bosni i Hercegovini u borbi protiv terorizma, koja zajedno sa međunarodnom saradnjom, a ona je neophodna zbog same prirode terorizma i prijetnje međunarodnog terorizma i predstavlja ključni element za uspješnu borbu protiv terorizma i svih pojava koje vode terorizmu (na unutrašnjem i međunarodnom planu) i definiciju uloge, pozicije i ugleda Bosne i Hercegovine na međunarodnoj sceni u ovom smislu.

Sve ovo stvara imidž nesigurne, nesređene i neorganizovane države, u kojoj fluktuiraju, nesaradnja, nerazumjevanje i formalnost, što otežava borbu protiv terorizma a ponajviše nanosi štetu građanima Bosne i Hercegovine u ostvarivanju njihovih prava, njihovom osjećaju pripadnosti europskoj zajednici i generalno bosanskohercegovačkom euro – atlantskom putu.

Sagledavajući navedeno zaključujemo da bi bilo veoma korisno u narednom periodu doći do pojmovnog konsenzusa u Bosni i Hercegovini, makar kroz elemente najopštije prirode, o svim onim pojavama sa kojim se namjeravamo suočavati u kontekstu borbe protiv terorizma, a posebno kada su u pitanju sve one pojave koje se danas moderno definišu kao, „pojave koje mogu voditi terorizmu“, kako bi smo izbjegli svaku moguću „konceptualnu konfuziju“. Kada

se uzme u obzir potreba revidiranja dokumenta Sigurnosna politika Bosne i Hercegovine, nameće se rješenje da bi se upravo ovaj dokument mogao iskoristi za (re)definiranje „novih izazova, rizika i prijetnji“.

Imajući u vidu broj agencija i policijskih organa i postojeći krivično-pravni okvir koji nerijetko stvara „proceduralnu konfuziju“ bilo bi poželjno detaljnije definisati nadležnosti u pojedinim područjima policijskog djelovanja i uspostaviti jasnu odgovornost. Ovo pitanje se nameće kao veoma važno zbog činjenice da su određene „specijalizirane agencije“ uspostavljene nakon 11. septembra i da su njihovi kapaciteti u proteklom periodu značajno unaprijeđeni.

Uspostavljanje jasne komunikacije, odgovornosti u preventivnom ili represivnom smislu i pozitivnog odnosa specijaliziranih agencija sa policijskim subjektima opšte nadležnosti, omogućilo bi poboljšanje unutrašnje saradnje, svih ključnih aktera i time efikasniju borbu protiv terorizma i svih drugih pojava koje su u određenoj vezi sa terorizmom.

Uvažavajući sve navedeno evidentno je da je potvrđena glavna hipoteza koja glasi: **„Uloga Bosne i Hercegovine u antiterorističkoj koaliciji nakon 11. septembra determinirana je nivoom saradnje sigurnosnih aktera na jednoj i međunarodne saradnje na drugoj strani.“**

LITERATURA

a) Knjige i monografije

1. Abazović, D. Mirsad 2002, *Državna bezbjednost: Uvod i temeljni pojmovi*, Fakultet kriminalističkih nauka, Sarajevo.
2. Alibašić, Ahmet; Jusić, Muhamed 2015, *Savremene muslimanske dileme: pluralizam, ljudska prava, demokratija, pravda, džihad, ekstremizam, terorizam*, Centar za napredne studije: Centar za dijalog – Vesatijja.
3. Azinović, Vlado 2007, *Al-Kaida u Bosni i Hercegovini: Mit ili stvarna opasnost?* Radio Slobodna Europa, Sarajevo/Prag.
4. Azinović, Vlado; Bassuener Kurt; Weber Bodo 2011, *Assesing the potential for renewed ethnic violence in Bosnia and Herzegovina: A security threat assessment*, Faculty of Political Sciences, University of Sarajevo, and Atlantic Initiative, Sarajevo.
5. Azinović, Vlado 2012, *Uvod u studije terorizma*, Fakultet političkih nauka, Sarajevo.
6. Azinović, Vlado; Jusić, Muhamed 2015; *Zova rata u Siriji i bosanskohercegovački kontigent stranih boraca: Istraživački projekt*, Atlantska inicijativa, Sarajevo.
7. Babović, Budimir 1997, *Policija u svjetskom poretku*, NEA, Beograd.
8. Beridan, Izet 2008, *Politika i sigurnost*, Fakultet političkih nauka, Sarajevo.
9. Bilandžić, Mirko 2010, *Sjeme zla, Elementi sociologije terorizma*, Plejada, Synopsis, Zagreb.
10. Borum, Rendy 2004, *Psychology of Terrorism*, University of South Florida, Tampa.
11. Ćurak, Nerzuk 2011, *Izveštaj iz periferne zemlje: gramatika geopolitike*, Fakultet političkih nauka, Sarajevo.
12. Ćurak, Nerzuk 2016, *Rasprava o miru i nasilju: (geo)politika rata – (geo)politika mira – studije mira*, Buybook, Sarajevo/Zagreb.
13. Degan, Đuro 2011, *Međunarodno pravo*, Školska knjiga, Zagreb.
14. Dodds, Klaus 2009, *Geopolitika*, Šahinpašić, Zagreb.
15. Gayraud, Jean – Francois; Senat, David 2008, *Terorizam (franc. „Les Terrorisme“)*, Jesenski i Turk, Kulturno informativni centar, Zagreb.
16. Keča, Radomir 2012, *Terorizam – globalna bezbjednosna prijetnja*, Evropski defendologija centar za naučna, politička, ekonomska, socijalna, bezbjednosna, sociološka i kriminološka istraživanja, Banja Luka.
17. Korajlić, Nedžad 2012, *Istraživanje krivičnih djela*, Pravni fakultet, Sarajevo.
18. Muhammad, Hanif, Hassan; Tuty, Raihanah, Mostarom 2011, *A Decade of Combating Radical Ideology – Learning from the Singapore Experience (2001 – 2011)*, S. Rajaratnam School of International Studies, Singapore.
19. Müller, Harald 2003, *Terrorism, proliferation: a European threat assesstment*, Chaillot Papares No. 58, EU Institut for Security Studies (ISS), Paris, dostupno na <<https://www.iss.europa.eu/content/terrorism-proliferation-european-threat-assessment>> (12. januar 2018. godine).
20. Nikač, Željko 2003, *Transnacionalna saradnja u borbi protiv kriminaliteta – Europol i Interpol*, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd.
21. Nikodinović, Nikša, 2017, *Američka nacionalna strategija za borbu protiv terorizma na početku XXI vijeka*, doktorska disertacija, Fakultet političkih nauka, Beograd.
22. Oktar, Adnan 2016, *Islam osuđuje terorizam*, Global Publishing, Istanbul.
23. Pettiford, Lloyd; Harding, David 2005, *Terorizam: novi svjetski rat*, Mozaik knjiga, Zagreb.
24. Puhalo, Srđan; Abazović, Dino; Bulajić, Milkica 2016; *Selefije u Bosni i Hercegovini: ko su oni, kako ih drugi vide i kako se izvještava o njima: Socio- psihološka studija*, Pro Educa, Banja Luka.

25. Ryan, Bernard 2009, *Condoleezza Rice: Secretar of State* [e-book], Infobase Publishing.
26. Reljanović, Mario 2005, *Evroatlantski odnosi i borba protiv terorizma* [e-book], Centar za civilno-vojne odnose, Beograd.
27. Sadiković, Elmir 2014, *Evropa regija: kohezija politika Evropske unije i zapadni Balkan*, Šahinpašić, Sarajevo.
28. Salloomi, M.A. 2007, *Nedužne žrtve: u globalnom ratu protiv terora*, Šahinpašić, Sarajevo.
29. Simonović, Branislav; Pena, Uroš 2010; *Kriminalistika*, Pravni fakultet, Istočno Sarajevo.
30. Smajić, Mirza 2012, *Sigurnosne prijetnje demokratskoj konsolidaciji bosanskohercegovačkog društva*, doktorska disertacija, Fakultet političkih nauka, Sarajevo.
31. Smajić, Mirza; Seizović, Zarije; Turčalo, Sead 2017, *Humana sigurnost u postkonfliktnom kontekstu*, Fakultet političkih nauka, Sarajevo.
32. Spahić, Mustafa 2016, *Etika i politika*, Dobra Knjiga, Sarajevo.
33. Stajić, Ljubomir 2015, *Osnovi sistema bezbednosti: sa osnovama istraživanja bezbednosnih pojava*, Pravni fakultet, Novi Sad.
34. Tauthail, O. Gearoid; DALBY, Simon; Routledge, Paul 2007; *Uvod u geopolitiku*, Politička kultura, Zagreb.
35. Vodinelić, Vladimir 1985, *Kriminalistika: otkrivanje i dokazivanje: teoretski i praktični kriminalistički i dokazni problemi*, Centar za obrazovanje kadrova za bezbjednost i društvenu samozaštitu „Elisie Popovski – Marko“, Skopje.

b) Leksikoni, rječnici, priručnici i brošure

1. ABCA Publication 332, (2008): *Coalition Operations Handbook*, Edition 4, preuzeto sa <<https://info.publicintelligence.net/ABCA-CoalitionHandbook.pdf>> (20. januar 2018. godine).
2. Beridan I., Tomić M.I., Kreso M., (2001): *Leksikon sigurnosti*, DES, Sarajevo.
3. Charles W. Kegley, Jr., (2003): *The New Global Terrorism*, Prentice Hall, Michigan, <https://blackboard.angelo.edu/bbcswebdav/institution/LFA/CSS/Course%20Material/SEC6302/Readings/Lesson_6/Kegley.pdf> (12. maj 2018. godine).
4. De Rover, Cees (1998): *To serve and to protect: Human Rights and Humanitarian Law for Police and Security Forces*, International Committee of the Red Cross, Geneva.
5. Defarges, M. Philippe, (2006): *Geopolitički rječnik*, Centar za politološka istraživanja, Zagreb.
6. Diplomatic Security service, Office of Antiterrorism Assistance, *Interdicting Terrorists Activities (ITA)*, US State Department, Participation Guide, Last Modified: March 15, 2010.
7. Ejodus F., Savković M., (2010): *Rečnik evropske bezbednosti*, Centar za civilno-vojne odnose, Beograd.
8. OSCE Misija u Bosni i Hercegovini, Sarajevo, *Prevenција i borba protiv nasilnog ekstremizma* (n.d.).
9. OSCE, *Parlamentarni nadzor nad sektorom sigurnosti: Principi, mehanizmi i prakse*, priručnik za parlamentarce, Sarajevo, 2004.
10. OSCE/ODIHR Ured OSCE-a za demokratske institucije i ljudska prava, *Razumjevanje krivičnih djela počinjenih iz mržnje*: Priručnik za Bosnu i Hercegovinu, Varšava, 2010.

11. OSCE, *Preventing Terrorism and Countering Violent Extremism and Radicalization that Lead to Terrorism: A Community – Policing Approach*, Vienna, 2014.
12. OSCE, Sprječavanje terorizma i suzbijanje nasilnog ekstremizma i radikalizacije koji vode ka terorizmu: *Pristup kroz rad policije u zajednici (Preventing Terrorism and Countering Violent Exstremism and Radicalization that Lead to Terrorism: A Community – Policing Approach)*, vodič, Beč, 2014.
13. OSCE, *Status in the OSCE Area of the Universal Anti-Terrorism Conventions and Protocols as well as Other International and Regional Legal Instruments Related to Terrorism and Co-operation in Criminal Matters*, 2015.
14. OSCE Transnational Threats Department, *Consolidated Reference for OSCE Anti-Terrorism Efforts*, Updated February 2017, Vienna, 2017, <<http://www.osce.org/secretariat/99765?download=true>> (10. februar 2018. godine).
15. Poup, Džeremi (2011): *Antikorupcijski priručnik: suprostavljanje korupciji kroz sistem društvenog integriteta*, Transparency International, Banja Luka.
16. Sud Bosne i Hercegovine 2017, *Procesuiranje predmeta korupcije i terorizma pred Sudom Bosne i Hercegovine*, dostupno na <<http://www.sudbih.gov.ba/files/docs/brosura/Publikacija%20odjel%20II%20final%20BiH.pdf>> (21. januar 2018. godine).
17. Swedish National Defence College and the authors: *Combating Terrorism and Its Implications for the Security Sector*, Swedish National Defence College, Stockholm Geneva Centre for the Democratic Control of Armed Forces, Geneva in the framework of the Partnership for Peace Consortium of Defence Academies and Security Studies Institutes, Vällingby, 2005.
18. United Nations Office on Drugs and Crime, *Frequently Asked Questions on International Law Aspects of Countering Terrorism*, Handbook, Viena, 2009.
19. Vijeće za nacionalnu sigurnost, *Godišnje smjernice za rad sigurnosnih službi Republike Hrvatske*, Zagreb, 2003, <https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/full/2003_07_121_1713.html> (10. juni 2017. godine).

c) Radovi u časopisima i zbornicima

1. Adilović, Zuhdija (2013): Optužba islama za terorizam – najveći uzrok islamofobije, u: (ur) Adilović, Zuhdija, Zbornik radova naučne konferencije sa međunarodnim učešćem „Uzroci i prevencija islamofobije“, Islamski pedagoški fakultet Univerziteta u Zenici, Zenica, str. 169.
2. Arnold Wolfers (1952): „National Security“ as an Ambiguous Symbol, u: *Political Science Quarterly*, Vol. 67, No. 4. (Dec., 1952), pp. 481-502. Preuzeto s <<http://files.janjires.webnode.cz/200000014-3cb1e3daba/Arnold%20Wolfers%20-%20National%20Security%20as%20an%20Ambiguous%20Symbol.pdf>> (18. januar 2018. godine).
3. Antoliš, K. (2003): Liberal globalization and combating terrorism, u: *Croatian International Relations Review*, 9(32), 109-116, dostupno na: <http://hrcak.srce.hr/6690> (9. juni 2017. godine).
4. Baldwin David (1997); The Concept of Security, u: *Review of International Studies (1997)* , 23, 5-26, dostupno na: <[https://www.princeton.edu/~dbaldwin/selected%20articles/Baldwin%20\(1997\)%20The%20Concept%20of%20Security.pdf](https://www.princeton.edu/~dbaldwin/selected%20articles/Baldwin%20(1997)%20The%20Concept%20of%20Security.pdf)> (17. januar 2018. godine).
5. Borum, Randy. "Radicalization into Violent Extremism II: A Review of Conceptual Models and Empirical Research." *Journal of Strategic Security* 4, no. 4 (2012): 37-62. DOI: <http://dx.doi.org/10.5038/1944-0472.4.4.2>, dostupno na: <<http://scholarcommons.usf.edu/jss/vol4/iss4/3>> (20. maj 2018. godine).

6. Collier M. Michael, The Bush Administration's Reaction to September 11: A Multilateral Voice or a Multilateral Veil, *Berkeley Journal of International Law*, Volume 21, Issue 3. (2003), dostupno na: <<http://scholarship.law.berkeley.edu/bjil/vol21/iss3/12>> (20. januar 2018. godine).
7. Glazzard, Andrew; Martine, Zeuthen (2016). Violent extremism. GSDRC Professional Development Reading Pack no. 34. Birmingham, UK: University of Birmingham, <http://gsdrc.org/wp-content/uploads/2016/02/Violent-extremism_RP.pdf> (20. maj 2018. godine).
8. Haider-Markel, P. Donald; Joslyn R. Mark; Tarek Al-Baghal, Mohammad (2006): Can We Frame the Terrorist Threat? Issue Frames, the Perception of Threat, and Opinions on Counterterrorism Policies, u: *Terrorism and Political Violence*, 18, <https://www.researchgate.net/journal/0954-6553_Terrorism_and_Political_Violence> (23. septembar 2016. godine).
9. Kovačević, Goran; Smajić, Mirza; Ahić, Jasmin; Korajlić, Nedžad (2013), Novi koncept razumjevanja odnosa sigurnosti i politike. *Policija i sigurnost*, 22(2/2013), 236-248, dostupno na: <<http://hrcak.srce.hr/116537>> (5. april 2017. godine).
10. Kuenhardt, L. (2002): The global society and its enemies: „9/11“ and the future of the Atlantic civilization, u: *Croatian International Relations Review*, 8(28/29), 115-122, dostupno na: <<http://hrcak.srce.hr/6725>> (9. juni 2017. godine).
11. Norman, Paul (2004): The United Nations and Counter-Terrorism After September 11: toward an assessment of the impact and prospect of counter-terror 'spill-over', into international criminal justice cooperation, u: *British Society of Criminology*, paper to British Society of Criminology Conference 6-9th July 2004, dostupno na: <<http://www.britisoccrim.org/volume7/004.pdf>> (13. oktobar 2018. godine).
12. Pedić, Žana (2012): Odnos međunarodnog i europskog pravnog okvira za suzbijanje terorizma, u: *Zagrebačka pravna revija, Svezak 1, Br. 1 (2012)*, dostupno na: <<http://revija.pravo.unizg.hr/index.php/zpr/article/view/12/3>> (30. juli 2016. godine).
13. Picula, Tonino (2001): New international relations and the proactive anti-terrorists policy, u: *Croatian International Relations Review*, 7(22/23), 7-10, dostupno na: <<http://hrcak.srce.hr/7099>> (27. april 2017. godine).
14. Simović, Miodrag; Jovašević, Dragan (2013): Krivična djela terorizma u pravu Bosne i Hercegovine i relevantni evropski standardi, u: *Dijalog 1-2 (2013), Časopis za filozofiju i društvenu teoriju*, DOI: 10.5644/DIJALOG.2013.1-2.06, Akademija nauke i umjetnosti Bosne i Hercegovine, Centar za filozofska istraživanja i Međunarodni centar za mir, Sarajevo, dostupno na: <http://www.anubih.ba/images/publikacije/dijalog/2013_D-12-a.pdf> (12. maj 2018. godine).
15. Simović, Miodrag; Šikman, Mile (2016): Krivičnopravna zaštita od terorizma (Međunarodni standardi i pravni okvir u Bosni i Hercegovini). u: *Zbornik radova. Okrugli stol odbora Odjeljenja društvenih nauka: Geopolitičke promjene u Svijetu i Europi i položaj Bosne i Hercegovine*, posebna izdanja, Knjiga CLXXI, knjiga 8, (2017), Akademija nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine, Sarajevo, dostupno na: <http://www.anubih.ba/images/publikacije/posebna_izdanja/ODN/08_osebna_izdanja_CLXXI_8/posebna_izdanja_CLXXI%20_8.pdf> (15. januar 2018. godine).
16. Schmid, P. Alex (2014): Violent and Non-Violent Extremism: Two Sides of the Same Coin? ICCT Research Paper, International Centre for Counter – Terrorism – The Hague (ICCT), dostupno na: <<https://www.icct.nl/download/file/ICCT-Schmid-Violent-Non-Violent-Extremism-May-2014.pdf>> (20. maj 2018. godine).
17. Stahn, Carsten (2002): International Law at a Crossroads? The Impact of September 11, Max Planck Institute für ausländisches öffentliches Recht und Völkerrecht, dostupno na: <http://www.zaoerv.de/62_2002/62_2002_1_a_183_256.pdf> (4. oktobar 2018. godine).

18. Šegvić, Saša (2009): Antiterorizam u kontekstu borbe protiv organiziranog kriminala. U: Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, god. 46, 4/2009., str. 667.-685, <dostupno na https://www.pravst.unist.hr/dokumenti/zbornik/200994/zb200904_667.pdf> (25. septembar 2017. godine).

d) Prezentacije i predavanja

1. Abazović, Mirsad (2009), *Terorizam*, power point prezentacija sa predavanja Policiji Brčko distrikta BiH.
2. Ganović, Aida (2017), *Psihološki aspekti radikalizacije*, prezentacija sa predavanja održanog u novembru 2017. godine.

e) Službeni glasnici

1. „Službeni glasnik BiH“ – Međunarodni ugovori, broj: 12/03, od 25. avgusta 2003. godine, dostupno na: <http://www.sluzbenilist.ba/page/PdfDownload?BrojIzdanja=12&NivoIzdavanja_FK=7&GodinaIzdanja=2003>, (31. maj 2018. godine).
2. „Službeni glasnik BiH“ – Međunarodni ugovori, broj: 4/05, od 14. aprila 2005. godine, dostupno na: <http://www.sluzbenilist.ba/page/PdfDownload?BrojIzdanja=4&NivoIzdavanja_FK=7&GodinaIzdanja=2005>, (31. maj 2018. godine).
3. „Službeni glasnik BiH“ – Međunarodni ugovori, broj 4/06, od 21. aprila 2006. godine, dostupno na: <http://www.sluzbenilist.ba/page/PdfDownload?BrojIzdanja=4&NivoIzdavanja_FK=7&GodinaIzdanja=2006>, (31. maj 2018. godine).
4. „Službeni glasnik BiH“ – Međunarodni ugovori, broj 6/06, od 11. maja 2006. godine, dostupno na: <http://www.sluzbenilist.ba/page/PdfDownload?BrojIzdanja=6&NivoIzdavanja_FK=7&GodinaIzdanja=2006> (31. maj 2018. godine).
5. „Službeni glasnik BiH“ – Međunarodni ugovori, broj: 10/07, od 18. oktobra 2007. godine, dostupno na: <http://www.sluzbenilist.ba/page/PdfDownload?BrojIzdanja=10&NivoIzdavanja_FK=7&GodinaIzdanja=2007>, (31. maj 2018. godine).
6. „Službeni glasnik BiH“ – Međunarodni ugovori, broj 14/07, od 13. decembra 2007. godine, dostupno na: <http://www.sluzbenilist.ba/page/PdfDownload?BrojIzdanja=14&NivoIzdavanja_FK=7&GodinaIzdanja=2007>, (31. maj 2018. godine).

f) Konvencije, protokoli, rezolucije i drugi političko - obavezujući dokumenti

1. Europska Konvencija o ekstradiciji - engl. „*European Convention on Extradition*“, (1957) ETS No. 024, Pariz, <<https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list//conventions/treaty/024>> (28. maj 2018. godine).
2. Europska Konvencija o uzajamnoj pomoći u krivičnim stvarima - engl. „*European Convention on Mutual Assistance in Criminal Matters*“, (1959) ETS No. 030, Strazbur, <<https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/030>> (28. maj 2018. godine).
3. Konvencija o krivičnim djelima i nekim drugim aktima počinjenim u vazduhoplovu – Konvencija iz Tokya - engl. „*Convention on Offences and Certain Other Acts Committed On Board Aircraft – Aircraft Convention*“ ili fr. „*Convention relative aux infractions et a certains autres actes survenant a bord des aeronefs*“, Tokyo, (1963) „Službeni list SFRJ“ broj: 47/1970, <<https://treaties.un.org/doc/db/terrorism/conv1-english.pdf>> (28. decembar 2017. godine).
4. Konvencija o suzbijanju nezakonite otmice vazduhoplova (engl. „*Convention for the Suppression of Unlawful Seizure of Aircraft – Aircraft Hijackings*“), (1970)

- <https://treaties.un.org/doc/db/terrorism/conv2-english.pdf> (28. decembar 2017. godine).
5. Konvencija o suzbijanju nezakonitih akata protiv sigurnosti civilnog vazduhoplovstva - engl. „*Convention for the Suppression of Unlawful Acts against the Safety of Civil Aviation – Civil Aviation Convention*“ (1971).
 6. Europska konvencija o prenosu postupka u krivičnim stvarima - engl. „*European Convention on the Transfer of Proceedings in Criminal Matters*, (1972) ETS No. 073, Strazbur, <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/073> (28. maj 2018. godine).
 7. Konvencija o sprečavanju i kažnjavanju zločina protiv međunarodno zaštićenih osoba - engl. „*Convention on the Prevention and Punishment of Crimes Against Internationally Protected Persons – Diplomatic Agents Convention*“, (1973) New York.
 8. Dodatni protokol na Europsku konvencija o ekstradiciji - engl. „*Additional Protocol to the European Convention on Extradition*“, (1975) ETS No. 086, Strazbur, <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/086> (28. maj 2018. godine).
 9. Europska Konvencija o suzbijanju terorizma - engl. „*European Convention on the Suppression of Terrorism*“, (1977) ETS No. 90, Strazbur, <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/090> (28. maj 2018. godine).
 10. Dodatni protokol na Europsku konvenciju o uzajamnoj pomoći u krivičnim stvarima - engl. „*Additional Protocol to the European Convention on Mutual Assistance in Criminal Matters*“, (1978) ETS No. 099, Strazbur, <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/099> (28. maj 2018. godine).
 11. Drugi dodatni protokol uz Europsku konvencija o ekstradiciji - engl. „*Second Additional Protocol to the European Convention on Extradition*“, (1978) ETS No. 098, Strazbur, <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/098> (28. maj 2018. godine).
 12. Konvencija o fizičkoj zaštiti nuklearnog materijala - engl. „*Convention on the Physical Protection of Nuclear Material*“ – CPPNM – „*Nuclear Materials Convention*“, (1979).
 13. Međunarodna Konvencija protiv uzimanja talaca - engl. „*International Convention against the Taking of Hostages – Hostages Convention*“, (1979) No. 21931, New York.
 14. Konvencija o fizičkoj zaštiti nuklearnog materijala (1980).
 15. Europska konvencija o obeštećenju žrtava krivičnih djela nasilja - engl. „*European Convention on the Compensation of Victims of Violent Crimes*“, (1983) Strazbur, „Službeni glasnik BiH“ – Međunarodni ugovori, broj: 4/05, od 14. aprila 2005. godine, http://www.sluzbenilist.ba/page/PdfDownload?BrojIzdanja=4&NivoIzdavanja_FK=7&GodinaIzdanja=2005, (31. maj 2018. godine).
 16. Konvencija o transferu osuđenih osoba - engl. „*Convention on the transfer of Sentenced Persons*“, (1983) Vijeće Europe, Strazbur, „Službeni glasnik BiH“ – Međunarodni ugovori, broj: 3/05, http://www.sluzbenilist.ba/page/PdfDownload?BrojIzdanja=3&NivoIzdavanja_FK=7&GodinaIzdanja=2005 (31. maj 2018. godine).
 17. Konvencija o suzbijanju nezakonitih djela protiv sigurnosti pomorske plovidbe (1988).
 18. Protokol o suzbijanju nezakonitih akata nasilja na aerodromima za servisiranje međunarodnog civilnog vazduhoplovstva, dopuna Konvencije za suzbijanje nezakonitih djela protiv sigurnosti civilnog vazduhoplovstva (1988).
 19. Protokol o suzbijanju nezakonitih djela protiv sigurnosti fiksnih platformi lociranih u kontinentalnom pojasu engl. „*Protocol for the Suppression of Unlawful Acts Against*

- the Safety of Fixed Platforms Located on the Continental Shelf*“, (1988) <<http://www.un.org/en/sc/ctc/docs/conventions/Conv9.pdf>> (26. februar 2018. godine).
20. Konvencija o pranju, traganju, privremenom oduzimanju i oduzimanju prihoda stečenog krivičnim djelom - engl. „*Convention on Laundering, Search, Seizure and Confiscation of the Proceeds from Crime*“), ETS No. 198, Strazbur, (1990) <<https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/198>> (29. maj 2018. godine).
 21. Konvencija o označavanju plastičnih eksploziva u svrhe detekcije, engl. „*Convention on the Marking of Plastic Explosives for the Purpose of Detection*“ (1991).
 22. Kodeks ponašanja u vojnopoličkim aspektima sigurnosti, OSCE, (1994).
 23. Konvencija o Europolu, Vijeće EU, Brisel, (1995).
 24. Međunarodna konvencija o suzbijanju terorističkog bombardovanja, engl. „*International Convention for the Suppression of Terrorist Bombings*“ – „*Terrorist Bombing Convention*“ (1997).
 25. Međunarodna konvencija o suzbijanju finansiranja terorizma, engl. „*International Convention for the Suppression of the Financing of Terrorism*“ (1999).
 26. Konvencija Ujedinjenih nacija za borbu protiv transnacionalnog organizovanog kriminala - engl. „*United Nations Convention Against Transnational Organized Crime*“, UN, Palermo, sa Protokolom za prevenciju, suzbijanje i kažnjavanje trgovine ljudskim bićima, naročito ženama i djecom i Protokolom protiv krijumčarenja migranata kopnom, morem, vazduhom (2000).
 27. Drugi dodatni protokol na Europsku konvenciju o uzajamnoj pomoći u krivičnim stvarima – engl. „*Second Additional Protocol to the European Convention on Mutual Assistance in Criminal Matters*“, (2001) ETS No. 182, Strazbur, <<https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/182>> (28. maj 2018. godine).
 28. Konvencija o kibernetičkom kriminalu - engl. „*Convention on Cybercrime*“, (2001) ETS No. 185, Budimpešta; <<https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list//conventions/ treaty/185>> (29. maj 2018. godine).
 29. Dodatni protokol uz Konvenciju o kibernetičkom kriminalu, o inkriminiranju djela rasističke i ksenofobične prirode počinjenih putem računarskih sistema - engl. „*Additional Protocol to the Convention on Cybercrime, concerning the criminalisation of acts of a racist and xenophobic nature committed through computer systems*“, (2003) ETS No. 189, Strazbur, <<https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/189>> (29. maj 2018. godine).
 30. Protokol na Europsku konvenciju o suzbijanju terorizma - engl. „*Protocol amending the European Convention on the Suppression of Terrorism*“, (2003) ETS No. 190, <<https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/190>> (28. maj 2018. godine).
 31. Amandmani na Konvenciju o fizičkoj zaštiti nuklearnog materijala (2005).
 32. Konvencija Vijeća Europe o pranju, traženju, zapljeni i konfiskaciji prihoda od kriminala i o finansiranju terorizma - engl. „*Council of Europe Convention on Laundering, Search, Seizure and Confiscation of the Proceeds from Crime and on the Financing of Terrorism*“, (2005) ETS No. 141, Vijeće Europe, Varšava, <<https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/1410>> (28. maj 2018. godine).
 33. Konvencija Vijeća Europe o sprečavanju terorizma - engl. „*Council of Europe Convention on the Prevention of Terrorism*“, (2005) ETS No. 196, Vijeće Europe, Varšava, <<https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/196>> (28. maj 2018. godine).
 34. Međunarodna konvencija o suzbijanju nuklearnog terorizma (2005).

35. Protokol na 1988 Protokol o suzbijanju nezakonitih djela protiv sigurnosti fiksnih platformi lociranih u kontinentalnom pojasu, engl. „*Protocol of 2005 to the Protocol for the Suppression of Unlawful Acts against the Safety of Fixed Platforms located on the Continental Shelf*“, (2005) <<https://www.state.gov/documents/organization/58425.pdf>> (26. februar 2018. godine).
36. Protokol na Konvenciju o suzbijanju nezakonitih djela protiv sigurnosti pomorske plovidbe, (2005).
37. Protokol na Protokol o suzbijanju nezakonitih djela protiv sigurnosti fiksnih platformi lociranih u kontinentalnom pojasu, (2005).
38. Konvencija o policijskoj saradnji za jugoistočnu Europu, Beč, (2006).
39. Konvencija o suzbijanju nezakonitih djela u vezi sa međunarodnom civilnom avijacijom (2010).
40. Protokol o dopuni Konvencije o suzbijanju nezakonite otmice vazduhoplova - engl. „*Protocol to Unlawful Seizure Convention*“ (2010).
41. Treći dodatni protokol na Europsku konvencija o ekstradiciji - engl. „*Third Additional Protocol to the European Convention on Extradition*“), (2010) ETS No. 209, Strazbur, <<https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/209>> (28. maj 2018. godine).
42. Četvrti dodatni protokol na Europsku konvencija o ekstradiciji - engl. „*Fourth Additional Protocol to the European Convention on Extradition*“), (2012) ETS No. 212, Beč, <<https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/212>> (28. maj 2018. godine).
43. Protokol na Konvenciju o prestupima i drugim aktima počinjenim u vazduhoplovu – engl. „*The Protocol to amend The Convention on Offences and Certain Other Acts Committed on Board Aircraft*“ (*Montreal Protocol*), (2014) <https://www.icao.int/secretariat/legal/Administrative%20Packages/Montreal%20Protocol%202014_EN> (09.02.2018.) i <https://www.unodc.org/documents/terrorism/News%20and%20Events/Consolidated_Text_1963_Tokyo_Convention-2014_Montreal_Protocol_ENG.pdf> (10. februar 2018. godine) .
44. Konvenciji o zabrani razvoja, proizvodnje, gomilanja i upotrebe hemijskog oružja i njegovom uništavanju ("Službeni list RBiH", Posebno izdanje-Međunarodni ugovori, broj: 7/96).

g) Ustavi, zakoni, drugi pravni i strateški dokumenti

1. Ustav Bosne i Hercegovine;
2. Ustav Federacije Bosne i Hercegovine;
3. Ustav Republike Srpske („Službeni glasnik Republike Srpske“, broj 21/92 – prečišćeni tekst, 28/94, 8/96, 13/96, 15/96, 16/96, 21/96, 21/02, 26/02, 30/02, 31/02, 69/02, 31/03, 98/03, 115/05, 117/05);
4. Statut Brčko distrikta Bosne i Hercegovine;
5. Ustav Bosansko – podrinjskog kantona;
6. Ustav Hercegbosanskog kantona;
7. Ustav Hercegovačko – neretvanskog kantona;
8. Ustav Kantona Sarajevo;
9. Ustav Srednjobosanskog kantona;
10. Ustav Tuzlanskog kantona;
11. Ustav Unsko – Sanskog kantona;
12. Ustav Zapadnohercegovačkog kantona;
13. Ustav Zeničko – dobojskog kantona;
14. Ustav Županije Posavske;

15. Krivični zakon Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik BiH“, brojevi: 3/03; 32/03; 37/03, 54/04; 32/07; 61/04; 30/05; 53/06; 55/06; 8/10; 47/14; 22/15; 40/15);
16. Lista roba dvojne namjene („Službeni glasnik BiH“, broj: 9/17);
17. Lista roba posebne namjene („Službeni glasnik BiH“, broj: 25/17);
18. Odluka o provođenju Rezolucije 1373 (2001) Vijeća sigurnosti Ujedinjenih naroda, („Službeni glasnik BiH“ broj 88/16);
19. Odluka o listi naoružanja i vojne opreme za čije je kretanje potrebno odobrenje („Službeni glasnik BiH“, broj: 62/17) ;
20. Odluka o provođenju restriktivnih mjera utvrđenih rezolucijama Vijeća sigurnosti Ujedinjenih naroda 1267 (1999), 1333 (2000), 1363 (2001), 1373 (2001), 1390 (2002), 1452 (2002), 1455 (2003), 1526 (2004), 1617 (2005), 1735 (2006), 1822 (2008) i 1904 (2009) prema članovima Al-Qaide, Usame bin Ladena, talibana i drugih pojedinaca, skupina, gospodarskih subjekata i organizacija s njima u vezi (“Službeni glasnik BiH”, broj: 103/11);
21. Okvirna odluka Vijeća Europe za borbu protiv terorizma (2002/475/JHA);
22. Okvirni zakon o zaštiti i spašavanju ljudi i materijalnih dobara od prirodnih ili drugih nesreća u Bosni i Hercegovini („Službeni glasnik BiH“, broj: 50/08);
23. Zajednička lista oružja i vojne opreme („Službeni glasnik BiH“, broj: 06/17);
24. Zakon o Direkciji za koordinaciju policijskih tijela i o agencijama za podršku policijskoj strukturi Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik BiH“, broj: 36/08);
25. Zakon o Državnoj agenciji za istrage i zaštitu („Službeni glasnik BiH“, brojevi: 27/04; 63/04; 35/05; 49/09 i 40/12);
26. Zakon o Graničnoj policiji Bosna i Hercegovina („Službeni glasnik BiH“, brojevi: 59/08 i 35/09);
27. Zakon o implementaciji Konvencije o zabrani razvoja, proizvodnje, gomilanja i upotrebe hemijskog oružja i o njegovom uništavanju („Službeni glasnik BiH“, brojevi: 15/06 i 72/13);
28. Zakon o kontroli kretanja oružja i vojne opreme („Službeni glasnik BiH“, brojevi: 53/09 i 22/16);
29. Zakon o kontroli vanjskotrgovinskog prometa robe i usluga od strateške važnosti za sigurnost Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik BiH“, broj: 103/09);
30. Zakon o krivičnom postupku Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik Bosne i Hercegovine“, brojevi: 3/03; 32/03; 36/03; 26/04; 63/04; 13/05; 48/05; 46/06; 76/06; 29/07; 32/07; 53/07; 76/07; 15/08; 58/08; 12/09; 16/09; 93/09 i 72/13);
31. Zakon o međunarodnoj pravnoj pomoći u kaznenim stvarima („Službeni glasnik BiH“, broj: 53/09);
32. Zakon o ministarstvima i drugim organima uprave Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik BiH“, broj: 5/03, 42/03, 26/04, 42/04, 45/06, 88/07, 35/09, 59/09, 103/09, 87/12, 6/13, 19/16);
33. Zakon o Obavještajno - sigurnosnoj agenciji Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik BiH“, brojevi: 12/04 i 20/04);
34. Zakon o obilježavanju malog oružja, lakog naoružanja i pripadajuće municije („Službeni glasnik BiH“, broj: 83/16);
35. Zakon o odbrani Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik BiH“, broj: 88/05);
36. Zakon o primjeni određenih privremenih mjera radi efikasnog provođenja mandata Međunarodnog kaznenog suda za bivšu Jugoslaviju i drugih međunarodnih restriktivnih mjera („Službeni glasnik BiH“, broj: 25/06);
37. Zakon o programu zaštite svjedoka u Bosni i Hercegovini („Službeni glasnik BiH“, broj: 36/16);
38. Zakon o proizvodnji naoružanja i vojne opreme („Službeni glasnik BiH“, brojevi: 9/04 i 25/09);

39. Zakon o službi u Oružanim snagama Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik BiH“ brojevi 88/05; 53/07; 74/10 i 42/12);
40. Zakon o službi za poslove sa strancima („Službeni glasnik BiH“, brojevi: 54/05 i 36/08);
41. Zakon o sprečavanju pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti („Službeni glasnik BiH“, brojevi: 47/14 i 67/16);
42. Zakon o zaštiti svjedoka pod prijetnjom i ugroženih svjedoka („Službeni glasnik BiH“, brojevi: 3/03; 21/03; 61/04 i 55/05);
43. Zakon o zaštiti tajnih podataka („Službeni glasnik BiH“, brojevi: 54/05 i 12/09);
44. Zakon o nadzoru i kontroli prelaska državne granice („Službeni glasnik BiH“, brojevi: 53/09; 54/10 i 47/14);
45. Zakon o strancima („Službeni glasnik BiH“ broj: 88/15);
46. Sigurnosna politika Bosne i Hercegovine, 2006, Predsjedništvo Bosne i Hercegovine (broj: 01-011-142-35-1/06 od 08.02.2006. godine);
47. Strategija Bosne i Hercegovine za prevenciju i borbu protiv terorizma (za period od 2010 – 2013. godine);
48. Strategija Bosne i Hercegovine za prevenciju i borbu protiv terorizma (za period od 2015 – 2020. godine);
49. The United Nations Global Counter-Terrorism Strategy 2006, A/RES/60/288, <<https://documents-dds-y.un.org/doc/UNDOC/GEN/N05/504/88/PDF/N0550488.pdf?OpenElement>> (3. mart 2018. godine).

h) Izvještaji, informacije i planovi

1. *Informacija o stanju sigurnosti u Bosni i Hercegovini u 2016. godini*, Ministarstvo sigurnosti Bosne i Hercegovine, Strateški i akcioni planovi, 2017, dostupno na <<http://msb.gov.ba/PDF/info2017.pdf>> (19. maj 2018. godine)
2. *Patterns of Global Terrorism 2001*, U.S. Department of State, Bureau of Counterterrorism and Countering Violent Extremism, Country Reports on Terrorism, May 2002 <<https://www.state.gov/document/organization/10319.pdf>> (26. april 2017. godine)
3. *September 11 and Review of Terrorism in 2001, Patterns of Global Terrorism, Report*, Ministarstvo vanjskih poslova Sjedinjenih američkih država (U. S. Department of State), 2002, <<https://www.state.gov/j/ct/rls/crt/2001/html/10235.htm>> (14. juni 2017. godine)
4. *9/11 Commission Report*, National Commission on Terrorist Attacks Upon the United States 2004 (9/11 Commission), <<http://govinfo.library.unt.edu/911/report/index.htm>> (2. avgust 2017. godine)
5. *Commission Staff Working Document*, Bosnia and Herzegovina, 2015 Report, Communication from The Commission to The European Parliament, The Council, The European Economic and Social Committee and The Committee of the Regions, <https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/pdf/key_documents/2015/20151110_report_bosnia_and_herzegovina.pdf> (03. februar 2018. godine)
6. *Obrasci globalnog terorizma 1999*, Ministarstvo vanjskih poslova Sjedinjenih Američkih Država, <<https://1997-2001.state.gov/global/terrorism/1999report/patterns.pdf>> (26. septembar 2017. godine).
7. *Obrasci globalnog terorizma 2000*, Ministarstvo vanjskih poslova Sjedinjenih Američkih Država, <<https://www.state.gov/j/ct/rls/crt/2000/index.htm>> (26. septembar 2017. godine)
8. *Obrasci globalnog terorizma 2001 (Patterns of Global Terrorism 2001)*, Ministarstvo vanjskih poslova Sjedinjenih Američkih Država (U.S. Department of State), pregled

- za Europu (Europe Overview), <<https://www.state.gov/documents/organization/10291.pdf>> i <<https://www.state.gov/j/ct/rls/crt/2001/index.htm>> (26. septembar 2017. godine)
9. *Obrasci globalnog terorizma 2002*, Ministarstvo vanjskih poslova Sjedinjenih Američkih Država, <<https://www.state.gov/j/ct/rls/crt/2002/index.htm>> (26. septembar 2017. godine)
 10. *Obrasci globalnog terorizma 2003*, Ministarstvo vanjskih poslova Sjedinjenih Američkih Država, <<https://www.state.gov/j/ct/rls/crt/2003/index.htm>>, (26. septembar 2017. godine)
 11. *Državni izvještaji o terorizmu 2004*, Ministarstvo vanjskih poslova Sjedinjenih Američkih Država, <<https://www.state.gov/j/ct/rls/crt/c14813.htm>> (26. septembar 2017. godine)
 12. *Državni izvještaji o terorizmu 2005*, Ministarstvo vanjskih poslova Sjedinjenih Američkih Država, <<https://www.state.gov/j/ct/rls/crt/c17689.htm>> (26. septembar 2017. godine)
 13. *Državni izvještaji o terorizmu 2006*, Ministarstvo vanjskih poslova Sjedinjenih Američkih Država, <<https://www.state.gov/j/ct/rls/crt/2006/index.htm>> (26. septembar 2017. godine)
 14. *Državni izvještaji o terorizmu 2007*, Ministarstvo vanjskih poslova Sjedinjenih Američkih Država, <<https://www.state.gov/j/ct/rls/crt/2007/index.htm>> (26. septembar 2017. godine)
 15. *Državni izvještaji o terorizmu 2008*, Ministarstvo vanjskih poslova Sjedinjenih Američkih Država, <<https://www.state.gov/j/ct/rls/crt/2008/index.htm>> (26. septembar 2017. godine)
 16. *Državni izvještaji o terorizmu 2009*, Ministarstvo vanjskih poslova Sjedinjenih Američkih Država, <<https://www.state.gov/j/ct/rls/crt/2009/index.htm>> (26. septembar 2017. godine)
 17. *Državni izvještaji o terorizmu 2010*, Ministarstvo vanjskih poslova Sjedinjenih Američkih Država, <<https://www.state.gov/j/ct/rls/crt/2010/index.htm>> (26. septembar 2017. godine)
 18. *Državni izvještaji o terorizmu 2011*, Ministarstvo vanjskih poslova Sjedinjenih Američkih Država, <<https://www.state.gov/j/ct/rls/crt/2011/index.htm>> (26. septembar 2017. godine)
 19. *Državni izvještaji o terorizmu 2012*, Ministarstvo vanjskih poslova Sjedinjenih Američkih Država, <<https://www.state.gov/j/ct/rls/crt/2012/index.htm>> (26. septembar 2017. godine)
 20. *Državni izvještaji o terorizmu 2013*, Ministarstvo vanjskih poslova Sjedinjenih Američkih Država, <<https://www.state.gov/documents/organization/225050.pdf>> (26. septembar 2017. godine)
 21. *Državni izvještaji o terorizmu 2014*, Ministarstvo vanjskih poslova Sjedinjenih Američkih Država, <<https://www.state.gov/j/ct/rls/crt/2014/index.htm>> (26. septembar 2017. godine)
 22. *Državni izvještaji o terorizmu 2015*, Ministarstvo vanjskih poslova Sjedinjenih Američkih Država, <<https://www.state.gov/j/ct/rls/crt/2015/index.htm>> (26. septembar 2017. godine)
 23. *Državni izvještaji o terorizmu 2016*, Ministarstvo vanjskih poslova Sjedinjenih Američkih Država, <<https://www.state.gov/j/ct/rls/crt/2016/index.htm>> (26. septembar 2017. godine)
 24. *Izvještaj za Bosnu i Hercegovinu za 2015. godinu*, Radni dokument osoblja Europske Komisije, prilog uz dokument Saopštenje Komisije Europskom parlamentu, Vijeću,

- Europskom ekonomskom i socijalnom odboru i odboru regija, dostupno na: <www.dei.gov.ba/dei/dokumenti/prosirenje/?id=16003> (23. novembar 2017. godine).
25. *Izveštaj za Bosnu i Hercegovinu za 2016. godinu*, Radni dokument osoblja Europske Komisije, prilog uz dokument Saopštenje Komisije Europskom parlamentu, Vijeću, Europskom ekonomskom i socijalnom odboru i odboru regija, dostupno na: <http://www.dei.gov.ba/dei/media_servis/vijesti/default.aspx?id=17656&langTag=bs-BA> (2. juni 2018. godine).
26. *Sektorski planski dokument Bosne i Hercegovine 2018 – 2020, Unutrašnji poslovi*, Direkcija za europske integracije, dostupno na: <http://ipa-ekonsultacije.dei.gov.ba/strategic_documents/details/114>, (12. oktobar 2018. godine).

i) Internetski izvori

1. Al Jazeera 2016, Teme, „*BiH podijeljena i u borbi protiv terorizma*“, 1. juli 2016., <<http://balkans.aljazeera.net/vijesti/bih-podijeljena-i-u-borbi-protiv-terorizma>> (24. maj 2018. godine)
2. Al Jazeera 2017, „*State Department: I dalje postoji opasnost terorizma u BiH*“, 20. juli 2017., dostupno na: <<http://balkans.aljazeera.net/vijesti/state-department-i-dalje-postoji-opasnost-terorizma-u-bih>> (24. maj 2018. godine)
3. Beogradski centar za bezbednosnu politiku 2005, *Publikacije*, <<http://www.bezbednost.org/Bezbednost/610/Evroatlantski-odnosi-i-borba-protiv-terorizma.shtml>> (26. april 2017. godine)
4. Berkeley Law University of California 1996, *Berkeley Journal of International Law* <<http://scholarship.law.berkeley.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1147&context=bjil>> (31. juli 2016. godine)
5. Central Intelligence Agency 2003, *News and Information* <https://www.cia.gov/news-information/cia-the-war-on-terrorism/Counter_Terrorism_Strategy.pdf> (27. april 2017. godine)
6. Congressional Research Service 2016, *Congressional Research Service Reports on General National Security Topics*, <<https://fas.org/sgp/crs/natsec/R44135.pdf>> (26. april 2017. godine)
7. Council of Europe, Treaty Office, Details of Treaty No. 024, ETS No. 024, European Convention on Extradition, <<https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/024>> (28. maj 2018. godine)
8. Council of Europe, Treaty Office, Details of Treaty No. 024, ETS No. 024, European Convention on Extradition, Chart of signatures and ratifications of Treaty 024, <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/024/signatures?p_auth=UJsCXPZz> (28. maj 2018. godine)
9. Council of Europe, Treaty Office, Details of Treaty No. 030, ETS No. 030, European Convention on Mutual Assistance in Criminal Matters, <<https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/030>> (28. maj 2018. godine)
10. Council of Europe, Treaty Office, Details of Treaty No. 030, ETS No. 030, European Convention on Mutual Assistance in Criminal Matters, Chart of signatures and ratifications of Treaty 030, <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/030/signatures?p_auth=iW7VpRL5> (28. maj 2018. godine)
11. Council of Europe, Treaty Office, Details of Treaty No. 073, ETS No. 073, European Convention on the Transfer of Proceedings in Criminal Matters, <<https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/073>> (28. maj 2018. godine)
12. Council of Europe, Treaty Office, Details of Treaty No. 073, ETS No. 073, European Convention on the Transfer of Proceedings in Criminal Matters, Chart of signatures

- and ratifications of Treaty 073, <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/073/signatures?p_auth=iW7VpRL5> (28. maj 2018. godine)
13. Council of Europe, Treaty Office, Details of Treaty No. 086, ETS No. 086, European Convention on Extradition, <<https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/086>> (28. maj 2018. godine)
 14. Council of Europe, Treaty Office, Details of Treaty No. 086, ETS No. 086, Additional Protocol to the European Convention on Extradition, Chart of signatures and ratifications of Treaty 086, <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/086/signatures?p_auth=UJsCXPZz> (28. maj 2018. godine)
 15. Council of Europe, Treaty Office, Details of Treaty No. 090, ETS No. 090, European Convention of the Suppression of Terrorism, <<https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/090>> (28. maj 2018. godine)
 16. Council of Europe, Treaty Office, Details of Treaty No. 090, ETS No. 090, European Convention of the Suppression of Terrorism, Chart of signatures and ratifications of Treaty 090, <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/090/signatures?p_auth=iW7VpRL5> (28. maj 2018. godine)
 17. Council of Europe, Treaty Office, Details of Treaty No. 098, ETS No. 098, Second Additional Protocol to the European Convention on Extradition, <<https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/098>> (28. maj 2018. godine)
 18. Council of Europe, Treaty Office, Details of Treaty No. 098, ETS No. 098, Second Additional Protocol to the European Convention on Extradition, Chart of signatures and ratifications of Treaty 098, <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/098/signatures?p_auth=UJsCXPZz> (28. maj 2018. godine)
 19. Council of Europe, Treaty Office, Details of Treaty No. 099, ETS No. 099, Additional Protocol to the European Convention on Mutual Assistance in Criminal Matters, <<https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/099>> (28. maj 2018. godine)
 20. Council of Europe, Treaty Office, Details of Treaty No. 099, ETS No. 099, Additional Protocol to the European Convention on Mutual Assistance in Criminal Matters, Chart of signatures and ratifications of Treaty 099, <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/099/signatures?p_auth=iW7VpRL5> (28. maj 2018. godine)
 21. Council of Europe, Treaty Office, Details of Treaty No. 141, ETS No. 141, Convention on Laundering, Search, Seizure and Confiscation of the Proceeds from Crime, <<https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/1410>> (28. maj 2018. godine)
 22. Council of Europe, Treaty Office, Details of Treaty No. 141, ETS No. 141, Convention on Laundering, Search, Seizure and Confiscation of the Proceeds from Crime, Chart of signatures and ratifications of Treaty 141, <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/141/signatures?p_auth=Llkm368C> (28. maj 2018. godine)
 23. Council of Europe, Treaty Office, Details of Treaty No. 141, ETS No. 141, Convention on Laundering, Search, Seizure and Confiscation of the Proceeds from Crime, Reservations and Declarations for Treaty No.141 - Convention on Laundering, Search, Seizure and Confiscation of the Proceeds from Crime, <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/141/declarations?p_auth=Llkm368C> (28. maj 2018. godine)
 24. Council of Europe, Treaty Office, Details of Treaty No. 182, ETS No. 182, Second Additional Protocol to the European Convention on Mutual Assistance in Criminal

- Matters, <<https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/182>> (28. maj 2018. godine)
25. Council of Europe, Treaty Office, Details of Treaty No. 182, ETS No. 182, Second Additional Protocol to the European Convention on Mutual Assistance in Criminal Matters, Chart of signatures and ratifications of Treaty 182, <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/182/signatures?p_auth=iW7VpRL5> (28. maj 2018. godine)
 26. Council of Europe, Treaty Office, Details of Treaty No. 185, ETS No. 185, Convention on Cybercrime, <<https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/185>> (28. maj 2018. godine)
 27. Council of Europe, Treaty Office, Details of Treaty No. 185, ETS No. 185, Convention on Cybercrime, Chart of signatures and ratifications of Treaty 185, <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/185/signatures?p_auth=styYErty> (28. maj 2018. godine)
 28. Council of Europe, Treaty Office, Details of Treaty No. 185, ETS No. 185, Convention on Cybercrime, Reservations and Declarations for Treaty No.185 - Convention on Cybercrime, <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/185/declarations?p_auth=styYErty> (29. maj 2018. godine)
 29. Council of Europe, Treaty Office, Details of Treaty No. 189, ETS No. 189, Additional Protocol to the Convention on Cybercrime, concerning the criminalisation of acts of a racist and xenophobic nature committed through computer systems, <<https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/189>> (29. maj 2018. godine)
 30. Council of Europe, Treaty Office, Details of Treaty No. 189, ETS No. 189, Additional Protocol to the Convention on Cybercrime, concerning the criminalisation of acts of a racist and xenophobic nature committed through computer systems, Chart of signatures and ratifications of Treaty 189, <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/189/signatures?p_auth=IDuoH5So> (29. maj 2018. godine)
 31. Council of Europe, Treaty Office, Details of Treaty No. 190, ETS No. 190, Protocol amending the European Convention on the Suppression of Terrorism, <<https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/190>> (28. maj 2018. godine)
 32. Council of Europe, Treaty Office, Details of Treaty No. 190, ETS No. 190, Protocol amending the European Convention of the Suppression of Terrorism, Chart of signatures and ratifications of Treaty 190, <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/190/signatures?p_auth=iW7VpRL5> (28. maj 2018. godine)
 33. Council of Europe, Treaty Office, Details of Treaty No. 196, ETS No. 196, Council of Europe Convention on the Prevention of Terrorism, <<https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/196>> (28. maj 2018. godine)
 34. Council of Europe, Treaty Office, Details of Treaty No. 196, ETS No. 196, Council of Europe Convention on the Prevention of Terrorism, Chart of signatures and ratifications of Treaty 196, <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/196/signatures?p_auth=Llkm368C> (28. maj 2018. godine)
 35. Council of Europe, Treaty Office, Details of Treaty No. 198, ETS No. 198, Council of Europe Convention on Laundering, Search, Seizure and Confiscation of the Proceeds from Crime and on the Financing of Terrorism, <<https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/198>> (29. maj 2018. godine)
 36. Council of Europe, Treaty Office, Details of Treaty No. 198, ETS No. 198, Council of Europe Convention on Laundering, Search, Seizure and Confiscation of the Proceeds

- from Crime and on the Financing of Terrorism, Chart of signatures and ratifications of Treaty 198, <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/198/signatures?p_auth=styYErty> (29. maj 2018. godine)
37. Council of Europe, Treaty Office, Details of Treaty No. 198, ETS No. 198, Council of Europe Convention on Laundering, Search, Seizure and Confiscation of the Proceeds from Crime and on the Financing of Terrorism, Reservations and Declarations for Treaty No.198 - Council of Europe Convention on Laundering, Search, Seizure and Confiscation of the Proceeds from Crime and on the Financing of Terrorism, <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/198/declarations?p_auth=styYErty> (28. maj 2018. godine)
 38. Council of Europe, Treaty Office, Details of Treaty No. 209, ETS No. 209, Third Additional Protocol to the European Convention on Extradition, <<https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/209>> (28. maj 2018. godine)
 39. Council of Europe, Treaty Office, Details of Treaty No. 209, ETS No. 209, Third Additional Protocol to the European Convention on Extradition, Chart of signatures and ratifications of Treaty 209, <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list//conventions/treaty/209/signatures?p_auth=UJsCXPZz> (28. maj 2018. godine)
 40. Council of Europe, Treaty Office, Details of Treaty No. 212, ETS No. 212, Fourth Additional Protocol to the European Convention on Extradition, <<https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/212>> (28. maj 2018. godine)
 41. Council of Europe, Treaty Office, Details of Treaty No. 212, ETS No. 212, Fourth Additional Protocol to the European Convention on Extradition, Chart of signatures and ratifications of Treaty 212, <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/212/signatures?p_auth=UJsCXPZz> (28. maj 2018. godine)
 42. Council of the European Union 2005, *Javni registar dokumenata Vijeća* <<http://register.consilium.europa.eu/doc/srv?l=EN&f=ST%2014469>> (13. decembar 2015. godine)
 43. Council of the European Union 2010, *Press* <https://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/jha/118141.pdf> (29. juni 2016. godine)
 44. Council of the European Union, Draft Action Plan on illicit trafficking in firearms between the EU and the South East Europe region (2015-2019), <<http://register.consilium.europa.eu/doc/srv?l=EN&f=ST%2015516%202014%20INIT>> (3. mart 2018. godine)
 45. Counter – Terrorists Committee, Focus Areas 2018, *Countering violent extremism*, dostupno na <<https://www.un.org/sc/ctc/focus-areas/countering-violent-extremism/>> (20. maj 2018. godine),
 46. Deutsche Welle 2011, Teme, *Zdrav razum nalaže oprez*, Samir Huseinović, <<http://www.dw.com/bs/zdrav-razum-nala%C5%BEE-oprez/a-15379248>> (3. avgust 2017. godine)
 47. Deutsche Welle 2015a, Teme, *BiH u globalnoj borbi protiv terorizma*, Samir Huseinović, <<http://www.dw.com/hr/bih-u-globalnoj-borbi-protiv-terorizma/a-18851349>> (8. novembar 2017. godine)
 48. Deutsche Welle 2015b, Teme, *Upitna djelotvornost sigurnosnog sistema u BiH*, Samir Huseinović, izjava Dragomira Jovičića, <<http://www.dw.com/bs/upitna-djelotvornost-sigurnosnog-sistema-u-bih/a-18863604>> (3. avgust 2017. godine)
 49. Deutsche Welle 2016, Teme, *11.9.: Prekretnica u svjetskoj istoriji*, Miodrag Šorić, <<http://www.dw.com/bs/119-prekretnica-u-svjetskoj-istoriji/a-19539155>> (3. avgust 2017. godine)
 50. Dnevni Avaz 2014, *Novosti* <<http://www.avaz.ba/clanak/136798/bih-na-listi-koalicije-protiv-terorista-is-a?url=clanak/136798/bih-na-listi-koalicije-protiv-terorista-is-a>> (29. april 2017)

51. Državna agencija za istrage i zaštitu 2012, *Početna* <<http://www.sipa.gov.ba/assets/files/brochure/sipa-brosura.pdf>> (29. april 2017. godine)
52. Državna agencija za istrage i zaštitu 2017, <<http://www.sipa.gov.ba/bs/ona-nama/generalne-informacije>> (15. decembar 2017. godine)
53. Elektronske novine Bosna Press 2016, „*BiH protiv terorizma: Nemamo sistem stepenovanja, niti se zna šta koja agencija radi*“, 22. mart 2016., dostupno na: <<http://bosnapress.net/bih-protiv-terorizma-nemamo-sistem-stepenovanja-niti-se-zna-sta-koja-agencija-radi/>> (24. maj 2018. godine)
54. European Commission 2002, *EU Response to the 11 september: European Commission Action* <http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-02-122_en.htm> (27. april 2017. godine)
55. European commission, Commission Staff Working Document, *Bosnia and Herzegovina 2016 Report*, <https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/pdf/key_documents/2016/20161109_report_bosnia_and_herzegovina.pdf> (24. septembar 2017. godine)
56. European Economic and Social Committee and The Committee of the Regions, <https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/pdf/key_documents/2015/20151110_report_bosnia_and_herzegovina.pdf> (3. februar 2018. godine)
57. Europol 2016, *Publications and Documents, Changes in Modus Operandi of Islamic State Terrorists Attacks*, <<https://www.europol.europa.eu/publications-documents/changes-in-modus-operandi-of-islamic-state-terrorist-attacks>> (23. septembar 2016. godine)
58. Europska Unija, Institucije i tijela, Europska služba za vanjsko djelovanje (ESVD), <https://europa.eu/european-union/about-eu/institutions-bodies/eas_hr> (3. mart 2018. godine)
59. Federal Bureau of Investigation 2005, *Reports and Publications, Terrorism 2002 – 2005*, <<https://www.fbi.gov/stats-services/publications/terrorism-2002-2005>> (2. oktobar 2016. godine)
60. Global Coalition, Mission, <<http://theglobalcoalition.org/en/mission-en/>> (20. januar 2018. godine)
61. Global Coalition, Partners, Bosnia and Herzegovina, <<http://theglobalcoalition.org/en/partners/bosnia-and-herzegovina/>> (20. januar 2018. godine)
62. Global Policy Forum 2005-2017, „*War on Terrorism*“ <<https://www.globalpolicy.org/war-on-terrorism.html>> (24. juli 2017. godine)
63. GlobalCoalition 2017, *Impeding the Flow of Foreign Fighters* <<http://theglobalcoalition.org/en/impeding-the-flow-of-foreign-fighters/?lang=en>> (9. juni 2017. godine)
64. Granična policija Bosne i Hercegovine, <<http://www.granpol.gov.ba/Content/Read/55?title=Terenskiuredi>> (15. decembar 2017. godine)
65. Hrvatska enciklopedija 2018, dostupno na <<http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=32135>> (22. septembar 2018. godine)
66. Integrated Threat Assesment Centre 2006, *Publications* <<https://www.investigativeproject.org/documents/testimony/52.pdf>> (9. juni 2017. godine)
67. Internacional Crisis Group (ICG) 2013, *Bosnia's Dangerous Tango: Islam and Nationalism*, <<https://d2071andvip0wj.cloudfront.net/bosnias-dangerous-tango-islam-and-nationalism.pdf>> (21. januar 2018. godine)
68. Klix 2013, *Oformljena Udarna grupa za borbu protiv terorizma*, <<https://www.klix.ba/vijesti/bih/oformljena-udarna-grupa-za-borbu-protiv-terorizma/130703112>> (20. novembar 2017. godine)
69. Margaret Thatcher Foundation, Thatcher Archive, speeches, (n.d), *Margaret Thatcher, Speech to American Bar Association, Albert Hall, Suoth Kensington*,

- central London, (1985 Jul 15 Mo)*, <<http://www.margarethatcher.org/document/106096>> (14. juni 2017. godine)
70. Mediacentar Online (MCOOnline) Redakcija 2009, *Razgovor sa Vladom Azinović kao najava debate „Mediji i terorizam*<<http://www.media.ba/bs/etikaregulativa-istrazivacko-novinarstvo-novinarstvo-novinarstvo-etika/interview-vlado-azinovic>>“, (14. juni 2017. godine)
71. Međunarodna krizna grupa (Internacional Crisis Group - ICG) 2013, Policy Briefing, Crisis Group Europe Briefing No. 70, *Bosnia's Dangerous Tango: Islam and Nationalism*, Sarajevo/Brussels, 26 February 2013, p. 20. <<https://d2071andvip0wj.cloudfront.net/bosnias-dangerous-tango-islam-andnationalism.pdf>> (21. januar 2018.).
72. Međunarodna organizacija civilnog vazduhoplovstva (International Civil Aviation Organization – ICAO (2018) <https://www.icao.int/secretariat/legal/List%20of%20Parties/Tokyo_EN.pdf> (27. maj 2018. godine)
73. Ministarstvo odbrane i oružanih snaga BiH, 2015, Ured za odnose s javnošću MO BiH, avgust 2015., dostupno na <<http://www.mod.gov.ba/foto2015/1809-Bosanski%20jezik-.pdf>> (22. januar 2018. godine)
74. Ministarstvo pravde Bosne i Hercegovine, Oblasti rada, Međunarodna pravna pomoć i saradnja, Međunarodne konvencije, dostupno na <http://www.mpr.gov.ba/organizacija_nadleznosti/medj_pravna_pomoc/medj_konvencije/default.aspx?id=909&langTag=bs-BA>, (3. februar 2018. godine)
75. Ministarstvo sigurnosti Bosne i Hercegovine 2015, *Strateški dokumenti i akcioni planovi*, <http://www.msb.gov.ba/dokumenti/strateski/Archive.aspx?langTag=bs-BA&template_id=104&pageIndex=2> (29. april 2017. godine)
76. Ministarstva sigurnosti BiH 2016, *Odgovor broj 01-6-50-5413-4/16 od 15.08.2016. godine na zastupničko pitanje, postavljeno na 34. sjednici Predstavničkog doma Parlamentarne skupštine BiH*, održane dana 01.08.2016. godine, dostupno na: <http://static.parlament.ba/doc/92158_Sefer%20Demirovic-VM%20BiH-Min.sigurnosti%20BiH.pdf> (20. novembar 2017.).
77. Ministarstvo sigurnosti Bosne i Hercegovine 2017, <<http://www.msb.gov.ba/images/1213.jpg>> (15. decembar 2017. godine)
78. Ministarstvo vanjskih poslova Bosne i Hercegovine, dokument: *Opći pravci i prioriteti za provođenje vanjske politike Bosne i Hercegovine*, broj 01-645-30/03 od 26.03.2003. godine (potpis Borislav Paravac, Predsjedavajući Predsjedništva BiH), I – Načela vanjske politike Bosne i Hercegovine, dostupno na <http://www.mvp.gov.ba/vanjska_politika_bih/osnovni_pravci_vanjske_politike_bih/?id=2> (2. februar 2018. godine)
79. Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine, *Revidirani osnovni dokument koji predstavlja dio izvješaja države članice Bosne i Hercegovine (Common Core Document)*, 2010, <<http://www.mhrr.gov.ba/PDF/LjudskaPrava/Core.pdf>> (16. decembar 2017.).
80. n1, Boris Brezo, 2015, „*Agencije se satima raspravljale ko je nadležan nakon napada*“, 20. oktobar 2015. godine, dostupno na: <<http://ba.n1info.com/a70517/Vijesti/Vijesti/Profesionalni-propusti-sigurnosnih-agencija.html>> (7. mart 2018. godine)
81. n1, Boris Brezo, 2017, „*Poruka Evropi: BiH nije nikakva bata terorističkih grupa*“, 12. septembar 2017., dostupno na: <<http://ba.n1info.com/a204242/Vijesti/Vijesti/Odgovor-iz-BiH-evropskim-zvanicnicima-na-izjave-o-teroristima.html>> (24. maj 2018. godine)
82. National Commission on Terrorist Attacks Upon the United States 2004, *About the Commission*, <<https://www.911commission.gov>> (2. avgust 2017. godine)

83. NATO Parliamentary Assembly 2002, *Annual Session, General Report. „Fight against Terrorism: Achievements and Questions, AV 172 CC(02)9“* <www.nato-pa.int > Home > DOCUMENTS > Committee Reports > 2002 Annual Session> (27. april 2017. godine)
84. Nezavisne novine, „Terorizam u BiH: Hronologija najgorih napada“ 2015, Dostupno na <<https://www.nezavisne.com/novosti/bih/Hronologija-najgorih-napadi-u-BiH/337523>> (21. januar 2018. godine)
85. Nezavisne novine, Almedin Šišić, 2016, „*Nova Udarna grupa za borbu protiv terorizma na klimavim nogama*“, <<http://www.nezavisne.com/novosti/bih/Nova-Udarna-grupa-za-borbu-protiv-terorizma-na-klimavim-nogama/381634>>, (20. novembar 2017. godine)
86. North Atlantic Treaty Organization 2017, *Countering Terrorism* <http://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_77646.htm> (9. juni 2017. godine)
87. Obavještajno – sigurnosna agencija Bosne i Hercegovine, Nadležnosti 2017<<http://www.osa-oba.gov.ba/pics/uobv.jpg>> (15. decembar 2017. godine)
88. openDemocracy, global media platform, Volker Perthes 2011, *After 9/11: three dimensions of change*, <<https://www.opendemocracy.net/volker-perthes/after-911-three-dimensions-of-change>> (20. januar 2018. godine)
89. Organizacija za sigurnost i saradnju u Europi 2012, *Vladavina zakona, tolerancija i nediskriminacija, Publikacije*, <<http://www.osce.org/hr/bih/110145?download>>(4. septembar 2015. godine)
90. Organization for Security and Co-operation in Europe 2017, *OSCE Secretariat, Countering terrorism* <<http://www.osce.org/secretariat/terrorism>> (9. juni 2017. godine)
91. Oslobođenje, pod naslovom, „BiH skinuta sa sive liste tijela za borbu protiv pranja novca“, 23.02.2018. godine, <<https://www.oslobodjenje.ba/vijesti/bih/bih-skinuta-sa-sive-liste-tijela-za-borbu-protiv-pranja-novca>> (3. mart 2018. godine)
92. Parlamentarna skupština Bosne i Hercegovine 2015, *Aktualnosti*, <<https://www.parlament.ba/Publication/Read/550?title=clanovi-kolegija-oba-doma-psbih-razgovarali-sa-ministrom-vanjskih-poslova-turske&pageId=238&lang=hr>> (27. april 2017. godine)
93. Pismo Pedra Sorrana zamjenika generalnog sekretara Europske službe za vanjsko djelovanje, odgovorne za zajedničku sigurnosnu i odbrambenu politiku (CSDP) i odgovor na krize, Brisel, 11.05.2017. godine, dostavljeno preko Delegacije EU u BiH i Specijalnog predstavnika EU u BiH, Denisu Zvizdiću, predsjedavajućem Vijeća ministara BiH
94. Poskok.info 2016, „*Dogovorena intenzivnija saradnja OSA-e i CIA-e u borbi protiv terorizma*“, 23. april 2016., dostupno na: <<https://poskok.info/dogovorena-intenzivnija-suradnja-osa-e-i-cia-e-u-borbi-protiv-terorizma/>> (24. maj 2018. godine)
95. Predsjedništvo Bosne i Hercegovine 2002, <www.predsjednistvobih.ba/html2/pdf.aspx?id=10156> (16. decembar 2017. godine)
96. Radio Slobodna Europa, Dženana Halimović i Dženana Karabegović 2015a, „*Petak Dan žalosti u BiH, za Tužilaštvo napad u Sarajevu teroristički akt*“, 18. novembar 2015. godine, dostupno na: <<https://www.slobodnaevropa.org/a/dvojica-vojnika-ubijena-u-napadu-pored-sarajava/27373720.html>> (7. mart 2018. godine)
97. Radio Slobodna Europa, Dženana Halimović i Dženana Karabegović 2015b, „*Za neadekvatan odgovor na terorizam kriva politika, a ne operativci*“, 19. novembar 2015. godine, dostupno na: <<https://www.slobodnaevropa.org/a/nema-sistemske-borbe-protiv-terorizma/27375047.html>> (10. juni 2018. godine)
98. Radio Slobodna Europa, Aida Đugum 2016, „*Ko koči saradnju u borbi protiv terorizma?*“, 28. juli 2016. godine, dostupno na:

- <<https://www.slobodnaevropa.org/a/koordinaciono-tijelo-za-borbu-protiv-terorizma-u-bih/27886355.html>> (24. maj 2018. godine)
99. Saff, Rasim Kadić, intervju dat Nerminu Kabahiji za magazin Saff broj 61, u svojstvu člana Koordinacionog tima za borbu protiv terorizma ispred Vijeća ministara BiH, dostupno na <<http://www.iltizam.org/tekstovi/read/2403>> (15. decembar 2017. godine)
 100. Služba za poslove sa strancima, Dokumenti, Strateški dokumenti, *Srednjoročni plan rada SPS za 2016 – 2018 sa akcionim planom*, <<http://sps.gov.ba/dokumenti/strateski/SP%202016-2018.pdf>> (26. novembar 2017. godine)
 101. Sud BiH, *Istorijat Suda BiH 2018*, dostupno na <<http://www.sudbih.gov.ba/stranica/86/pregled>> (21. januar 2018. godine)
 102. Sud BiH, *Predmeti pred Sudom BiH 2018*, dostupno na <<http://www.sudbih.gov.ba/predmet/3453/show>> (21. januar 2018. godine)
 103. Tačno.net, Nidžara Ahmetašević 2015, „*Terorizam i mediji: Mnogo straha i malo objektivnosti*“, 2. decembar 2015. godine, dostupno na: <<http://www.tacno.net/novosti/terorizam-i-mediji-mnogo-straha-i-malo-objektivnosti/>> (24. maj 2018. godine)
 104. Taylor and Francis Online 2007, *Terrorism and Political Violence* <<http://www.tandfonline.com/toc/ftpv20/18/4?nav=tocList>> (9. juni 2017. godine)
 105. The Heritage Foundation, Asia, Report (2003), *The Shape of Anti – Terrorist Coalitions in Southeast Asia*, Dana Dillon, <<https://www.heritage.org/asia/report/the-shape-anti-terrorist-coalitions-southeast-asia>> (20. januar 2018. godine)
 106. The Rand Corporation, 2007, *Testimony* <https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/testimonies/2007/RAND_CT278-1.pdf> (23. septembar 2016. godine)
 107. Tužilaštvo Bosne i Hercegovine 2017, Udarne grupe, Udarne grupa za borbu protiv terorizma i jačanje sposobnosti za borbu protiv terorizma, <<http://tuzilastvobih.gov.ba/?opcija=sadržaj&kat=3&id=7&jezik=b>>, (20. novembar 2017. godine).
 108. Tužilaštvo Bosne i Hercegovine 2016, *Informacija o radu za 2016. godinu*, <http://www.tuzilastvobih.gov.ba/files/docs/Informacija_2016-bosanski_Finalno.pdf> (15. decembar 2017. godine)
 109. U.S. Department of State, Country Reports on Terrorism, <<https://www.state.gov/j/ct/rls/crt/132196.htm>> (26. septembar 2017. godine)
 110. Udruženje novinara Srbije (UNS) (internet portal), izvor „banka.hr“, Dario Kuntić 2015, *Mediji u službi terorizma*, <<http://www.uns.org.rs/sr/desk/media-news/32326/mediji-u-sluzbi-terorizma.html>> (14. juni 2017. godine)
 111. UN Security Council, Counter – Terrorism Committee 2017, *Documents* <<https://www.un.org/sc/ctc/blog/document/a71858>> (27. april 2017. godine)
 112. UN Security Council, *Documents 2017, Security Council Resolutions* <<http://www.un.org/en/sc/documents/resolutions/>> (10. avgust 2017. godine)
 113. United Nation Security Council, Subsidiary Organs, Sanctions, ISIL (Da'esh) & Al-Qaida Sanctions Committee, <<https://www.un.org/sc/suborg/en/sanctions/1267>> (1. mart 2018. godine)
 114. United Nations Convention against Transnational Organized Crime and The Protocols thereto, UNODC, 2004, <<http://www.unodc.org/documents/treaties/UNTOC/Publications/TOC%20Convention/TOCbook-e.pdf>> (28. maj 2018. godine)
 115. United Nations Counter - Terrorism Center 2006, *UN Global Counter – Terrorism Strategy* <<https://www.un.org/counterterrorism/ctitf/un-global-counter-terrorism-strategy>> (9. juni 2017. godine)

116. United Nations Security Council Subsidiary Organs, Home, 1988 Sanctions Committee, <<https://www.un.org/sc/suborg/en/sanctions/1988>> (10. februar 2018. godine)
117. United Nations Security Council, Documents, Resolutions, Security Council Resolutions, <<http://www.un.org/en/sc/documents/resolutions/>> (4. mart 2018. godine)
118. United Nations Security Council 2001, Letter dated 27 December 2001 from the Chairman of the Security Council Committee established pursuant to resolution 1373 (2001) concerning counter-terrorism addressed to the President of the Security Council, S/2001/1313, <<http://www.un.org/en/sc/ctc/resources/1373.html>> (5. mart 2018. godine)
119. United Nations Security Council, Subsidiary Organs, Home, *S/RES/2368 (2017)*, dostupno na: <<https://www.un.org/sc/suborg/en/s/res/2368-%282017%29>> (27. maj 2018. godine)
120. United Nations, Meetings Coverage and Press Releases, „Security Council Adopts Two Resolutions, Extending Mandates of Groups Monitoring Sanctions Regimes against Al-Qaida, Taliban“, <<https://www.un.org/press/en/2014/sc11440.doc.htm>> (17. mart 2018. godine)
121. United States Department of State, 2014, *The Global Coalition To Counter ISIS*, <<https://www.state.gov/s/seci/>> (9. juni 2017. godine)
122. United States Department of State, 2004, Historical Background, Office of the Historian, Bureau of Public Affairs, *The United States and The Global Coalition against Terrorism, September 2001 – December 2003*, <<https://2001-2009.state.gov/r/pa/ho/pubs/fs/5889.htm>> (23. septembra 2017. godine)
123. United States Department of States, Policy Issues, Counterterrorism & Violent Extremism, Country Reports on Terrorism, *Country Reports on Terrorism 2005*, p. 44/3, <<https://www.state.gov/documents/organization/65462.pdf>> (26. septembar 2017. godine)
124. Ministarstvo sigurnosti BiH, odgovor broj 01-6-50-5413-4/16 od 15.08.2016. godine, na zastupničko pitanje, postavljeno na 34. sjednici Predstavničkog doma Parlamentarne skupštine BiH, održane dana 01.08.2016. godine, dostupno na: <http://static.parlament.ba/doc/92158_Sefer%20Demirovic-VM%20BiH-Min.sigurnosti%20BiH.pdf> (20. novembar 2017. godine)
125. Vlada Republike Hrvatske, Sjednice 2002, *Nacrt Izvještaja o radu Vlade Republike Hrvatske u prvoj polovini mandata*, <<https://vlada.gov.hr/sjednice/134-sjednica-vlade-republike-hrvatske/436>> (8. novembar 2017. godine)
126. Vrhovni sud Federacije BiH, Rad suda, Organizacija suda 2018, dostupno na <<https://vsud-fbih.pravosudje.ba/>> (31. januar 2018. godine)
127. Washington Post, Richard Holbrooke (2008), *Lessons form Dayton for Iraq*, dostupno na: <<http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/linkset/2005/03/25/LI2005032500918.html>> (24. maj 2018. godine)
128. Predsjedništvo Bosne i Hercegovine, Zapisnik sa 131. sjednice, dostupno na <www.predsjednistvobih.ba/html2pdf.aspx?id=10156> (16. decembar 2017. godine)
129. The New York Times, Archives, 1985, *THATCHER URGES THE PRESS TO HELP „STARVE“ TERRORISTS*, <<https://www.nytimes.com/1985/07/16/world/thatcher-urges-the-press-to-help-starve-terrorists.html>> (19. maj 2018.).
130. <http://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/conventions/9_4_1973.pdf> (28. decembar 2017. godine)
131. <http://www.mpr.gov.ba/organizacija_nadleznosti/medj_pravna_pomoc/medj_konvencije/default.aspx?id=909&langTag=bs-BA>, (3. februar 2018. godine)

132. <<http://www.un.org/en/sc/ctc/docs/conventions/Conv3.pdf>> (28. decembar 2017. godine)
133. <<http://www.un.org/en/sc/ctc/docs/conventions/Conv5.pdf>> (28. decembar 2017. godine)
134. <<https://www.iaea.org/sites/default/files/infcirc274r1.pdf>> (28. decembar 2017. godine)
135. <<https://www.iaea.org/sites/default/files/infcirc274r1.pdf>> (28. decembar 2017. godine)

IZJAVA O PLAGIJARIZMU

Kao student magistarskog studija na Fakultetu političkih nauka Univerziteta u Sarajevu potpisujem izjavu da sam upoznat sa Zakonom o visokom obrazovanju Kantona Sarajevo i Etičkim kodeksom Univerziteta u Sarajevu.

Ovom izjavom potvrđujem da sam magistarski rad napisao samostalno i koristeći se isključivo navedenom bibliografijom, te da ovaj rad nije korišten pri bilo kakvom drugom ocjenjivanju.

Saglasan sam da jedan primjerak mog rada bude javno dostupan preko biblioteke Fakulteta političkih nauka.

Mjesto/datum _____

Poptis _____